

2021 m. birželio 4 d., penktadienis

Nr. 22 (1387) | Kaina 1,30 Eur

Dailė | Muzika | Teatras | Kinas | Tarp disciplinų

2

Jaschos Heifetzo smuikininkų konkursas

3

Festivalis „Vilnius Mama Jazz 2021“

4

Meno ir mokslo laboratorijos spektaklis
„Šokis objektui ir vaikui“

S. BATUROS NUOTR.

Premjera Nacionaliniame Kauno dramos
teatre – „Ne sau žmonės“

9

Agnė Gintalaitė kalbina Pauliną Eglę Pukytę

12

Nacionaliniai Lietuvos kino apdovanojimai

Pranciškus Smuglevičius, „Persų pasiuntiniai pas Etiopų karalių“. LNDM

Lietuvos dailės patriarchas

Paroda, skirta tapytojui Pranciškui Smuglevičiui

HELMUTAS ŠABASEVIČIUS

„Juo tapytojas parodė žmogaus meilę gimtajai žemei ir apdainavo amžiną draugų ištikimybę“, – tai skelbimo apie parduodamo Pranciškaus Smuglevičiaus (1745–1807) paveikslo „Agripina perkelia vyro Germaniko palaikus į tėvynę“ fragmentas, kurį savo monografijoje „Pranciškus Smuglevičius“ (1973) cituoja dailės istorikas Vladas Drėma (1910–1995). Skelbimą dienraštyje „Kurjer Litewski“ 1825 m. įdėjo tapytojo pagalbininkas ir mokinys Mykolas Juzefavičius.

Po beveik dviejų šimtų metų šis didingas kūrinys (jis priklauso

Žemaičių muziejui „Alka“) vėl beveik pusmečiui grįžo į Vilnių ir tapo vienu svarbiausių parodos „Pranciškus Smuglevičius: nuo antikinės Romos iki Vilniaus universiteto“ akcentų. Ne tik todėl, kad tai, ko gero, pats didžiausias XIX a. Lietuvoje nutapytas paveikslas (jo plotas – 13 su trupučiu kvadratinų metrų). Šia monumentalia drobe labai tinka pradėti išsamią Lietuvos profesionaliosios dailės pradininko parodą, kuri surengta iš kūrinių, saugomų Lietuvos muziejuose, kitose įstaigose bei privačiuose rinkiniuose, nes tai – vienas Smuglevičiaus darbų, iki pat jo mirties buvusių jo dirbtuvėje, sukurtų veikniausiai iš vidinio poreikio – kad

sau ir kitiems perteiktų savo išpažįstamas estetiškes ir etines vertybes.

Puošnioje Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus Vilniaus paveikslų galerijos antrojo aukšto salėje kiti Vilniaus meno mokyklos dailininkų sukurti kūriniai tarytum pagarbiai nuščiūva prieš „Agripiną“, paveikslą, kurį galima vadinti Smuglevičiaus kūrybiniu testamentu. Parodos kuratorė Dalia Tarandaitė atnaujintose trečio aukšto salėse nuosekliai ir įtaigiai pasakoja ir dailininko, ir mūsų šalies dailės ir kultūros istoriją (parodos architektai – Vytautas Biekša ir Eglė Matulaitytė, dailininkės – Loreta Uzdraitė ir Laura

NUKELTA Į 7 PSL.

Pasaulinei smuikininkų šventei – 20

Mintys pasibaigus VI tarptautiniam Jaschos Heifetzo smuikininkų konkursui

ŽIVILĖ RAMOŠKAITĖ

Pradžioje šiek tiek statistikos. Būtent apie ją pagalvojusi ir prisiminusi, kad pirmasis konkursas buvo surengtas 2001-aisiais, Jaschos Heifetzo šimtmečio proga, netikėtai suvokiau, kad šiemet konkursui jau 20 metų! Palyginus negausų pirmajame konkurse dalyvavusių smuikininkų būrelį su šiuometiniu, galima drąsiai sakyti: per du dešimtmečius konkursas išaugo į renginį, pritraukiantį jaunuosius atlikėjus iš viso pasaulio, jis tapo svarbus ne tik muzikinei, bet ir apskritai visai Lietuvos kultūrai. Konkurso metu Vilnius tampa pasaulio jaunųjų smuikininkų miestu ir siunčia žinią apie genialiojo smuikininko Jaschos Heifetzo gimtąjį miestą, Lietuvos sostinę Vilnių, jo kultūrą ir unikalį šio miesto urbanistiką bei architektūrą.

Nors pandemija vis dar sukausčiusi pasaulį, ji nesumažino smuikininkų noro dalyvauti konkurse. Šiemet dalyvių buvo daugiau kaip 170 iš 35 šalių ir kone visų pasaulio žemynų. Šiuos skaičius galime palyginti kad ir su antruoju konkursu, vykusiu 2005 metais. Tąsyk dalyvavo 23 smuikininkai, atstovavę 13 šalių. Pateikti skaičiai akivaizdžiai parodo konkurso reikšmės ir tarptautinio prestižo augimą. Labai svarbu, kad nuo pat pirmojo, surengto beveik vien tik asmeninėmis profesorių Jurgio Dvariono ir Petro Radzevičiaus pastangomis, konkurso žiuri pirmininku sutiko būti įžymusis smuikininkas, muzikos filosofas Gidonas Kremeris. Ne vienas jaunas atlikėjas man yra sakęs, jog žinoti, kad jį išgirs šis menininkas – didžiausia svajonė ir viltis. Prie augančio konkurso žinomumo, be abejo, prisidėjo narystė Europos jaunimo konkursų sąjungoje (EMCY), o nuo praėjusio konkurso – ir ryšiai su tarptautiniu smuiko kanalu („Violin Channel“).

Galima tik įsivaizduoti, kaip sunku buvo organizatoriams (Tarptautinių kultūros projektų centrui, Lietuvos muzikos ir teatro akademijai, Nacionalinei filharmonijai) nustatyti šių metų konkurso datas. Girdėjosi kalbų, kad vargu ar konkursas apskritai įvyks. Vis dėlto įvyko, o gyvai Nacionalinėje filharmonijoje nuskambėjęs finalas pranoko visus lūkesčius. Pirmieji du turai buvo išklausti virtualiai: pirmasis – sausio 18–19 dienomis, antrasis – vasario 2-ąją. Į pirmąjį turą po atrankos (ją komisija visada atlieka gerokai prieš I turą) pateko 39 smuikininkai iš 18 šalių, į antrą – 17 iš 15 šalių. (Vienas smuikininkas atstovauja dviem šalims, tad jas abi įskaičiavau.) Vien paminėti šalių kiekiai patvirtina mintį apie konkurso geografijos plėtimąsi.

Pastaraisiais metais visuose pasaulio konkursuose ženklų dalyvių

Javier Comesaña

skaičių sudaro Azijos šalių muzikantai. Jų tėvynė dažnai jau yra JAV arba Europos valstybės. Nors šįsyk nė vienas jų nepateko į finalą, norisi išskirti gerą pasirengimą ir išlavintą techniką. Vis dėlto ne visiems pasisekė drąsiau atsiskleisti, parodyti savo santykį su muzika. Sakykime, pirmame ture gerai pasirodžiusiam Kinijos smuikininkui Qingzhu Wengui, ypač mąsliai atlikusiam privalomą Giedriaus Kuprevičiaus opusą „Stygos ir pirštai“, už kurio atlikimą jis laimėjo specialų (500 Eur) prizą, antrame ture pristigo atviresnio sąlyčio su muzika, asmenybės įtaigos. Daugiausia dalyvių – po penketą buvo iš Lietuvos ir Japonijos. Dauguma jų įveikė reikiamą kokybės kartelę ir pateko į antrąjį turą. Visgi kai kurių puoselėtos viltys neišsipildė. Ypač japonės Mayu Ozeki, kuri praėjusiame V konkurse grojo su orkestru finale ir laimėjo diplomą. Penketas dalyvavusių lietuvių gal net nesitikėjo, kad bus tokia didžiulė konkurencija. Mažųjų muzikantų tėvai, norintys matyti savo atžalas, tapusias puikiais atlikėjais, turėtų suprasti, kad žaidimėliais ir linksmybėmis jie to niekada nepasieks. Esu girdėjusi, kad būtent šių dalykų savo vaikuiams mūsų muzikos mokyklose iš mokytojų reikalauja dabartiniai tėveliai... Tarp lietuvių stipriausia buvo Marija Pranskutė. Jai, kaip geriausiai pasirodžiusiai Lietuvos dalyvei, paskirta specialioji premija (500 eurų).

Klausantis konkursantų į akis ypač krenta instrumento valdymo skirtumai. Nors apie nacionalines smuikavimo mokyklas šiais laikais kalbėti nėra prasmės, nes tokių globaliame pasaulyje kaip ir nebeliko, su jaunimu dirbančių pedagogų braižas gana gerai juntamas. Kai užgrojo Eva Rabchevskas, jos išgaunamas ypatingas skambesys, dainingumas, stryko santykis su stygomis iškart priminė geriausių rusų smuiko mokyklos bruožus. Pasidomėjus, kas ją dabar moko, paaiškėjo – Zacharas Bronas! Nesvarbu, kad jis seniai gyvena ir dirba nebe Rusijoje. Beje, profesorius Jurgis Dvarionas, sukaupęs didžiulę pedagoginę patirtį, prasiarė,

kad klausydamasis daugelio konkursantų jis pirmiausia pastebi būtent pedagogų darbą.

Didžiausia šio konkurso šventė tapo gegužės 26–27 d. Nacionalinėje filharmonijoje vykęs finalas. Šeši į jį patekę smuikininkai griežė instrumentinius koncertus su Modesto Barkausko diriguojamu Nacionaliniu simfoniniu orkestru. „Kokia laimė, kad finalas buvo gyvas ir kad jis įvyko Nacionalinėje filharmonijoje. Paskutinio finalininko Javiero Comesaños pasirodymas visam konkursui tiesiog uždėjo karūną! Šis jaunuolis mane sužavėjo, kažko ypatingo laukiau iš jo jau po pirmojo turo“, – entuziastingai po konkurso sakė profesorius Petras Radzevičius. Esu tikra, niekam iš dalyvavusiųjų salėje po šio pasirodymo nekilo abejonių, kad konkurso nugalėtoją tikrai turime. Nuskambėjus nepaprastai meniškai atliktai Maxo Bruchio „Škotiškajai fantazijai“, salėje ilgai netilo aplo-dismentų audra.

Finalininkai Leonardas Toschevas ir Eva Barchevska atliko Piotro Čaikovskio, Amia Janicki, Lorenzas Karlsas ir Manon Galy – Jeano Sibeliaus koncertus smuikui ir orkestrui. Tai ir yra visi šeši šio konkurso finalininkai. Gal L. Toschevo interpretacijai pritrūko raiškumo, bet E. Barchevskos atliekamas Čaikovskis atitiko aukščiausius profesionalumo kriterijus. Trys Sibeliaus koncerto interpretacijos viena nuo kitos gana ženkliai skyrėsi. Ypač išsiskyrė A. Janicki, suteikusi muzikai karšto emociingumo ir bravūros, nesyk nukėlusį į Pablo Sarasatės muzikos valdas. Kaip finalo dalyvius galiausiai įvertino žiuri?

Vertinimo komisijoje šiais metais buvo itin daug naujų narių, išskyrus visų konkursų žiuri pirmininką G. Kremerį, kuris tradiciškai klausosi tik finalininkų, ir LMTA Styginių katedros vedėją profesorę Rūtą Lipinaitytę-Savickienę. Nauji nariai – tai Isabelle van Keulen (Nyderlandai), Goranas Gončaras (Kroatija, vertinęs tik finalą), Sergejus Krylovas (Italija), Svetlana Makarova (Šveicarija) ir Rusnė Mataitytė (Lietuva).

I premija (10 000 Eur) skirta Javierui Comesañai (Ispanija), II premija

Eva Rabchevskas ir Rūta Lipinaitytė-Savickienė

M. MIKULĖNO NUOTRAUKOS

(5000 Eur) – Evai Rabchevskai (Ukraina), III premiją pelnė Manon Galy (Prancūzija). Trimis diplomais (po 1000 Eur) apdovanoti: jauniausias dalyvis, penkiolikmetis Leonardas Toschevas (Vokietija), Amia Janicki (Šveicarija) ir Lorenzas Karlsas (Švedija). Jau minėjau du specialiuosius prizus, dar vieną Publikos prizą (500 Eur) laimėjo M. Galy, o I premijos laureatas – Nacionalinės filharmonijos ir festivalio „Kintai“ koncertus. Visiems konkurso dalyviams belieka palinkėti sėkmingos bičiulystės su nuostabiais muzikos šedevrais, nuoširdumo juos kalbinant ir atvirumo pateikiant publikai. Svarbiausia, pasak G. Kremerio, atrasti savo kelią ir tarnauti muzikai.

Aprimus emocijoms, kurias visuomet sužadina jaunų smuikininkų pasirodymai, su keliais klausimais kreipiausi į profesorę ir konkurso žiuri narę R. Lipinaitytę-Savickienę.

Šio konkurso vertinimo komisija gerokai atnaujinta. Kokiais kriterijais vadovautasi kviečiant naujus jos narius?

Tarptautinis J. Heifetzo smuikininkų konkursas priklauso konkursų organizacijai EMCY, šios organizacijos taisyklės šiek tiek daro įtaką komisijos formavimui (kiek turi būti narių iš užsienio, kiek gali būti dalyvavusių praėjusiame konkurse ir pan.) Sakoma, pats „teisingiausias“ konkursas būna pats pirmasis, kol dar nėra susiformavusių tam tikrų stereotipų, bendro požiūrio, tendencijų. Tad komisijos kaita yra viena iš konkurso savybių, padedančių išlaikyti jo „gaivumą“.

Visi šiųmetės komisijos nariai yra puikūs smuikininkai, dauguma artimai susiję su pedagoginiu darbu. Buvo atsižvelgta ir į geografiją. Komisijos nariai atstovavo Lietuvai, Šveicarijai, Latvijai, Olandijai, Italijai. Prieš pat I turą mus pasiekė be galo liūdna žinia: po ligos mus paliko smuikininkė Suzanne Gessner, turėjusi atstovauti Prancūzijai. Tad finale prie komisijos prisijungė Kroatijos atstovas Goranas Končaras.

Jūs esate ir viena iš pagrindinių konkurso organizatorių. Ar žiuri buvo iš anksto aptarti

kokie nors konkretesni vertinimo kriterijai, ar palikta vi-siška laisvė?

Ne, jokių aptarimų žiuri neturėjo. Prieš pirmus turus buvome visi kartą susitikę virtualiai, mums buvo pristatyta balsavimo sistema. Daugiau jokių pasitarimų nebuvo, tad turėjome visišką laisvę remtis savo skoniu ir prioritetais. Balsavimo sistema labai griežta, nėra jokių aptarimų, diskusijų, rezultatas grindžiamas išimtinai balais. Svarbu tai, kad pirmiausia gaunami tik balai, nematome pavardžių. Pavyzdžiui, finale informaciją, kas pretenduoja tapti laureatu, kas diplomantu, iš pradžių gavome tik skaičių formatu. Pavardes sužinojome vėliau.

Ką manote apie tai, kad vertinant kai kuriuos atlikėjus (išskliausiau virtualiai visus nuo pat I turo) intervalas tarp balų siekė apie 20 vienetų, o vienu atveju, regis, net 30?

Apie meną lengva diskutuoti, tačiau jį sunku vertinti, tad aukšto lygio konkursų vertinimo komisijų darbas tikrai keblus. Kai dalyviai groja puikiai ir komisijos nariams nebeužtenka įvertinti elementarios atlikimo kokybės, kai kalba ima suktis apie interpretaciją – nuomonės gali kardinaliai išsiskirti. Pavyzdžiui, labai skirtingai ir individualiai gali būti vertinama stilistika. Vienam komisijos nariui labiau prie širdies istoriškai paremta Bacho kūrinių interpretacija, kitas labiau mėgsta romantiškesnį barokinių kūrinių traktavimą. Vieną komisijos narį barokinio stryko naudojimas gali sužavėti, kitą papiktinti. Vieną labiau žavi nepriekaištinga, blizganti technika, kitą – atlikimo branda, giluma. Būtent dėl to daug atlikėjų, muzikų, kritikų konkursus laiko netinkamu muzikinio gyvenimo reiškiniu, lygina su sportu. Tačiau tuo pačiu metu konkursų ir jų dalyvių vis daugėja, o konkursus peikiantys nusipelnę atlikėjai dalyvauja vertinimo komisijų darbe.

NUKELTA Į 3 PSL.

Pavėlavęs, bet įvyko

Festivalio „Vilnius Mama Jazz 2021“ įspūdžiai

ALGIRDAS KLOVA

Patys žinote, koks sunkus dabar laikas koncertams, įvykiams, festivaliams, bet, keisčiausia, jie vyksta. Festivalis „Vilnius Mama Jazz“, negalėjęs įvykti pernai rudenį, nuskambėjo paskutinį gegužės savaitgalį. Prasidėjo 27 d. Lietuvos „džiazo kalinio“, fotografo Vytauto Suslavičiaus darbų paroda „Įkalinti džiaze“. Joje galima pamatyti Dmitrijaus Golovanovo, Arkadijaus Gotesmano, Liutauro Janušaičio, Gedimino Laurinavičiaus, Olego Molokojedovo, Vitos Rusaitytės, Skirmanto Sasnausko, Valerijaus Ramoškos portretus. Tai žmonės, kurie yra šios muzikos, tokio gyvenimo būdo „kaliniai“, dažniausiai savo noru. Vytautas jau daug metų juos fiksuoja ir kuria šią fotografijų seriją. Parodą galima pamatyti kavinės „Caffeine“ (priešais įėjimą į Rusų dramos teatrą, Teatro g. 1) languose iš vidaus ir iš išorės.

Tą pačią dieną 17 val. vyko tradicinė festivalio rubrika „Vilnius Mama Jazz paraštės“. O tai buvo pokalbis su Lietuvos džiazo žvaigžde, gyva legenda Petru Vyšniausku (kalbino Julijus Grickevičius). Apie šį muzikantą, Vyriausybės ir Nacionalinės premijų laureatą, žinome daug, bet buvo malonu sužinoti apie jo nemuzikinius pomėgius – fotografiją, medžioklę, knygų kolekcionavimą ir kt.

Na, o muzikinis „Mama Jazz“ prasidėjo dar po valandos, kvarteto „Katarsis4“ koncertu. Beje, pirmose kiekvieno koncerto dalyse skambėjo jaunųjų Lietuvos atlikėjų muzika. Kad „Katarsis4“ yra kvartetas – aišku, nes jį sudaro keturi muzikantai; ar tai džiazo kvartetas – nežinau, juolab ar tai saksofonų kvartetas? Vienas muzikantų per visą koncertą prie šio instrumento net neprisilietė. Jis grojo

sintezatoriniais instrumentais. Armino Bižio, Kazimiero Jušinsko, Algirdo Janonio ir Danieliaus Pancero ketvertuko kuriama muzika laviruoja tarp struktūriškai laisvos improvizacijos, akademinės lietuvių muzikos ir dar kažko, dėl ko kiekvieną kartą suskamba vis kitaip. Savo muzikoje grupė naudoja ir netradicines saksofono garsų išgavimo technikas, ir buityje randamus daiktus. Vien vonelė ko verta...

Antrieji pasirodė Leonardo Pilkausko septetas „Birthday“ su vokaliste Kotryna Janutaite. Tai galbūt kiek bigbendinio skambesio specifikos turintis kolektyvas, grojantis daugiausia paties L. Pilkausko kompozicijas, pasižyminčias netikėtais kompoziciniais sprendimais ir filosofiniais momentais, improvizaciniais inkliuzais.

Pats koncertas, man atrodė, išsidėstęs augančia tvarka, o jo viršūne tapo Leonido Šinkarenkos „Jazz 4 N“. Muzikantų lygis ir patirtis jau nekelia abejonių. Jų technika, muzikinės emocijos, meninė raiška nepalieka abejingų. Tai, žinoma, muzikos legendų kvartetas. Vytautas Labutis muzikinį kelią kadaise pradėjo nuo akordeono, tačiau dabar jis puikus saksofonininkas, labai gerai valdantis klavišinius instrumentus. 1982-aisiais debiutavo P. Vyšniausko kvartete, vėliau grojo su Vladimiru Čekasinu, „Džiazo nublokštais“, taip pat su Vladimiru Tarasovu, Dainiumi Pulausku ir kitais talentingiausiais mūsų šalies muzikantais, be to, su Django Batesu, Maria Schneider ir kitomis džiazo garsenybėmis, dalyvavo ir ne viename tarptautinių projektų. Vytautas grojo Europos, Azijos, Australijos ir JAV festivalių scenose ne tik tradiciškesnę muziką, bet ir šiuolaikiškoms platformoms įnešdamas savitumo. V. Labutį galima išgirsti eksperimentinės, šiuolaikinės muzikos kolektyvuose. Jis taip

pat mielai atlieka savitai aranžuotas lietuviško folkloro kompozicijas, dirbo indiškos muzikos projektuose. „Šviežio kraujo“ į kolektyvą įlieja saksofonininkas Janas Maksimovičius – tikras šio instrumento virtuozas, sugebantis meistriškai atskleisti savo instrumento grožį. Kvartete groja būgnininkas Linas Būda. Daugeliui džiazo gerbėjų Linas neatsiejamas nuo D. Pulausko kolektyvų, kuriuose grojo nuo pat 1994-ųjų ir kartu aplankė per 120 džiazo festivalių įvairiose pasaulio šalyse. Svarų indėlį lietuviško džiazo scenoje paliko L. Būdos bendradarbiavimas su Skirmantu Sasnausku. Na, o pats Leonidas Šinkarenka nepalieka jokių nežinomųjų. Tai didis menininkas, apie kurį mes pirmąsyk išgirdome 1981-aisiais, kai dar jaunas bosistas prisijungė prie Lietuvos džiazo klasiko Vladimiro Čekasino grupės, su kuria įrašė vieną įdomiausių Lietuvos džiazo įrašų „Nostalgija“.

Antrą dieną – gegužės 28-ąją – vyko du koncertai, po du pasirodymus. Pirmieji į sceną lipo grupė „SynThetika“. Tai trys jaunuoliai, su saksofonu, sintezatoriumis ir būgnais pasiryžę sugriauti viską, kas griūna. Todėl ir grojo viską – nuo kompiuterinės muzikos iki repo. Buklete buvo parašyta, kad dalis jų iš Latvijos, o kiti iš Lietuvos.

Šio koncerto pažibos, žinoma, buvo Petras Geniušas su Liudu Mockūnu ir jų projektas „Vers la Flamme“, kurį scenoje dar padėjo realizuoti visa plejada gerų muzikantų: trimitininkas Mindaugas Vadoklis, trombonu ir eufonia grojantis Povilas Jurkša, tūbos virtuozas Simonas Kaupinis ir būgnininkas Donatas Razmus. Tiesa, jie grojo ne visas kompozicijas, bet tikrai buvo reikalingi. Kai kurie epizodai savo skambesiu atrodė gedulingi, bet buvo įdomu, gal tik kiek ilgoka. Turbūt nerasime muzikos

Kokios smuikininų savybės, rašant balus, Jums svarbiausios?

Labai vertinu nuoširdų muzikavimą, pagarbą kompozitoriaus tekstui, siekį pademonstruoti ne save, o muziką, bet taip pat ir gebėjimą rasti savo individualų stilių. Be abejo, visada norisi, kad ausį pamalonintų geras intonavimas ir gražus smuiko tembras.

Ką norėtumėte tobulinti?

Norėtysi kiek glaudesnio solistų ir orkestro ryšio. Tačiau turbūt tai neįmanoma dėl nedidelio repeticijų kiekio: kiekvienas dalyvis turėjo galimybę parepetuoti tik vieną kartą. Turintiems patirties grojant su orkestru tai nedidelė problema. Tačiau mažiau patyrusiems dalyviams – labai didelis iššūkis.

Dėkoju už pokalbį.

Leonido Šinkarenkos „Jazz 4 N“

D. KLOVIENĖS NUOTR.

žanro, kuriame P. Geniušas nebūtų aktyviai dalyvavęs ir puikiai pasireiškęs. Džiazo muzika irgi nėra išimtis. L. Mockūnas ir P. Geniušas – ilgamečiai scenos partneriai. Dar 2013-aisiais buvo pristatytas debiutinis jų albumas „Jūra Miške“, kuriame sugrotos šešios fantazijos Mikalojaus Konstantino Čiurlionio muzikos motyvais. Tąsyk tai buvo naujais meniniais ieškojimai ir atradimais pulsuojantis sumanymas, kuriame puikiai derėjo dviejų itin savitų atlikėjų patirtys. Šįmet „Vilnius Mama Jazz“ klausytojams duetas pristatė antrąjį savo albumą, kuriame, kaip ir ankstesniajame, pagrindu išlieka klasikinės muzikos kūrėjų darbai. Šįkart tai ne tik Čiurlionis, bet ir Béla Bartókas, Aleksandras Skriabinas bei Bronius Kutavičius – viskas tarp klasikos ir džiazo. Puikiai visiems pažįstamų kompozitorių kūriniai yra dekonstruojami ir sukonstruojami iš naujo, naudojant jau egzistuojančias arba spontaniškai atrastas muzikines technologijas.

Vakariniam koncerte pasirodė jaunas, tik 2016 m. susikūręs kolektyvas „Castor Stetson“, atliekantis gitaristo Deimanto Balio kūrybą, ir daugiau užsienyje nei mūsų šalyje koncertuojančio būgnininko Marijaus Aleksos ir multiinstrumentininko Pauliaus Kilbausko, pasižyminčio ypatinga garso fantazija ir estetika, duetas. Pagrindinis vaidmuo duete teko, žinoma, M. Aleksai.

Paskutinę festivalio dieną (29 d.) vyko du koncertai, prieš juos „Vilnius Mama Jazz paraštėse“ J. Grickevičius kalbino legendinį mūsų būgnininką virtuozą Vladimirą Tarasovą. Dieninį koncertą pradėjo Mindaugo Stumbro kvintetas, neseniai parengęs puikią programą „Inspirations“, kuri visai netrukus pasieks mus ir vinilo plokštelės pavidalu (bus atspausa Varšuvoje, ribotu tiražu), o kol kas šios programos galima pasiklausyti skaitmeninėse platformose *Spotify* ir *Pakartot.lt*. Nors man labai patiko šis įrašas, visgi muzikos geriau klausytis gyvai. Scenoje matėme gerai žinomus muzikantus M. Stumbrą (gitarą), D. Golovanovą (fortepijonas), M. Vadoklį (trimitas), mušamaisiais instrumentais grojantį D. Razmų ir Denisą Murašovą (boso gitara). Koncerte skambėjo M. Stumbro kūriniai. Tiesiog sužavėjo jų susigrojimas ir tembrų susiliejimas bei garso charakteristikos

su M. Vadokliu ir D. Golovanovu. M. Stumbras yra džiazo gitaristas, atliekantis bei kuriantis ne tik džiazo, bet ir akademinę šiuolaikinę muziką. Jis aktyviai koncertuoja Lietuvos ir užsienio džiazo scenose. Muzikinį išsilavinimą įgijęs Vilniaus Juozo Tallat-Kelpšos konservatorijoje, toliau tobulinosi ir 2019 m. Škotijos Karališkojoje konservatorijoje įgijo bakalauro laipsnį. Per kelerius pastaruosius metus M. Stumbras su savo muzika aplankė daugelį Europos šalių, grojo žinomuose džiazo klubuose ir festivaliuose. 2018-aisiais išleido debiutinį albumą „Our Kingdom“ („Mūsų karalystė“), kuris buvo puikiai įvertintas klausytojų ir muzikos kritikų. Gitaristas yra grojęs ir įrašinęs su gerai žinomais virtuoza.

Toliau koncerte girdėjome grupę „Juzt“, o po pertraukos scenoje pasirodė Nacionalinės premijos laureatai, įžymieji Vladimiras Čekasinas ir Vladimiras Tarasovas su puikia vokaliste ir smuikininke Anna Čekasina. Jie pademonstravo ypatingo sudėtingumo ir muzikalumo kupiną projektą „Fantazijos pagal vienuoliką Nietzsche's strofų“, kuriame pagrindinis vaidmuo, ko gero, buvo skirtas Annai. Ji ir grojo, ir dainavo, ir vaidino, ir šoko.

Vakarinį koncertą pradėjo jaunatviškas kolektyvas, skambiai pasivadinęs „21st Century Quintet“. Jo lyderis saksofonininkas Davitas Avetisyanas gražiai naudojo armėnų liaudies muzikos motyvus. Na, o po jų į sceną išėjo šio koncerto ir, ko gero, viso festivalio pagrindinės žvaigždės – Petras Vyšniauskas, Vytautas Labutis, Eugenijus Kanevičius ir Arkadijus Gotesmanas su projektu „Tostas“. Šis improvizacinės laisvės kupinas kolektyvas nenustoja džiuginti ir stebinti. Vargu ar daug kas yra girdėjęs dainuojantį E. Kanevičių ar fortepijonu skambinantį P. Vyšniauską, o daro jie tai puikiai. Taip pat buvo labai įdomu išvysti A. Gotesmaną su gana kukliu mušamųjų arsenalu. Šiame festivalyje buvo unikalu išgirsti kolektyvą, atliekantį net tris bisus.

Muzikine prasme festivalis buvo įdomus ir tuo, kad jame girdėjome tik Lietuvos muzikantų pasirodymus. Belieka tikėtis, kad geresniais laikais sulauksime ir muzikos iš kitų kraštų. Karantino padarytus nuostolius festivalis įveikė, taigi palinkėsime sėkmės ir lauksime lapkričio mėnesio.

ATKELTA IŠ 2 PSL.

Kaip vertinate šio konkurso lygį, palyginti su ankstesniais?

Konkursai visuomet yra tam tikra techninių galimybių fiesta, tad juose dažnai dalyvaujant kyla pavojus, kad dalyviui šis aspektas taps svarbiausiu tikslu. Be jokios abejonės, neturint blizgančios technikos konkurse nėra dalyvauti neverta, tačiau visgi galutinis atlikėjų tikslas turėtų būti ne vien techninių galimybių demonstravimas. Šio konkurso finalininkų techninės galimybės buvo labai aukšto lygio, tačiau, lyginant su praeitais konkursais, norėtusi pabrėžti pastebimą gebėjimą interpretuoti originaliai, mąstyti nestandartiškai. Kiekvienas atlikimas buvo labai

skirtingas, savaip įdomus, jaučiau, kad visiems norėjosi pateikti kūrinių ir kompozitoriaus idėjas per savo suvokimo prizmę. Buvo gera ir įdomu klausytis.

Jei galite atvirauti, kuri Sibeliaus koncerto interpretacija Jums labiausiai patiko?

Sunku pasakyti, nes jos buvo kardinaliai skirtingos. Labai žavų, kad jauni žmonės nebijo eksperimentuoti, pateikti savos kūrinio versijos ir geba tai daryti labai nenusižengdami tekstui ir kompozitoriaus idėjoms. Išgirdau ir Wieniawskio bravūriškiems kūriniams kiek artimesnę interpretaciją, ir Debussy muziką primenančiomis impresionistinėmis nuotakomis nuspalvintą atlikimą, ir spalvingą, gyvybingą, įvairų, ryškų, vietomis žaismingą muzikavimą. Aš asmeniškai galbūt rinkčiausi šį paskutinį variantą.

Šokis apie mus

Meno ir mokslo laboratorijos spektaklis „Šokis objektui ir vaikui“

AISTĖ ŠIVYTĖ

Vargu ar kam gyvenime yra pasisekę išvengti klausimo apie vaikus. Nenoras jų turėti nulydimas žodžiais „dar persigalvosi“, o noras – neretomis pranašystėmis apie karjeros laidotuves. Tai tema, dėl kurios kiekvienas turi savo poziciją, ir nepaisant to, kokia ji būtų, anksčiau ar vėliau tenka teisintis ir pateikti savo argumentus, ginti savo požiūrį.

Gegužės 18, 19 d. „Menų spaustuvėje“ įvykusi Meno ir mokslo laboratorijos šokio spektaklio „Šokis objektui ir vaikui“ premjera (idėjos autorė ir choreografe Greta Grinevičiūtė) pakvietė žiūrovus pabūti su šia – vaiko ir požiūrio į jį – tema. Scenoje pasitinkanti beveik visa kūrybinė komanda (Grinevičiūtė, dramaturgė Birutė Kapustinskaitė, kompozitorė Agnė Matulevičiūtė, aktoriai Aldona Vilutytė ir Paulius Markevičius) dėlioja visų įmanomų, šią temą atitinkančių, realių ir fikcinių situacijų, istorijų koliažą. Sutinkame veikėjus ir žmones, kurie nori vaikų, kurie sunaikiai išgyveno jų gimimą, kurie negali

jų susilaukti, kurie jų nenori, jaučia aplinkos spaudimą jų turėti, kurių gyvenimas griuvo, nes susilaukti jų (ne)pavyko, kurie yra pavargę nuo vaikų, kurie patys vis dar išgyvena vaikystės nuoskaudas.

Įdomu scenoje matyti tokį įvairų teatrui kuriančių žmonių ansamblį. Tarpdiscipliniškas balsų choras čia puikiai suskamba: skirtingi balsai ir raiškos priemonės suteikia spektaklio tekstūrai įtraukiantį, daugialypį raštą. Grinevičiūtės judesį čia, kaip ir kituose jos spektakliuose, lydi balsas. Jos perteikiama problema – pasirinkimas neturėti vaikų ir priešiška visuomenės reakcija į tai. Jos kandas monologas pataiko tiesiai į nepatenkintųjų moters pasirinkimu absurdą. Ji atsiprašo savo gineologės, „nes ši toliau turės man išrašinėti vaistus nuo skausmo, kosmetologės, nes toliau turės gydyti mano probleminę odą, kaimynės, nes jos dukra neturės su kuo žaisti kieme, privačių darželių...“ Tačiau jos požiūris nėra priešiškas – šokėja nevengia pagaltoti, ką darytų, jeigu vaiką turėtų. „Aš tau dainuočiau... šokčiau...“ vilnija ramia lopšine, tik vis aštrėjantis sūpavimo judesio

šokis primena, kad niekas nebus panaudota praktiškai.

Matulevičiūtės kalbėjimo būdas – sintezatorių muzika ir besikartojančiais šūkais skambantys žodžiai. Atliekami kūriniai tampa atskiromis, savarankiškoms spektaklio scenomis, o ne tik fone girdimu garso takeliu. Prie besikartojančių žinučių „I’ll never be a mother / I’m not against mothers“ („aš niekada nebūsiu motina / aš nesu prieš motinas“), „my body – my project“ („mano kūnas – mano projektas“) kartais prisijungia Grinevičiūtė, o vieną šių pasirodymų nulydi ne tokia ir neįprasta, sumišusi kito veikėjo replika „*oookay...*“ gali būti ir taip...“.

Kapustinskaitė, kaip dramaturgė, savo patirtimis dalinasi žodžiu ir pasakojimu. Jos *stand-up* komedijos žanro istorija apie tai, kaip keičiasi gyvenimas susilaukus vaikų ir kaip lengvai jie nužudo tavo ego, universaliai prajuokina tiek tuos, kurie susitapatina su jos gyvenimu, tiek tuos, kurie mieliau augintų šunį negu vaiką.

Vilutytės ir Markevičiaus scenos tarp sintezatorių muzikos ir

Greta Grinevičiūtė ir Agnė Matulevičiūtė spektaklyje „Šokis objektui ir vaikui“

D. PUTINO NUOTR.

šiuolaikinio judesio įneša performatyvumą atsveriančios teatro realybės. Jų dėka po „išnešančio“ muzikinio pasirodymo ant žemės nuleidžia ir progą atsikvėpti suteikia scenelė tarp supermamos ir laidos supervedėjo, visiškai abejingo vaikams. Aktoriai į šį spektaklį įpina ne tik savo, bet ir fiktyvių pasakojimų, užpildo sceną patirtimis.

Spektaklyje nepamiršamas ir paties vaiko žvilgsnis: virš pakeltos scenos aikštelės kaip balti debesėliai kabo dideli objektai: barškutis, saldainis, žuvytė, krūtys, akiniai ir šaukštelis (scenografe Rūta Kyguolytė). Vienoje pirmųjų spektaklio scenų Markevičius veda numanomą vaiką į spektaklį. Per visą laiką, kiek trunka nuo Literatų gatvės ateiti iki „Menų spaustuvės“, aktorius negauna patylėti – reikia atsakinėti

į nesibaigiančius vaiko klausimus, tenkinti jo smalsumą, sudominti, kad paskubėtų, būti nenutylančiu pasaulio komentatoriumi. Vaikas į sceną įžengia ir joje veikia kameros pavidalu. Ironiška: spektaklyje apie vaikus jis stovi kampe, o kartais dar ir gauna barti, kad trukdo, išsigąsta agresyvios Markevičiaus improvizacijos. Jo akimis, spektaklyje įdomiausia tai, kad šviesų dailininkas (Julius Kuršis) gali įjungti kokios tik nori spalvos šviesą ar kad žiūrovui iš rankų iškrito skėtis.

„Šokis objektui ir vaikui“ – spektaklis, kurį buvo gera išvysti būtent dabar. Dabartiniu laiku, kai visi sakanantieji savo nuomonę jaučiasi nenuginčijamai teisūs, buvo malonu tiesiog paplaukioti po skirtingas patirtis, pasiklausyti istorijų, iš kurių nė viena nėra viršesnė už kitą.

Jūrinė valstybė

Apie Jono Tertelio spektaklį Klaipėdos jaunimo teatre

GRETA VILNELĖ

Keletą metų prieš karantiną pastatytas kolektyvinės kūrybos spektaklis „Žalia pievelė“ (Lietuvos nacionalinis dramos teatras, 2017) apie Visagino miestelį ir ten gyvenančius žmones sulaukė nemažo žiūrovų ir teatro kritikų dėmesio. 2018 m. LNDT sceną išvydo ir kitas panašiu principu sukurtas spektaklis „Nežinoma žemė. Šalčia“ apie Šalčininkus. Šią Jono Tertelio režisuotą dokumentinio teatro trilogiją pratęsia gegužės 6 d. Vilniuje, „Menų spaustuvėje“ vykusi Klaipėdos jaunimo teatro (KJT) spektaklio „Jūrinės šviesos“ premjera. Tiesa, klaidėdiečiams ši reginį išvysti pavyko dar prieš karantiną.

Klaipėdos, kaip ir daugelio kitų Lietuvos miestų, gyventojų tapatybė prasideda nuo geografinės padėties. Mariaus Ivaškevičiaus pjesėje „Madagaskaras“ parašyti žodžiai: „Girdėjot, ko ji nuskendo? Nagi nebe pakėlė išaugusios mūsų lietuvybės. Daug jos prisigamino, o laivybos nebuvo, nebuvo jūrinio mąstymo. Teisybę jums pasakysiu, netgi uostų nebuvo. Žodžiu, nebuvo sąlygų saugiai išemigruot“, – taikliai atspindi dviprasmišką Klaipėdos padėtį. Klaipėdiečiai ypatingi tuo,

kad istorijos sukuriuose buvo mėtomi ir vėtomi, tačiau kartu Klaipėda – tarsi universali, autonominė „valstybė“, simbolizuojanti bet kokią kitą uostamiestį. Spektaklyje tai atspindėjo aktorių vaidyboje, jų pasakojamose istorijose: personažų kietakaktiškumas ir nepalaužiama vidinė stiprybė giliai įsispaudusi į kiekvieno asmeninę gyvenimo istoriją.

Nors dokumentinis kūrinio pobūdis liudija spektaklį būsiant tikrais faktais paremtą, paveikų, būtent Guodos Jaruševičiūtės kurta scenografija sukūrė *tête-à-tête* tarp žiūrovo ir aktoriaus, perteikiančio klaidėdiečio gyvenimo istoriją. Uostamiesčio kranas primenantis apšvietimas kiekvienam monologui suteikė jautrumo, intymumo bei lyriškumo. Tai tarsi nuoroda į spektaklio pavadinimą – kiekviena atskira šviesa simbolizuoja žmogų, gyvenantį jūriniame krašte. Be to, scenografija vilniečiams atpūtė gaivaus vėjo gūsių nuo Baltijos jūros: žaisminga, ore plevenanti jūros „banga“ scenos gilumoje priminė nerūpestingą vaikystę, o stilizuota gelda, pripildyta vandens, tapo archajiška Klaipėdos miesto praeities atstove.

O dėl aktorių pasirodymo – kitoniškas amplua puikiai tiko aktoriui Donatui Želviui, kuris KJT

spektaklyje „Kontrabosas“ (rež. Valentinas Masalskis, 2016) sukūrė inteligentiško, santūraus muzikanto personažą, tačiau „Jūrinės šviesose“ tapo vietiniu Klaipėdos „marozu“. Kitą ne mažiau ryškų vaidmenį atliko Laima Akstinaitė, meistriškai įvaldžiusi Mažosios Lietuvos tarmę, maišytą su sovietiniu paveldu – kartais nuskambančiais sulietuvintais rusiškais priežodžiais. Jos vaidyba buvo įtaigi, gerai apgalvota ir per ją buvo paliesta kita šio spektaklio tema – sunki moters dalis Klaipėdoje.

Moteris Klaipėdoje nuo seno buvo šeimos galva. Kadangi dauguma klaidėdiešių vyrų išplaukdavo į jūrą ir į krantą grįždavo vos kelis kartus per metus, moterys atliko itin svarbų vaidmenį vienos tvarkydamos visą namų ūkį. Jų gyvenime atspindi neišvengiamas feminizmas. Klaipėdos moterys tvirtos, galingos, net ir žinodamos, kad vaikus augins ir namus prižiūrės vienos, vis vien renkasi tokį gyvenimo būdą. Tikroviškus ir įkvepiančius tokių moterų vaidmenis atliko ne tik Akstinaitė, bet ir Rugilė Latvėnaitė.

Vienintelis nebaigtas spektaklio elementas – nuo pradžios epizodiškai tarp kitų scenų besitęsiantis etiudas apie kultūros padėtį Klaipėdoje. Paulius Pinigis suvaidino

Scena iš spektaklio „Jūrinės šviesos“

E. SABALIAUSKAITĖS NUOTR.

šaržuotą, tiesiai į klausimus neatsakantį eilinį politiką. Šie išsibarstę etiudai – tai diskusijos forma pateikti retoriniai klausimai: ką keisti, kad kultūra atsigautų ir klestėtų, kaip skatinti menininkus kurti Klaipėdoje ir pan. Taiklus režisūrinis Tertelio sprendimas scenoje vaizduoti diskusiją tik vienam jos dalyvių sėdint ant kėdės, kitus paliekant nematomus, nes visos panašaus pobūdžio politinės diskusijos, kad ir kokiame mieste vyktų, tėra tuščias pagalbos šauksmas, lyg kalbėjimasis su siena. Nebent tai ir galėtų išteisinti šį taip ir nesibaigusios diskusijos etiudą. Tačiau šios versijos

priimti nesinori, nes viliesi kažko prasmingesnio, savotiško išrišimo, galimo tik meninėje tikrovėje.

Viena pirmųjų po karantino teatrų užplūdusių premjerų – Tertelio režisuotas spektaklis „Jūrinės šviesos“ – grąžino tikėjimą paslankiu ir įvairialypiu teatro veidu. Šio spektaklio dokumentiškumą grindė stiprūs vaidmenys, išmoninga Jaruševičiūtės scenografija ir daugiasluoksnis Klaipėdos miesto paveikslas, tačiau vieninteliam politiniam epizodui pritrūko kelių papildomų dramaturgės Kristinos Steiblytės eilučių ar kelių papildomų valandų repeticijų.

Samprotavimai apie Vaitkų, Arčikauską ir Vydūną

Spektaklis „Ne sau žmonės“ Nacionaliniame Kauno dramos teatre

JULIJUS LOZORAITIS

Spektakliu „Ne sau žmonės“ Nacionalinis Kauno dramos teatras galų gale užbaigė kiek užtrukusį Valstybės teatro įkūrimo šimtmečio jubiliejų, ir dera pripažinti, užbaigę svariai. Spektaklis, kurio antras pavadinimas „Vydūnas“, yra reiškinys, svarbus dėl ištisos puokštės reikšmių, kurias ir bus pamėginta čia išvardinti.

Kodėl Vydūnas? Pasak režisieriaus Jono Vaitkaus, spektaklį pagal šio autoriaus kūrinius jis ketino statyti dar „aname“ Kauno dramos teatre, išsyk po „Golgotos“, bet tuos planus įgyvendinti sutrukdė jo persikėlimas dirbti į Vilnių. Kitas, jau labai konkretus bandymas įgyvendinti šią idėją buvo tuomet, kai Vaitkus vadovavo Lietuvos rusų dramos teatrui. Spektaklis turėjo būti vaidinamas trimis kalbomis – lietuvių, rusų ir vokiečių. Bet tąsyk sutrukdė Vaitkaus pašalinimas iš teatro vadovo pareigų.

Nemažai atsakymų į klausimus, kuriuos sužadina spektaklis, pateikia solidi jo programėlė, tikras teatrinės leidybos šedevras (sudarytoja Daiva Čepauskaitė). Niekuo neypatingoje (išskyrus viršelį) brošiūroje – svarus rinkinys informacijos, kuri yra tiesiog privaloma šiam spektakliui suvokti. Savaiame suprantama, kad žiūrovai neįstengia susipažinti su leidinio turiniu iki spektaklio, bet to ir nereikia. Programėlė daug paaiškina jį jau pamačiusiems. Šalia išsamių enciklopedinių žinių apie Vydūną čia randame labai svarbų ir svarų Vydūno kūrybos tyrėjos Aušros Martišiūtės-Linartienės straipsnį. Literatūrologė ir anksčiau buvo minima kaip svarbi spektaklio apie Vydūną kūrybinės komandos narė.

Programėlės viršelyje puikuojasi šokiruojantis dailininko Jono Arčikausko artefaktas – kompozicija iš žalių bulvių, medvaržčių ir kitų elementų, savotiška stilizuota vudu lėlė. Šalia pavadinimo „Ne sau žmonės“ – akcentuotas žodis „Vydūnas“. Ir smulkiu rašytiniu šriftu – „Jono Vaitkaus reginių sceninė misterija“. Taip labai ryškiai deklaruojama ir dviejų Jonų, Vaitkaus ir Arčikausko, kūrybinė sąjunga, ir unikalus režisūrinis reginio žanras.

„Jonų teatro“ (Vaitkaus ir Arčikausko) sąjunga užgimė Kauno dramos teatre prieš tris dešimtmečius ir ištverė daug kaitų. Su nauja jėga šis bendradarbiavimas suklestėjo Lietuvos rusų dramos teatro spektaklyje apie Vladimirą Majakovskį, ir štai dabar jų „grojimas keturimis rankomis“ pagimdė unikalų spektaklį apie Vydūną. Jų dėka po Kauno dramos teatro stogu sugrįžo

vis dar ten tebetūnantis „Vaitkaus teatro *genius loci*“, bet jau visiškai kita – klasikų teatro kokybe.

Kadaise kritikė Irena Aleksaitė Arčikausko dekoracijas pavadino „puota“. Laikui bėgant dailininkas savo sceninių darbų intensyvumą išsvystė nuo „puotos“ ligi „orgijų“. Čia jis vėl renčia savotišką „orgiją“, per kurią realizuoja ir režisieriaus, ir scenografo sulydytus į kvintesenciją požiūrius į Vydūną. Tai požiūris į Lietuvos valstybę, jos idėjinius pamatus ir jos istorinio likimo įžvalgą, išdėstytą Vydūno kūryboje, kaip visa tai supranta ir savajam supratimui paviešinti (sic!) naudoja klasikų Jonų duetas. Tam organiškai pritaria ir kompozitorius Tomas Kutavičius, ir visa kūrėjų bei atlikėjų komanda. Čia taikant Vaitkaus metodą nėra nė vienos pasyvios figūros ar nereikalingo elemento.

Prasiskleidus uždangai, žiūrovams atsiveria erdvė, kupina priešistorinio teatro atributų ir amuletų, didžiulių kiaušinių. Nuo scenos viršaus ant diržų nukarusios talpios drobinės irštvos (lizdai), kuriose spurda iš tų kiaušinių išsiritę žmoniški padarai. Veikėjai – ir pagrindiniai, ir choras – aprenkti stilizuotais estetizuotais skarmalais, ant veidų daug apeiginio grimo. Visa ir visi apibarstyti ar miltais, ar aukojimo apeigų pelenais.

Ilgai netampa aišku, ar tie kiaušiniai ir tos irštvos – tik negyvos fosilijos, ar gyvybės užuomazgos. O kai iš kiaušinių išsiritą ritualiniai „paukščiai“ (choras drobinėmis palaidinėmis su paukščių iškamšomis ant galvų) – taip ir lieka paslaptis, kokios rūšies paukščiai čia išsiritę. Ar laisvam skrydžiui sukurtos laukinės antys, ar tie neskrajojantys padarėliai, skirti tik čirškinamai mėsai ir kiaušinienei? Pagal kūrėjų tendenciją išryškėja būtent antrasis atvejis.

Imdamas Vydūno kūrybą kaip pagrindą Vaitkus sukūrė savąją sceninės gyvybės formą, per kurią įkūnija visų pirma savo idėjas ir savo matymą. Bepigu tai daryti, kai pats esi ir pjesės (inscenizacijos) autorius. Kad yra didis inscenizacijos meistras, Vaitkus jau įrodė spektakliu apie Majakovskį. Čia iš pagrindinių Vydūno pjesių ir publicistinių tekstų jo sumontuotame scenarijuje labiau matomos „siulės“ nei „Majakovskyje“, bet tai vis vien labai įspūdinga.

Prieš 46 metus toje pat scenoje Vaitkus pastatė spektaklį apie M.K. Čiurlionį „Svajonių piligrimas“. Inszenizaciją kūrė drauge su Eugenijumi Ignatavičiumi. Tarp ano apeiginio žanro spektaklio ir šio pagal Vydūną yra tiesioginis ryšys. Nors pirmasis daugiau pasakojo apie Čiurlionį, o šis labiau transliuoja

Scena iš spektaklio „Ne sau žmonės“

S. BATUROS NUOTR.

Vydūno kūrybą, jų temos labai panašios: idealistinė Lietuvos vizija ir jos dvasinio kelio likimo įžvalgos.

Taip Vaitkus pirmasis sugretina dvi Lietuvos vizijas, čiurlionišką ir vydūnišką, ir rodo skirtingas ryškų prioritetą būtent Vydūnui. Neatsitiktinai literatūrologė Viktorija Daujotytė sako, kad „Vaitkus turi vydūniškos kūrybos geną“. Taip, Vydūno teritorijoje Vaitkus turi prioritetines teises.

Čia atsiranda pretekstas paminėti iki šiol dar neįgarsintą temą – mūsų didžiųjų režisūros klasikų „teritorijas“, tų individualių teritorijų sankirtas ir netgi savotiškas klasikų varžytuves dėl tų teritorijų ir jose. Teatro padangėje vieša paslaptis, kad mūsų „antrosios bangos“ diejai – Vaitkus, Tuminas, Nekrošius – savo kūryboje ne sykį „lietėsi alkūnėmis“, gaudė nuogirdas, susiviliodavo kitų vilionėmis ir kartais net bandydavo žengti pėda pėdon. Turiu galvoje ir sutampančius literatūros pasirinkimus, ir panašius režisūrinius kompozicinius derinius, ir netgi tarpusavio ironizavimą tiesioginėmis citatomis (to yra ir šiame spektaklyje).

Bet ši subtili tema, deja, jau išseko. Vaitkus paskutinis iš režisierių klasikų trijulės yra „čia ir dabar“. Jis laisvai siautėja sau vienas Vydūno teritorijoje ir tvarkosi joje pagal savo supratimą, išmanymą bei įgūdžius. Ir šioje jo privatizuotoje sceninių reginių misterinėje erdvėje jam nėra lygių.

Vaitkaus išdėstytas Vydūnas – kategoriškas ir negailėstingas. Režisieriaus į antraštę iškelta formulė „ne sau žmogus“ yra ir vienos iš Vydūno pjesių pavadinimas, ir tik pirminė pakopa jo dorovinio tobulėjimo scheme, bet ir ji statytojui atrodo tragiškai neįgyvendinama. Vaitkaus Čiurlionio vizijos buvo kupinos šviesaus idealizmo, muzikinių harmonijų ir pakilios mistikos,

o dabar jo Vydūnas – kupinas tragiškų nuojautų, rėkiantis apie moralinių klystkelių pražūtingumą ir istorinių nuopolių neišvengiamybę. Bet visi trys – Čiurlionis, Vydūnas ir Vaitkus – savo ideologiją grindžia Lietuvos valstybės, kaip virtualaus projekto, idėjomis, kiekvienas savomis, ir tuo Vaitkaus vardas organiškai įsiterpia į kitų dviejų vardų bendriją.

Kelios svarbios detalės ir intonacijos leidžia spėti, kad spektaklis „Ne sau žmonės (Vydūnas)“ yra savotiškas režisieriaus testamentas, arba netgi *requiem*. Todėl nenuostabu, kad jis pasitelkė savo patikrintą patikimą atlikėjų gvardiją. Karališkoji Jūratė Onaitytė vėl puikiai soluoja be jokios užuominos į prabėgusius be Vaitkaus metus. Galingasis Liubomiras Laucevičius, nors ir paslėptas po ritualinės maskuotės sluoksniais, ir čia sugeba paimti publiką už gerklės savo unikalaus kimaus balso kerinčiomis intonacijomis. Jaunieji aktoriai, tiek kaudiniai Vaidas Maršalka ir Inga Mikutavičiūtė, tiek vilniečiai Iveta Raulynaitytė ir Motiejus Ivanauskas, drąsiai puola mūšin ir beveik neslidinėja vietomis tokiuose ankštuose Vydūno dialoguose. Audronė Paškonytė, Daiva Rudokaitė, Henrikas Savickis, Saulius Čiučelis ir visi kiti, kurių nepažinau ar tiesiog nepažįstu, sugebėjo visavertiškai sukurti scenoje tą lauką, tą erdvinę harmoniją ir sceninių pojūčių „vėjų rožę“, kuri būdinga ir šio teatro erdvei, ir Vaitkaus sceninių idėjų bei vaizdinių kosmosui.

Teatras, net ir pertekęs meistrystės, niekada nebus žiūrovų sielų valdovas, jeigu neturės kūrybinės krypties ir gero įsibėgėjimo ta kryptimi. Per vieną atskirą spektaklio pastatymą to sukurti, juolab atgaminti, kas kada buvo, – neįmanoma. Bet kartais geruoju pasitarnauja aplinkybės, netgi – arba ypač – neigiamos.

Spektaklis „Ne sau žmonės (Vydūnas)“ ateityje bus surūšiuotas į „karantinių spektaklių“ kategoriją. Ateities teatro archeologai tyrinės jį pro lupą, kaip čia tuomet, per pačią pandemiją, pavyko sukurti tokį visavertį, profesinio lygio požiūriu nepriekaištingą „produktą“, kai kiti teatrai nesigėdijo maitinti savo žiūrovų nevalgomais karantininiais pusfabrikačiais.

Juk šiame spektaklyje nebuvo įprastos, vienu bendru kvėpavimu alsuojančios publikos. Buvo padriki, susėdę poromis, užsimaskavę rymotojai. Jie rymojo tamsoje, jie klausėsi ir laukė, ir tikėjosi. Ir toji jų išnešiotą laukimo tylą, toji iškentėta žmogiška energija švelniu, tyliu, bet galingu kriokliu liejosi iš parterio link scenos. Tai buvo jau ne publika, nebe žiūrovai, tai buvo *gentis*. Genties sueiga. Ir toks teatras, kurį sukūrė du klasikai Jonai, sukūrė tokiomis sąlygomis ir su tokia komanda, atitiko ir momento esmę, ir genties godų dvasią.

„Pranašiška Vydūno kūryba liudija, kad žmogaus ir žmonijos kelionėje mokslo bedieviškumas ir religijos nemoksliškumas neišvengiamai veda pragaištin, ir tik pavienio žmogaus valinga pastanga eiti meilės, užuojautos, sąžinės, gėdos, doros puoselėjimo ir išsaugojimo kryptimi yra vaisinga ir prasminga. Aukso versio begėdiško siautėjimo, tvirkinant rajumu ir čia pat įžūliai ir demonstratyviai viduriuojant pavoju, bet kvapniu priklausomybės užkratu – nesustabdysi. Bet Vydūno kūriniuose tą atsakomybės našta prisiimančių žmonių ir veikiančių, nepaisant tokios tikrovės, yra apstu, ir mums prasminga jungtis į tą žygį“, – taip prieš penkerius metus rašė Vaitkus, ruošdamasis šiam spektakliui.

Niekas netikėjo, kad jis tai padarys. O jie ėmė ir padarė. Klasikai!

Būti prisimintam be etikečių

Pokalbis su aktoriumi Luku Malinausku

AGNĖ ZĖRINGYTĖ

Aktorius Lukas Malinauskas save išbando keliuose srityse – teatre, kine ir muzikoje. Pažintį su teatru pradėjęs dar vaikystėje, sukūrė vaidmenis spektakliuose „Jelizaveta Bam“ (rež. Oskaras Koršunovas, Lietuvos nacionalinis dramos teatras ir OKT, 2015) „Kaulinis senis ant geležinio kalno“ (rež. Jonas Tertelis, LNDT, 2016), „Apvalytieji“ (rež. Koršunovas, OKT, 2016), „Vestuvės“ (rež. Koršunovas, OKT, 2016), „Eglė žalčių karalienė“ (rež. Koršunovas, OKT, 2016). 2020 m. už Felikso vaidmenį spektaklyje „Liučė čiuožia“ (rež. Koršunovas, OKT, 2019) apdovanotas „Auksiniu scenos kryžiumi“.

Nuo ko prasidėjo Tavo kelias į teatro pasaulį?

Didžiąją savo gyvenimo dalį, tiek saulėtomis, tiek debesuotomis dienomis, praleidau teatro dėžėje, nes abu mano tėvai dirbo Keistuolių teatre. Jau nuo aštuonerių ten atlikdavau įvairius darbus, dažniausiai techninius: kartais tėtis paprašydavo po scena nunešti dūmų mašiną, ką suaugusiajam fiziškai sunku padaryti, o mažam vaikui lengviau, taip pat ne vienus metus praleidau teatro rūbinėje. Tik vėliau įvyko perėjimas iš vienos barikadų pusės į kitą, jau į aktoriaus profesiją. Užlipimas į sceną – tik dar vienas žingsnis teatre, kuriame ir taip praleidau didumą laiko.

Per spektaklius teko dirbti ir prie apšvietimo, iš to atsirado gebėjimai, kuriuos galėjau panaudoti jau dirbdamas aktoriumi, – nevengti šviesos, žinoti, kur atsistoti scenoje. Išsiugdžiau erdvinį matymą, todėl dažnai nujaučiu, kaip vaizdas nuo scenos atrodo iš žiūrovo pozicijos.

Tačiau vaikystės, praleistos teatre, nelaikyčiau pranašumu, nes vėliau atsirado daug vidinių abejonių, barjerų, kuriuos itin sunku perlipti. Labiau pastebiu, kas nutinka ne taip, kaip turėtų, įvairias situacijas, iš kurių reikia išsisukti. Visą laiką, rodos, lipi į savo paties susikurtą Olimpą, su dievindamas aktorystę, kai iš tiesų tai tik dar viena profesija.

Ar lankei teatro studijas, skirtas vaikams, ar apsiribojai teatru, kurį matei nuo vaikystės?

Mano gyvenime buvo panašiai kaip akademijoje: penkiasdešimt procentų mokaisi vaidybos, o kitą dalį – elementų. Visos studijos susideda iš labai skirtingų komponentų, kurie primena būrelius: scenos kalba, šokis ir t.t. Taip pat ir vaikystėje: šalia teatro lankiau daug įvairių būrelių, turėjau daug skirtingų aktyvių užsiėmimų, ir nė vienas iš tų būrelių nebuvo susijęs su teatru.

Kokie spektakliai ir aktorių darbai Tau padarė įtaką, formavo kaip asmenybę?

Praleidus daug laiko teatre atsirado tam tikri idealai, į kuriuos norėjau lygiuotis, tačiau jau tapus aktoriumi kartais tekdavo su jais dirbti ir tada visas įsivaizdavimas sugriūdavo. Kol jie egzistavo kaip sektini pavyzdžiai, nesinorėjo jų aplenkti, siekiau juos apeiti. Įsivaizdavimui sugriuvus atėjo paprastas suvokimas, kad jie – tik žmonės, ir šalia visų savybių, kurias buvau linkęs idealizuoti, atsirado žmogiškumo aspektas, nuleidęs ant žemės. Jeigu jie tokie pat žmonės kaip ir tu pats, tuomet tikrai nereikia užsibrėžti sau neperžengiamų ribų. Visa situacija su išsikeltais idealais, darančiais didžiulę įtaką, yra įvairiapusė.

Vis dėlto galėčiau išskirti žmogų, kurį itin gerbiu ir manau turint išskirtinį didelį talentą, – savo dėstytoją Darių Meškauską.

Turi patirties ir teatre, ir kine, vaidinai HBO seriale „Černobylis“. Kurioje iš šių sričių geriau save realizuoji?

Vienu metu bandau atsisėsti iškart ant trijų skirtingų kėdžių: teatro, kino ir muzikos. Visos šios trys skirtingos pozicijos užima labai daug asmeninio laiko, dėl to vienus metus paskiriu teatrui, kitus kinui, o trečius – muzikai. Tačiau meilę visoms trimis šakoms jaučiu vienodą, nes visos trys atitinka tą patį daiktą – kėdę, skiriasi tik jų išraiškos forma, bet funkcija lieka ta pati: pasakoti naujas istorijas.

Kiek Tavo darbe lieka vietos improvizacijai? Nuo ko tai daugiausia priklauso: nuo režisieriaus, pjesės, spektaklio?

Daugiausia teko dirbti su režisieriumi Oskaru Koršunovu, jo statomuose spektakliuose paliekama gana daug vietos improvizacijoms. Spektakliuose egzistuoja tam tikri momentai, ties kuriais nusprendžiama, kad jie netikslūs, ir paliekama aktoriui improvizuoti. Tokie

Lukas Malinauskas ir Taura Kvietinskaitė spektaklyje „Liučė čiuožia“

D. MATVEJEVO NUOTR.

meno kūriniai po premjeros nuolat keičiasi ir gyvuoja ilgą laiką.

Daugiausia ir teko vaidinti spektakliuose, kuriuose daug improvizuojama, tačiau jei lyginsime spektaklius „Vestuvės“ ir „Liučė čiuožia“, pirmąjį būtų galima laikyti improvizacijų spektakliu, tačiau ir antrajame, nors ir griežtesnės struktūros, tai pakankamai svarbu. Teatras be improvizacijų neturėtų galimybės išlikti gyvas.

Kaip aktoriniai įgūdžiai atskleidžia per grupės „McLoud“ koncertus?

Teatras ir muzika vienas kitą stimuliuoja. Koncertai su grupe „McLoud“ buvo vienintelė sceninė patirtis, su kuria atėjau studijuoti į akademiją. Viską, ką išmokau būdamas koncertuose, pritaikiau vaidyboje. Per šias viena kitą stimuliuojančias patirtis ir atėjo supratimas, kad vienur save reikia pristabdyti, kitur – paspausti. Vėliau atsirado susitarimas su savimi, kad realybėje esu atsakingas žmogus, o ant scenos galiu leisti sau daryti nesąmones. Nors ir tų nesąmonių daug nepridarysi, nes dažnai sudėtingi kūriniai reikalauja koncentravimosi. Bet iš tiesų muzikos ir teatro patirtys tiesiog viena kitą papildo.

Už vaidmenį spektaklyje „Liučė čiuožia“ Tau buvo įteiktas „Auksinis scenos kryžius“. Ar kuriant vaidmenį norisi kuo daugiau pasisemti iš pasaulio, kasdienybės, ar atvirkščiai – labiau atsiriboti ir susitelkti į save?

Ties šiuo klausimu ir atsiranda esminė skirtis tarp kino ir teatro. Kine viskas priklauso nuo vaidmens. Turėjau džiaugsmo patirti visišką užsidariusiojo kūrybą, kai dviese su režisieriumi labai ilgai dirbome drauge. Man teko užsisklęsti, nes reikėjo suvaidinti žmogų, kuris ką tik išgyveno artimojo mirtį ir patiria gyvenimo pauzę.

Ir nors teatre, nori to ar ne, užsidarai į juodą dėžę, o OKT atveju – į

Lukas Malinauskas

A. LU NUOTR.

biurą, ir su kolegomis, atsinešę savo patirtis, gilinatės į tam tikrą temą, vis dėlto kartais to neužtenka, reikia išeiti ir stebėti, kur pasislėpę tai, ko negalime perprasti, kas skatina kolektyvinę kūrybą. Teatre užsidaryti taip kaip kine jau nebūtų įmanoma.

Tačiau nėra taip, kad nuolat būtų darbinės parengties, visuomet stebėtum aplinką. Dažnai į repeticiją ateini jau su šokinėjančiais prisiminimais ir asociacijomis iš asmeninių patirčių, kurias kolekcionuojai ir tą temą jau esi išgyvenęs anksčiau. Lieka tik sudėlioti savus ir kitų išgyvenimus į vietas, bet kartais to pritrūksta ir tuomet užsideda ieškavimo filtras. Taip ir ieškai, eidamas iš vienos vietos į kitą. Kartais taip susikonzentruoji į tuo metu kuriamą vaidmenį, į plėtojamą temą, kad tik to atsakymo ir ieškai.

Pandemijos akivaizdoje visa kasdienybė drastiškai pasikeitė, teatras – taip pat. Kokios Tavo karantino patirtys, galbūt įžvelgi pozityviąją pusę, atsirado naujų veiklų, inspiracijų?

Per pandemiją kaip tik atsiribojau nuo teatro. Šiuo laikotarpiu teatro tarsi neliko, nes tai vienintelė meno sritis, kurioje gali pajauti visą aktoriaus radiaciją. Kaip dailėje gali užuosti paveikslą, bet nepajusti jame vaizduojamos gamtos ar pozuotojo, teatre turi galimybę pajauti ir aktorių. „Zoom“ teatras yra tarsi neužbaigta versija, todėl per daug nesigailiu, kad beveik niekur nedalyvavau.

Daugiausia karantino laiko skyrčiau su grupe įrašyti naujam albumui. Anksčiau tokiam giliam „papakstymui“ jo nelikdavo. Kartu teko dirbti su kino projektu Švedijoje, tai taip pat atėmė daug laiko.

Pandemija tapo dovana pasikeisti visuomenei ir padėti naujus ateities bendravimo pagrindus, susietus tinklais, tačiau viliuosi, kad praėjus šiam sudėtingam etapui galėsime dar kartą apgalvoti ir permąstyti gyvo kontakto svarbą tiek visuomenėje, tiek teatre.

Iš kur ateina įvairios inspiracijos?

Įkvėpimas gali ateiti iš bet kur. Kartais inspiracijos ateina iš labai

mielų kasdinių dalykų, tačiau juos esu linkęs pasilikti sau. Man įdomiau paimti kokią socialinę problemą, mėsą ir kažką su juo padaryti, kad išaugtų kas nors gražaus. Tai archajiškas pankiškas mąstymas – socialiai aktyvūs tekstai ir dainavimas apie problemas, o ne apie grožį. Tai nereiškia, kad gražių dalykų nereikia kurti, tačiau reikalinga harmonija: vieni kuria apie grožį, o kitiems reikia analizuoti bjaurastį.

Gerbiu kolegas, besirenkančius kurti grožį, kurio pats negalėčiau sukurti, tačiau aš pasukau kitu keliu. Kultūroje, kaip ir mieste, kažkas turi valyti kanalizaciją, ir aš stengiuosi, kad galutinis produktas būtų higieniškas.

Muzika, aktorystė teatre ir kine – jau pažintos meno šakos. Galbūt ateityje sulauksime ir režisūrinio debiuto?

Pirmiausia buvau įstojęs į režisūrą, bet po pusmečio mane išmetė. Tačiau nenoriu būti prisimenamas su tam tikra etikete kaip muzikantas ar režisierius – geriau kaip meno populiariojas. Bandau išversti meno, kurį pats labai myliu, kalbą platesnei auditorijai. Viskas susideda į dalinimąsi ir nėra svarbu, ar idėja dalinsiesi per režisūrą, TV laidose, ar pasislėpęs rūsyje su pora bendraminčių.

Kokia pjesė, Tavo manymu, labai tiktų Lietuvos teatro kontekstui, bet žiūrovui dar nėra gerai žinoma?

Nuo studijų laikų turėjau vieną svajonių pjesę, kuri vis dar nėra pakankamai adaptuota teatre. Ji buvo trumpam iškiliusi Lietuvos scenoje, bet, mano manymu, per trumpai. Tai brolių Presniakovų pjesė „Po/lovoje po/krytyje“.

Eina paskutinis dešimtmetis, kai ši pjesė gali suskambėti Lietuvos kontekste, nes joje užfiksuotas gražus skrydis nuo tarybinės pakilimo aikštelės į transcendentinį kosmosą, kuriame susijungia čia tvyrojusios Rytų Europos kultūros ir iškeliamas esminis klausimas: mes dar gyvi ar jau mirę?

Ačiū už pokalbį.

ATKELTA IŠ 1 PSL.

Lietuvos dailės patriarchas

Grigaliūnaitė, dizaineris – Vadim Šamkov).

Pirmosiose salėse pateikiamą išsamią parodos anotaciją papildo laiko juosta ir tapytojo genealoginis medis, kurio šakose – gausios Smuglevičių giminės dovanos Lenkijos ir Lietuvos kultūrai: kelių kartų dailininkų vardai. Neutraliame pilkšvame, baltomis raidėmis išmargintame fone – ir pirmasis vaizdinis akcentas: Smuglevičiaus autoportreto kopija, nutapyta vieno iš jo mokinių, įprastas ano meto dailės ugdymo metodo pavyzdys. Toliau – Smuglevičiaus motinos dėdės Simono Čechavičiaus (1689–1775) „Šv. Petras“, senelio Hiacinto Olesinskio, dirbusio XVIII a. 5–6-uoju dešimtmečiais, nutapytas Antano Batovskio portretas. Populiariausias XVIII a. Abiejų Tautų Respublikoje tapybos žanrus – religines scenas ir portretus – parodoje papildė iš Žemaitijos kilusio Pranciškaus Smuglevičiaus tėvo Luko Smuglevičiaus (1709–1780) paveikslai – vieno iš XVII–XVIII a. tapybos autoritetų Charles'o le Bruno (1619–1690) kūrinių kopijos. Religinė dailė, portretas, istoriją pasakojančios kompozicijos brėžia ir būsimą Pranciškaus Smuglevičiaus kūrybos trajektoriją – ne tik žanriniu, bet ir stilistiniu aspektais, rasdami jam vietą XVIII a. II pusės idėjų sutramdyto vėlyvojo baroko ir neoklasicizmo erdvėse.

Viena iš parodos staigmenų – Pranciškaus Smuglevičiaus brolio Antano (1740–1810), išgarsėjusio teatro dekoracijomis Lenkijoje, neseniai Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus įsigytas scenovaizdžio projektas, atsidūręs kitų trijų teatro projektų, saugomų Lietuvos nacionaliniame dailės muziejuje, Vilniaus universiteto bibliotekoje ir Lietuvos nacionaliniame muziejuje, draugijoje.

Pirmą kartą galima pamatyti nemažai Pranciškaus Smuglevičiaus darbų, kuriais, mokydamasis ir gyvendamas Romoje nuo 1763 iki 1784 metų, jis prisidėjo prie esmingų kultūrinių pokyčių XVIII a. viduryje sukėlusių archeologinių Italijos tyrimų dokumentacijos. Jo piešiniai, išraižyti Marco Carloni (1742–1796), įamžino Nerono Aukso namų (tuo metu manyta, kad tai – Tito termos) sienų tapybą ir paskleidė informaciją apie šį sensacingą archeologinį objektą visoje Europoje (šiuo metu jis lankytojams neprieinamas). Eksponuojami keli spalvinti lakštai, taip pat ir visas raizinių rinkinys, bylojantis apie ambicingą antikvaro ir leidėjo Ludovico Mirri (1738–1786) sumanymą. Neseniai Lietuvos nacionalinis dailės muziejus įsigijo akvarelę „Romos visuomenė lanko Tito termų griuvėsius“, kurios

pagrindu sukurtas raizinyš puošia šio leidinio viršelį.

Kiti kūriniai primena, jog tai nebuvo vienintelis panašaus pobūdžio Smuglevičiaus projektas – jis dalyvavo ir etruskų kapaviečių tyrimuose, kopijavo Vatikano Pijaus ir Klemenso muziejaus rinkinių eksponatus (rodomi Carloni raiziniai pagal mūzų Polihimnijos, Erato ir Euterpės skulptūrų piešinius).

Smuglevičiaus talentas atkreipė XVIII a. Italiją pamėgusių anglų aristokratų dėmesį – jis sukūrė kelis tuomet madingus portretus, vaizduojančius *grand tour* dalyvius su jų šeimos nariais Romos vaizdų fone ar su veiksmo vietą iliustruojančiais objektais. Šią tapytojo kūrybos sritį atspindi dr. Jauniaus Gumbio parodai paskolintas portretas „Aubrey Beauclerko šeima Kastel Gandolfe“.

Gyvendamas Romoje, įkvėpimo Smuglevičius dažnai sėmėsi iš mitologijos. Parodoje galima pamatyti paveikslą iš Šiaulių „Aušros“ muziejaus, kuriame vaizduojamas mirusiųjų valtininkas Charonas, keliantis sielą per Stikso upę. Artimiausiame paveikslu plane dešinėje – urna, kurios forma atkartota paveiksle „Agripina perkelia Germaniko palaikus į tėvynę“, o kairėje – nedidelis šunelis, po Europos dailę keliaujantis nuo Renesanso laikų ir dažnai reiškiantis ištikimybę, sutinkamas ir kituose Smuglevičiaus paveiksluose.

Grįžęs į Abiejų Tautų Respubliką, Smuglevičius nestokojo pačių įvairiausių užsakymų. Tarp jų – ir piešinių ciklas Lenkijos istorijos įvykių tema, išraižytas ir platintas visoje ATR teritorijoje. Lietuvos nacionaliniame dailės muziejuje saugomos ir parodoje eksponuojamos kelios pagal originalias klišes atspausintos graviūros, įtrauktos į Jono Kazimiero Vilčinskio „Vilniaus albumą“.

Šalia sudėtingų temų iš istorijos ir religijos Smuglevičius kūrė ir žanrinius paveikslus. „Lietuvos valstiečiai“ – puikiai žinomas kūrinyš, kostiumų dizainerio Juozo Statkevičiaus dėka papuoles ir į Lietuvos mados diskursą. Parodoje šiam paveikslui draugiją palaiko dar vienas buitinio žanro paveikslas iš J. Gumbio kolekcijos – „Liublino apylinkių valstiečiai“, kuriame vaizduojama utėlių šukavimo ir traiškymo scena, atrodytų, labai proziška, tačiau pasitaikanti XVIII a. dailėje – pavyzdžiui, Giuseppe's Maria Crespi (1665–1747) paveiksle „Blusų medžioklė“ (1720).

Susipažinti su religine Smuglevičiaus kūryba galima Vilniaus katedroje, kur saugomi per pirmąjį apsilankymą Vilniuje nutapyti dvilika apaštalių, „Melchizedeko auka“ ir antrasis altorinio paveikslas „Šv. Stanislovo mirtis“ variantas, taip pat Šv. Petro ir Povilo bažnyčioje,

kurios altoriuje yra efektingas paveikslas, vaizduojantis šv. Petro ir Povilo atsisveikinimą. O parodoje yra puiki proga iš arčiau patyrinėti prieš kurį laiką restauruotą paveikslą „Šv. Anupras“, kurį paskolino Kaišiadorių vyskupijos kurija.

Grįžęs į gimtinę, Smuglevičius netrukus atsidūrė politinių įvykių sūkuryje, kuris jo kūrybos temų ratą papildė motyvais iš netolimos praeities ir to meto aktualijų, skatinusių dailininką į savo krašto dabartį žvelgti kaip į vertą reikšmingų antikinių istorinių įvykių statuso. Tapytojo sukurti paveikslai „Povilas Ksaveras Bžostauskas suteikia laisves Pavlovo valstiečiams“, „Tado Kosciuškos priesaika Krokuvos turgaus aikštėje“ buvo populiarūs ir sulaukė kitų menininkų dėmesio. Tapydamas Bžostovskio portretą, Smuglevičiaus paveikslu paremtą detalę – lyg senovinį reljefą – į kolonos postamentą įkomponavo prancūzų tapytojas François-Xavier Fabre'as (1766–1837), o Kosciuškos priesaikos kartotė yra sukūręs lenkų dailininkas Michałs Stachowiczius (1768–1825). Aktualias istorines temas parodoje atspindi litografija pagal pražuvusį Smuglevičiaus paveikslą „Generolo Jokūbo Jasinskio mirtis barikadose“.

Pasiaukojimo tėvynės labui motyvas dažnas XVIII–XIX a. Europos dailėje, pavyzdžių ieškota ir senosios Graikijos bei Romos, ir savo šalies istorijoje. Vienas tokių ATR populiarių siužetų – 1675 m. vykęs Trembovlės mūšis. Jame pasižymėjo narsi moteris Anna Chrzanowska, kurią įamžino nedidelis parodoje pristatomas Smuglevičiaus piešinys; šis siužetas buvo populiarus ir teatre – 1818 m. parašyta Antonio Radowskio drama „Trembovlės apsiaustis“.

Lietuviškas Smuglevičiaus kūrybos laikotarpis susijęs su jo darbu Vilniaus universitete – jis buvo pirmasis 1797 m. įsteigtos piešimo ir tapybos katedros vadovas, parengęs nemažai tapytojų, kurių kūriniai pateikiami priešpaskutinėje parodos salėje. Jono Damelio (1780–1840) darbų Lietuvoje likę ne tiek jau daug, juo labiau nėra jo istorinių kompozicijų, kurias tapė perėmęs savo mokytojo tradiciją, siekdamas kurti paveikslus, kurie galėtų įkvėpti amžininkus ir keltų susižavėjimą praeities herojų žygiais (šaltiniuose minimi Damelio paveikslai „Kryžiuočių ordino magistro Ulricho von Jungingeno mirtis Žalgirio mūšyje“, „Tvardovskis rodo Žygimantui Augustui Barbaros Radvilaitės šešėlį“ ir kt.). Tad parodoje teko apsiriboti tuo, kas saugoma muziejaus rinkiniuose – portretais; čia būtų tikusi ir litografija pagal Damelio paveikslą, kuriame vaizduojami

Pranciškus Smuglevičius, „Lietuvos valstiečiai“. LNDM

besitraukiantys Napoleono armijos kariai Vilniaus rotušės aikštėje. Užtai Juozapo Oleškevičiaus (1777–1830) palikimas ir muziejaus rinkiniuose, ir šioje parodoje pristatomas klasicistiniu tapytojo kūriniu *par excellence* – „Antiochas ir Stratonika“. Šis Smuglevičiaus auklėtinis – ir Jacques-Louis Davidas (1748–1825) mokinyš, nes, Aleksandro Chodkevičiaus remiamas, turėjo galimybę išvykti tobulintis į Paryžių.

Paroda skatina prisiminti istorijas, susijusias su Smuglevičiaus ir garsiausiu XVIII a. pabaigos – XIX a. pradžios tapytoju tituluojamo Davidas varžybomis. Jas mini pirmasis Smuglevičiaus biografas, literatūros teoretikas, Plutarcho vertėjas į lenkų kalbą Filipas Nerius Golianskis (1753–1824) – esą Šv. Luko akademijoje 1766 m. surengtame konkurse, kuriame dalyvavę abu menininkai, pirmoji premija buvo skirta būtent Smuglevičiui. Tai mažai tikėtina, nes Davidas į Romą atvyko praėjus dešimčiai metų po konkurso. Galbūt kada nors Vilniuje bus surengta tarptautinė Smuglevičiui skirta paroda ir galėsime susipažinti su Davido sukurtu „Stanislovo Kostkos-Potockio“ portretu (1781), kurį, praėjus dešimtmečiui, „pataisė“ Smuglevičius, pertapydamas portretuojamojo veidą.

Dar vienas jo mokinyš – Juozapas Peška (1767–1831), sekęs mokytojo pėdomis, rinkęs jo išbandytus siužetus (parodoje eksponuojama drobė „Šv. Stanislovo mirtis“), kopijavęs jo kūrinius – galbūt ir Lietuvos nacionaliniame dailės muziejuje saugomus Vilniaus peizažus, kuriuos Smuglevičius nutapė per pirmąjį savo viešnagę Vilniuje 1785 metais.

Sklandų, nuoseklių, argumentuotą Pranciškaus Smuglevičiaus kūrybai skirtą pasakojimą vaizdais (stiprų žiūrovų ir paveikslų ryšį

padeda sukurti gerai apgalvotas apšvietimas) papildė išsami tekstinė informacija, prie paveikslų pateikiamos taiklios ir glaustos vaizduojamų siužetų anotacijos.

Visada norėjosi padėkoti šiam ypač daug Lietuvos dailės istorijai nusipelnusiam menininkui, kurio amžinojo poilsio vietos Rasų kapinėse laikas ir žmonės nepasigailėjo. Prieš keletą metų, siekdamas suvaldyti Vilniaus dailės akademijos dailės ir architektūros programų studentų kūrybinių darbų srautus, sukūriau Pranciškaus Smuglevičiaus elektroninio pašto adresą (*gmail*), kuris turėjo užmegzti artimesnį ryšį tarp vieno iš Vilniaus dailės akademijos pirmtakų ir šiuolaikinių jo pradėtos veiklos tęsėjų, tačiau būta ir tokių atvejų, kai mažiau dėmesingi studentai, užsukę į Dailės istorijos ir teorijos katedrą, pradėjo teirautis Pranciškaus Smuglevičiaus... Esu labai dėkingas tapytojui Patricijai Jurkšaitytei, kuri vienai iš savo apropriacijų pasirinko Smuglevičiaus paveikslą „Sofonisbė gauna iš vyro laišką ir nuodus“ – mano manymu, tai vienas puikiausių dailininko kūrinių – ir 2016-aisiais sukūrė „Pranciškaus miglą“.

Paroda „Pranciškus Smuglevičius: nuo antikinės Romos iki Vilniaus universiteto“ prasmingai pamini dailininko gimimo 275 metų sukaktį, atskleidžia pagrindinio dailininko paveldo Lietuvoje saugotojo – Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus – kryptingą veiklą gausinant, viešinant ir studijuojant jo palikimą. Sutelkti į vieną vietą, Pranciškaus Smuglevičiaus darbai patvirtina jo kaip ypatingo menininko ir pedagogo reikšmę ir įpareigoja toliau tirti jo gyvenimą ir kūrybą.

Paroda veikia iki spalio 6 d.

Padirbintas pasaulis

Vitos Pukštaitės-Bružės paroda „Po saule“ Palangos gintaro muziejuje

PILĖ VELJATAGA

„Viena ryškiausių šiuolaikinių autorinės juvelyrikos kūrėjų Lietuvoje (niekuomet nesiveržianti į priekines pozicijas, o tyliai užvaldanti žiūrovų mintis ir jausmus) Palangos gintaro muziejaus parodinėje erdvėje, buvusioje Tiškevičių koplyčioje, kuria interaktyvią ir paveikią juvelyrinę ekspoziciją“, – rašo kuratorė Jurgita Ludavičienė parodos lankstinuke, ir tikėtina, kad iki šių metų pabaigos veikianti paroda sudomins muziejaus lankytojus, lietuviškai bei angliškai atspausdintas lankstinukas atliks savo paskirtį. Mūsų publika pažįsta santūrų, artimą klasikai ir įtraukiantį į šiuolaikinio meno diskursą Vitos Pukštaitės-Bružės braižą. Ketvirtoji personalinė menininkės paroda pavadinta „Po saule“. Apie būtiškuosius dalykus – juk visi po saule esame ir būsimė – menininkė mąsto nepakliūdamą į klišių žabangus, o jos kūrinių profesinė meistrystė – puota juvelyrikos gurmanams.

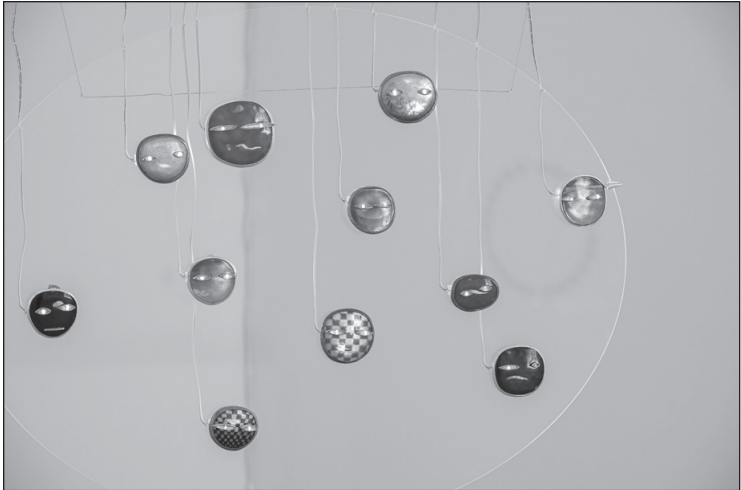
Šiai personalinei parodai Pukštaitė-Bružė sukūrė naujus ir įgyvendino anksčiau pradėtus juvelyrikos objektus. Su juvelyrika juos sieja panašumas į papuošalo, tiksliau, laisvai kabančio kaklo papuošalo arba prie krūtinės priglundančio koljė formas. Su objektais – semantinis krūvis ir žaidybiškas taikomosios paskirties traktavimas (jei norėtume nešioti, pagal kūno mastelį būtų per dideli). Ši paroda yra instaliacija, numatyta Tiškevičių rūmų koplyčiai. Ekspozicijos architekto Eimanto Ludavičiaus sukurtoje erdvinėje struktūroje ant organinio stiklo ovalų pritvirtinti kūriniai atrodo tartum kabantys ore. Pro didelius koplyčios sienų langus ir mažus ovalius kupolo langelius ryte, vidurdienį ir vakarop sklindanti šviesa vis kitaip apšviečia kūrinius, vieniems apšvietimas palankesnis pirmoje dienos pusėje, kitiems vėlesniu laiku, taigi prie instaliacijos prisideda ir gamta. Vien tik koplyčios absidėje eksponuojamą metalo meno objektą „Saulės zuikutis“ apšviečia lempa, kurios šviesoje ryškiai žiba žalvario viela. Iš jos, panašiai kaip rištinine technika tekstilėje, sunarstytas zuikio kailis. Prisėsti ir paglostyti minkštai atrodantį, bet netikėtai delną duriantį paviršių kviečia ant laiptelių padėtos dvi pagalvės, pastelinio atspalvio kilimu išklotos koplyčios grindys.

Rašyti vartojanč daug būdvardžių ar kitų daikto savybes nusakančių kalbos dalių medijų kultūros laikais neįprasta. Bet pokalbyje su menininke paklausta, ar jai tinka ir patinka sąvoka „padirbinti“, ji atsakė teigiamai, taigi recenzijos pavadinime atsirado žodžiai „padirbintas

pasaulis“ ir imuosi jį aprašyti. Žmonės padirbindavo daiktus ilgam laikui ir tokius, kokie juos tenkindavo. Pasak Vitos, ją tenkina emalis kaip medžiaga ir technika, nes suteikia pakankamai spalvinių galimybių. Pridursiu, kad menininkė turi „absoliučią klausą“ spalvoms. Tai ypač akivaizdu „Vasaros paroje“ ir „Žiemos paroje“, simbolizuojančiuose laiko cikliškumą. Vasaros, kai naktys trumpos ir tamsa nejučiom virsta brėkštančiu rytu, kai ilgas laikas nuo saulės patekėjimo iki vidurdienio, o vakaro prietema atslenka pamažėliais, žvaigždėtą naktį net nevirsdama aklina tamsa. Dvylika valandų nuo vasaros vidurnakčio iki vidurdienio – dvylika emaliuoto vario skritulių, kurių meninis poveikis grindžiamas subtiliu atspalvių, išgautų sumaišius tam tikru santykiu pilką, melsvą, žalsvą, violetinę, kismu. Pamažu slopstant pilkai gamai matosi vario spalva, ji vis intensyvėja, kol varis skaisčiai sušvyti, o vidurdienį apvainikuoja šviesą atspindinčio gintaro lęšis. Tuomet diena ritasi vakarop, atgaline seka kinta iki nakties likusių valandų – skritulių atspalviai ir paros ratas baigiamas blausiu gintariniu mėnuliu. „Žiemos paroje“ didesnis tamsių dienų skaičius, todėl net ir vidurdienio valandas ženklinančių vario spalvos skritulių tonai prislopinti. Kosmogonijoje negalimi atsitiktinumai, netvarka, tad nemažai paruoštų skritulių menininkė atidėjo į šalį, nes nepasisėkė išgauti norimo atspalvių kismo tik „per

suvertas iš skirtingo ilgio stačiakampių segmentų, padarytų ištempus sidabro vamzdukus per filjerius, atpjovus įvairaus ilgio gabalėlius ir prie horizontalios plokštumos pritvirtinus emalį ar kaulą. Segmentai sujungiami tarpusavyje, ritmiškas jų išdėstymas panašus į audinio metmenų ir ataudų. Daugumoje menininkės kūrinių kismas perteikiamas varijuojant vieną kurį kūrinių sandą – ar emalio atspalvį, ar, kaip šiame, segmentų ilgį ir išdėstymo tankumą. Smulkiai ir tankiai „suausta“ apatinė kompozicijos dalis kylant siaurėja, segmentai ilgėja, virsta grandinėle. Horizontalių ir vertikalinių ritmika dažna menininkės kūriniuose, bet ji imasi ir kitokių komponavimo principų. Baroke nebuvo tiesių ir plokštumų, buvo lenktos linijos ir reljefiški paviršiai, sodrus koloritas, baroko estetikos raktiniai žodžiai – gausa ir metamorfozės. Visa tai yra kaklo papuošale „Barokiniai debesys“.

Nagrinėjant Pukštaitės-Bružės kūrinius, žodį „transformacija“ galima vartoti ne perkeltine reikšme, nes būtent formos virsmai generuoja mintis. Suprantama, ne vien formos. Menininkės žodyne yra ir judėjimą reiškiantys ikonografiniai motyvai – kopėčios, laipteliai, kelias, sūpuoklės. Paklausta apie ir anksčiau naudotą kopėčių motyvą, kūrinių turinio pusės komentuoti nelinkusi menininkė atsakė, kad jis vizualiai išraiškingas („Kelionė“). Iš tiesų, vertikalinių ir horizontalių strypelių ritmika ir yra dekoratyvi, ir

Ekspozicijos fragmentas. „Stebėtojai (II)“

interpretacija atliepia menininkės sumanymą. Galbūt reikšmių ieškoti nereikia ir medžiai „apversti“, nes vingiuotas kontūras čia tinka labiau nei tiesi linija?

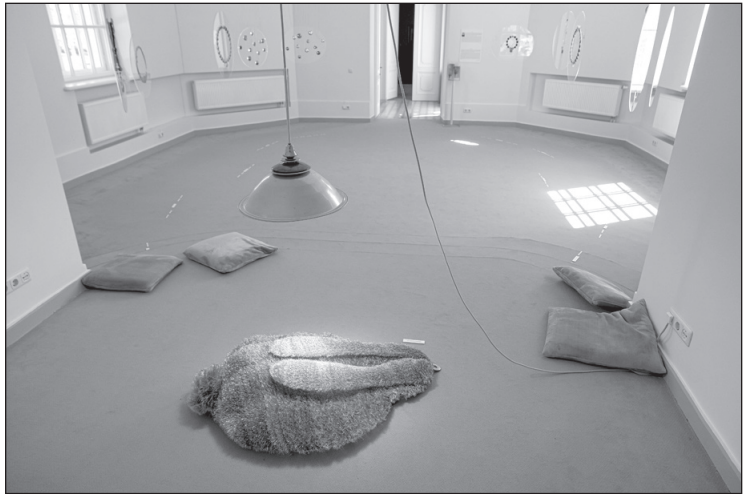
Pukštaitės-Bružės kūrinių prastumo įspūdis apgaulingas. Apžiūrėjusi parodą iki atidarymo tikėjau, kad vizualioji atmintis viską susėmė ir antram kartui pakaks kelių valandų, juolab kad meninės raiškos būdai, palyginti su anketesne kūryba, beveik tie patys. Bet prireikė daugiau. Rašydama apie šios autorės kūrybą esu įvardinusi su klasikos paradigmos pėdsaku jos meninėje individualybėje sietiną kūrinių ypatumą: nesimato įdėtų pastangų, visa dera tarsi savaime. Pavyzdžiui, reikia išžiūrėti, kad atkreiptum dėmesį, jog „Pink Floyd“ albumo „The Dark Side of The Moon“ inspiruotame objekte tamsiai mėlyno ir nenusakomo atspalvio emalio skrituliai ir centre kabantis gintaras su keistomis įdubomis tarpusavyje yra sutvirtinti masyviomis sidabrinėmis jungtimis, prisidedančiomis prie kūrinių „sunkumo“ įspūdžio. O su mitopoetine laiko ciklo samprata sietinuose „Vasaros paroje“ ir „Žiemos paroje“ segmentų sujungimui yra panaudota aliuzija į namudinį dirbinį kelianti vilnionių siūlų gija, ant kurios pasakotojas „suveria“ žodžius ir pabaigęs suriša kaspinėliu.

Gijomis suvytų ar sruogomis kybančių siūlų optiniu lengvumu pasinaudojama „Kosmoso užkariavime“ – naiviojo naratoriaus, ši kartą ne sakmę sekančio, o fantazuojančio žmonijos troškimo pakilti į erdves tema, pasakojime. Kylama nuo Žemės rutulio, taigi emalio skritulį reikėjo išpaisyti langeliais taip, kad atrodytų išgaubtas, oro balionas su gintariniu kupolu, gondola ir net smėlio maišeliu prie jos padirbintas iki smulkmenų tikroviškai. Jis kyla į debesis, kuriuos vaizduoja pilkų siūlų gija, o dar aukščiau esančią kosminę erdvę – tamsiai mėlyni siūlai. Yra ir sidabrinė raketa, už savęs paliekanti

baltų siūlų šleifą. Kaip vaikystės žaidimuose, viskas turi būti panašu į tikrovę, o jeigu neįmanoma – pasitelkiama išmonė, taigi tamsiai mėlyni siūlai tinka kosmoso platybėms pavaizduoti. Pavadinimas „Kosmoso užkariavimas“ švelniai ironiškas. Tai suprantama, juk Pukštaitės-Bružės santykis su „padirbintu pasauliu“ yra ne naiviojo naratoriaus, bet vizualinį pasakojimą kuriančio menininko santykis. Iškalbingas pavyzdys yra „Tokia diena“, mano nuomone, vienas geriausių kūrinių parodoje. Jame greta spalvomis ir faktūromis giminingų sandų – emalio plokštelės ir vario reljefu aprėminto agato – yra kompozicijai lygiai svorio suteikiantis vertikalus sandas, kuris vaizduoja sūpuoklės. Sūpuoklės „kaip tikros“, pirštu stumtelėjus supasi, bet kad galėtų judėti, menininkė organinio stiklo ovale, ant kurio eksponuojamas objektas, išplovė angą. „Padirbinto pasaulio“ tikrumo siekis simuliacrų epochoje?

Netikrumo, dvejonų, apmąstymų, liūdesio, nuostabos, palaimos akimirkos įkūnytos „Stebėtojuose“. Taip pavadinti dvidešimt du emalio technika atlikti objektai – veidai, kurių akys iš gintaro lęšių, už kiekvieno pritvirtinta LED lemputė. Šypseną vaizduoja burnos vietoje nupieštas hamakas, kitam kaktoje vėjo malūnėlis sukasi, dar vienam iš galvos raketa išlekia. O yra „veidų“, ant kurių nieko daugiau, tik išilginta akių linija, kurią žiūrovo vaizduotė transformuoja į horizonto liniją, skiriančią dangaus gaisus nuo žemės sutemų. Ir tokius kūrinius aprašant pakylėti žodžiai negąsdina. Prisiminiau kažkurio iš XX a. pradžios korifėjų ištara, kad meno kūrinys neatspėjamo turi likti tiek, jog norėtusi spėlioti. Paroda kviečia.

Ekspozicija Palangos gintaro muziejuje veikia iki gruodžio 31 d.

Ekspozicijos fragmentas, „Saulės zuikutis“

G. GRIGĖNAITĖS NUOTRAUKOS

pusę tono“. Ir darė iš naujo, nes pasaulis be pastangų nepadirbinamas.

Taikomojoje dailėje visados buvo svarbios taktilinės savybės: ore plevenantis šilkas, standus tartum šarvai brokatas, auksakalių dirbiniuose švytinti „šilta“ arba „šalta“ šviesa, vizualiai „minkšti“ arba „kieti“ paviršiai. Šiuolaikinio metalo meno, juvelyrikos, tekstilės, keramikos kūrėjai šias savybes „sumiksuoja“, medžiagos ir technikos pamėgdžioja viena kitą. Objektas koljė „Didelė smulkmena“ yra

siunčia žinutę: kelionės pradžioje esame kupini jėgų kopti didesniu atstumu išdėstytais kopėčių skersniais, kylant žingsnis trumpėja, kopėčios transformuojasi į laiptelius, kurie veda link „durų“ iš rožinio kvarco. Žvilgsniui apsukus ratą ir nusileidus prie apatinės kompozicijos dalies, vaizduojančios kelią ir medžius, medžius matome žemyn viršūnėmis, t.y. apverstą vaizdą. Bet iš personažo „keliautojo“ žiūros taško vaizdas būtų teisingas, neapverstas. Ne itin svarbu, ar tokia

Esu už paprastumą, bet prieš supaprastinimą

Iš autorinio ciklo „Eglės ir menas. Ekosistemos kontūrai“: Agnė Gintalaitė kalbina Pauliną Eglę Pukytę

Nuo studijų laikų man yra įstrigusi vieno kultūros teorijas dėšciusio, VDA vizituojančio dėstytojo frazė, kad net sudėtingiausią teoriją turi būti įmanoma paaiškinti taip, kad suprastų kiekviena kaimo močiutė. Pasak jo, jei negali to padaryti, vadinasi, pats gerai nesupranti. Kodėl taip sunku žmonėms paaiškinti, kas yra menas? Ypač tas, kuris nėra akivaizdžiai gražus ir derantis prie sofos. Gal jo kūrėjai ir tyrinėtojai kalba taip neaiškiai, nes patys to nesupranta? Viena iš Eglų išsakė mintį: jei meną visai suprastume ir aiškiai apibrėžtume, tai jau neb būtų menas, o tik teorija.

Tyrinėdama tavo kūrinius matau aiškiai formuluojamas mintis ir raštu, ir žodžiu, sugebėjimą žiūrovą suintriguoti, versti pagalvoti ir patirti „vau“ efektą, kai staiga imi ir suvoki, apie ką čia viskas sukasi. Ir dar labai ryškus humoro jausmas. Gal taip pat aiškiai, intelektualiai ir su humoru gali paaiškinti, kas yra menas?

Dėkui už tokį mano kūrybos apibūdinimą, jis mane džiugina. O ar galiu čia ir dabar ką nors paaiškinti „aiškiai, intelektualiai ir su humoru“ – nežinau. Kaip išeis (*šypsosi*). Tu mus, savo pašnekoves, čia sugrupavai lyg ir atsitiktinai – to paties vardo pagrindu. (Šiaip tokių grupavimų nemėgstu, bet šiuo atveju žiūriu i tai konceptualiai, be to, beatodairiškai ir įžūlaus medžių kirtimo Vilniuje akivaizdoje džiaugiuosi galėdama tokiu būdu pabrėžti medį savo varde.) O menas turi daug vardų ir daug apibrėžimų. Sunku paaiškinti žmonėms, kas yra menas? Gal galima būtų pasakyti, kad menas yra tai, ko nereikia paaiškinti? Ne dėl to, kad tai kažkas labai paprasta ir akivaizdu (tuomet tai nebūtų menas), o dėl to, kad ne supratimas jame yra svarbiausia. Kita Eglė visiškai teisi – juk meną pirmiausia patiriame, tuomet interpretuojame, ir kiekvienas tai darome savaip. Jei neturime pakankamų įrankių gilesnei, nei vien paviršinei, interpretacijai (o dėl mūsų švietimo sistemos, ignoruojančios meną, dauguma žmonių jų ir neturi), galime „paklausti“ meno teoretikų. Manau, nereikėtų pervertinti supratimo, juk „suprantame“ paprastai tik tai, ką ir taip jau daugmaž žinome, kas atitinka mūsų išankstines nuostatas – tai kokia iš to nauda? Man, ir kaip suvokėjai, ir kaip kūrėjai, menas yra reikalingas kaip išklydimas iš tos žinojimo grandinės, kaip abejonės išraiška, o tiksliau – kaip abejonės patvirtinimas. Abejonė ir patvirtinimas – priešingybės, bet kaip tik todėl čia ir reikia jų abiejų. Geras menas galbūt yra tas, kuris niekada iki galo taip ir nepagaunamas, kuris leidžia matyti begalybę, – kitaip sakant, jo

Paulina Eglė Pukytė. Londonas. 2008 m.

suvokimas yra begalinis, nesibai-giantis procesas. Tačiau, kaip tu teisingai ir sakai, kad įsitrauktų į tą begalinį, tiriamąjį, naujo ieškančių procesą, žiūrovas turėtų būti suintriguotas, įtrauktas pirmiausia tokiu kūrinio elementu, kuris būtų paveikęs čia pat ir iš karto. Aš, ir kaip menininkė, ir kaip rašytoja, esu už paprastumą, bet prieš supaprastinimą ir vulgarizavimą. Pavyzdžiui, tokį, kai neseniai „Šeimų marše“ buvo išreikštas pasipiktinimas Dainiaus Liškevičiaus kūriniu, interpretavus jį pačiu primityviausiu būdu. Panašiai atsitiko ir 2017 m. Kaune mano kuruotai parodai, kėlusiai paminklų ir tradicijų klausimą, – joje dalyvavę menininkai viename mitinge irgi buvo skelbiami Lietuvos priešais, visiškai nepasigilinus į kūrinius ir jų intencijas.

Dar šiek tiek apie meno kūrinio kalbos, minties aiškumą. Man kartais atrodo, kad dalis konceptualistų savo mintis reiškia neaiškiai todėl, kad bijo, jog jos pasirodys banalios, nepakankamai gilios. Kartais kyla įtarimas, kad jie patys nežino, ką nori pasakyti, arba idėjas kompiliuoja iš akademija.edu internetinio puslapio labiausiai cituojamų mokslininkų straipsnių santrumpų ir raktinių žodžių rinkinių. Ką tu manai apie minties aiškumą mene? Ar apskritai tai svarbu?

Taip, kartais susidaro toks įspūdis. Žinoma, šiuolaikiniame mene – (post)konceptualiame,

tyriminiame ir pan., dažnai reikalingas paaiškinamasis įvadas, tam tikras raktas į kūrinį. Viena vertus – taip, iš menininkų pusės pasitaiko neaiškaus ir pretenzingo kalbėjimo, mėginimo pasitelkus įvairias teorijas ir protingas mintis prirašyti kūriniui tai, ko jame visai nėra, arba paaiškinimai prisegami prie kūrinių, kuriems jų visai nereikia, regis, tik tam, kad „rimčiau“, „intelektualiau“ ar „šiuolaikiškiau“ atrodytų. Tačiau, kita vertus, – iš meno suvokėjų pusės – yra ir nenoro gilintis, nenoro ar tingėjimo pažiūrėti į meno kūrinį bent šiek tiek atidžiau: „nesuprantu, todėl man neįdomu, ir todėl čia yra blogai“. Minties aiškumas ir kartu sudėtingumas – galbūt tai yra viena iš gero meno formulų. Menas yra paradoksas – nuolatinis vidinis prieštaravimas, visiškas melas, „feikas“, triukas, netikrumas (*artifice*), bet perveriantis savo tikrumu.

Menininko ir institucijos (-ų) santykis. Kodėl svarbu kam nors priklausyti? Tu priklausai net trims kūrybinėms sąjungoms: LDS, LTMKS – Tarpdisciplininio meno kūrėjų sąjungai ir Lietuvos rašytojų sąjungai. Ar tai reiškia, kad tau svarbu kiekvieną vykdomą veiklą apsibrėžti ir legitimuoti kaip profesionalią?

Tai yra svarbu ne tiek man, kiek institucijoms (neturiu omenyje pačių kūrybinių sąjungų, jos nėra grynąja prasme institucijos) – pirmiausia toms, kurios duoda arba atima pinigų.

Dar vienas klausimas, susijęs su ankstesniu. Iš pavadinimo sprendžiant galima apsirikti ir pamanyti, kad Tarpdisciplininio meno kūrėjų sąjunga galėtų priglobti visus profesionaliai kuriančius menininkus, kurie neišsitenka vienoje disciplinoje. Tačiau net tavo pačios poreikis priklausyti dar ir kitoms kūrybinėms organizacijoms parodo, kad taip nėra. Kaip tuomet tarpdisciplininį meną suprasti, kaip apibrėžti?

Apie tarpdiscipliniškumą daug kalbėta ir rašyta. Man asmeniškai tarpdiscipliniškumo sąvoka reikalinga pirmiausia todėl, kad esu iš tos kartos, kai studijuojant reikėdavo griežtai pasirinkti specialybę, ir jau ką pasirinkai, su tuo ir turi likti visą gyvenimą. Manęs tokia situacija visiškai netenkinio, o tarpdisciplinininkų sambūris visų pirma leido „oficialiai“ išsivaduoti iš tų primestų rėmų. Na o rašytojai – tai jau atskira planeta. Nerašau tradicinės literatūros, domiuosi formos ir kalbos eksperimentais.

Esi pripažinta meno profesionalė, esi matoma, aktyviai kurianti, vertinama net kelių meno sričių kritikų, gaunanti apdovanojimus, kviečiama rengti ir kuruoti parodas, veiki meno lauke ir kaip ekspertė, kviečiama institucijų. Tačiau tavo kūrybos specifika (neskaitant knygų) nėra gaminti meną pardavimui. Gyveni viename brangiausių pasaulio miestų (Londone). Kokia dalis tavo uždarbio yra iš meno? Atrodo, kad karjera mene nebūtinai reiškia gero ar net pakankamo uždarbio. Kodėl taip yra? Kodėl menininkams vis tiek svarbu ta karjera? Kodėl svarbu kurti? Kodėl svarbu tau? Kokios pagrindinės meno funkcijos, pagal Pukytę?

Smagu, kad sakai, jog esu „gaunanti apdovanojimus“, nes už savo kūrybą Lietuvoje nesu gavusi jokio apdovanojimo. Bet jei susidaro įspūdis, kad esu, gal to ir pakanka, gal jau tada kaip ir esu (*šypsosi*)? Žinoma, yra ir tavo paliestas pinigų klausimas. Ar menininko pripažinimas turėtų įgauti piniginę (pavyzdžiui, apdovanojimų) formą? Manau, kad turėtų. Kodėl vieniems įgauna, o kitiems neįgauna? Įdomus klausimas. Apsidairius galima pamanyti, kad neįgauna neretai tiems kūrėjams, kurie taip pat yra ir kritikai. Atrodo, kad mūsų kultūros laukas savo kritikos ne tik neskatina, bet netgi atvirksčiai (o jeigu dar moteris!) – šitaip jis, deja, ryja pats save. O kas yra menininko karjera? Ką reiškia „svarbu karjera“? Aš esu profesionali menininkė, bet ar tai tas pat kas „karjera“? Menu, įskaitant ir literatūrą, nuolatos darau tai,

kas man įdomu, kas suteikia didžiulį dvasinį, intelektualinį pasitenkinimą. Teisingai – mano kūriniai nėra skirti pardavimui (keletą jų yra įsigijęs tik MO muziejus), taigi užsidirbti turiu kitais būdais, bet užtat esu nepriklausoma. Menas man pirmiausia yra laisvė ir nepriklausomybė.

O kuo gyveni šiandien? Jei neklustu, netrukus pasirodys dar viena tavo knyga?

Taip, šiemet pasirodys mano literatūrinė knyga „Lubinas ir seradėlė“. Neįsivaizduoju, į kokią žanrą ir į kokią kategoriją reikės ją įtelpinti – pusė tekstų ten galėtų būti pavadinti poezija, bet jie yra dalis visumos, kurioje yra ir ne poezijos. Tai nėra prozos kūrinys, bet aš juk oficialiai nesu poetė, tai štai ir grįžtame prie tarpdiscipliniškumo ir rašytojų atskirumo, – kas turėtų ar galėtų ją vienaip ar kitaip įvardinti, kad ji galėtų funkcionuoti literatūros lauke, kuriam iš esmės priklauso? Kol kas literatūra gan griežtai skirstoma tik į „prozą“, „poeziją“, „eseistiką“ ir „dramaturgiją“. Bet ar dėl tokių išankstinių „kliūčių“ knygos sklaidai turėčiau prisitaikyti prie sistemos, užuot rašiusi, kaip noriu? Netrukus pasirodys ir dar viena knyga – mano vizualiosios kūrybos pastarųjų dvidešimties metų istorija „Kažkas yra“. O rudenį planuoju savo parodą galerijoje „Atletika“, meno komplekse „SODAS 2123“, kurioje toliau tyrinėsiu žmogaus kaip manipuliuojamo dalyvio temą. Šiai sporto salės erdvei ketinu pritaikyti dalį instaliacijos, pernai ir šiemet rodytos parodoje Latvijos nacionaliniame dailės muziejuje, bus ir naujų, specialiai šiai vietai sukurtų darbų.

Pokalbių su Eglėmis (Eglių ekosistemos kontūrų) būtina dalis – įsivaizduojamas dialogas su politiku, kuriam reikia paaiškinti, kodėl svarbu finansuoti meną. Kalbantis su tavimi į šią dalį nesikišiu – labai noriu, kad įsivaizduotum ne tik savo atsakymus, bet ir politiko klausimus ir atsakymus.

Taip, mes kalbamės tik su įsivaizduojamais politikais. Tai kaip ir patys su savimi. Ir nieko naujo čia nepasakysiu, tiesiog elementariai: menas nėra verslas, taigi nereikėtų jam taikyti verslo kriterijų ir reikalausti, kad menas „užsidirbtų pats“. Prie to dar pridurčiau, kad meno aktualumas ar politiškumas nėra tas pat, kas konjunktūra.

Bet ką atsakytų politikas?

Politikas turbūt rastų ką atsakyti taip, kad galėtų likti prie savo jau turėto požiūrio.

DAUGIAU POKALBIŲ SU EGLĖMIS:
WWW.AGNEGINTALAITAITE.LT

Kaip pasižiūrėti iš šalies

Karantino skaitiniai. Birželis

Džes keturiolika metų. Ji simpatiška, ištikima ir empatiška. Džes neegzistuoja iš tikrųjų. Tai garsios animacinių filmų studijos „Pixar“, sukūrusios šiemet „Oskaru“ apdovanotą „Sielą“, naujo filmo herojė. Filmu dar nėra, bet apie Džes jau žino ne vienas socialinių tinklų vartotojas. Mat čia pasirodė žinia, kad „Pixar“ ieško aktorės, kuri įgarsintų Džes. Ideali kandidatė turi būti 12–17 metų, nebijanti mikrofono, energinga ir translytė.

Amerikiečių aktorius Hankas Azaria viešai atsiprašė už tai, kad ne vienus metus garsino „Simpsonų“ veikėją Apu. Šis gimė Indijoje, o Azaria – Niujorke gimęs Graikijos žydų palikuonis. Apie tai, ar baltaodis aktorius gali garsinti indą, amerikiečiai diskutuoja nuo 2017 m., kai pasirodė filmas „Apu problema“ („The Problem with Apu“), kurio autorius Hari Kart-hikeya Kondabolu taip pat gimęs Niujorke, bet jo seneliai – Indijoje. 2020 m. vasarį Azaria atsisakė garsinti Apu ir bet kokią kitą personažą, kurio odos spalva ne balta.

Dar anksčiau žiniasklaida svarstė, kas į olandų kalbą vers amerikiečių poetės Amandos Gorman, išgarsėjusios per JAV prezidento Joe Bideno inauguraciją, eiles. Leidejas paskelbė, kad tai bus Marieke Lucas Rijneveld – jauniausia „Booker“ premijos laureatė. Tačiau netrukus vieno didžiausių Nyderlandų dienraščių žurnalistė Janice Deul parašė nesuprantanti, kodėl nepasirinkta jauna juodaodė vertėja. Nepadėjo net informacija, kad Gorman pati pasirinko Rijneveld. Pastaroji atsisakė.

Esant tokiai situacijai kyla klausimas, ką daryti, jei asmuo priklauso kelioms mažumoms iškart. Pavyzdžiui, kylanti amerikiečių literatūros žvaigždė Oceanas Vuongas gimė Saigone ir yra gėjus. Ar jį taip pat turi versti Vietname gimęs gėjus? Panašaus požiūrio gynėjai sako, kad problema – ne tapatybė, o reprezentacija, nes mažumų balsas yra silpnesnis, jų požiūris pastebimas rečiau, o diskusijos remiasi postulatu, kad daugumos atstovai turi pasižiūrėti į save iš šalies, susimąstyti apie savo privilegijas.

Iš dalies ir apie tai duodamas interviu Eugénie Bastié dienraštyje „Le Figaro“ kalbėjo prancūzų rašytojas, filosofas Pascalis Bruckneras. 8-ajame dešimtmetyje kartu su Bernard’u-Henri Lévy, Alainu Finkelkraut, André Glucksmannu ir kitais jis kūrė vadinamąjį naujųjų filosofų (*nouveaux philosophes*) judėjimą, dėstė JAV ir Prancūzijos aukštosiose mokyklose. Interviu atspindi konservatyvių prancūzų intelektualų, prie kurių priskiriamas ir Michelis Houellebecqas, požiūrį. Į klausimą, kodėl feministinė ir dekolonizacinė doktrinos, pagal kurias, baltasis vyras yra atsakingas už visas pasaulio nelaimes, tokios

populiarios, Bruckneras atsako klausimu: „Ar vyras privalo atsiprašinėti tik todėl, kad yra vyras? Jei taip, pusė žmonijos būtų kalta tik todėl, kad gimė. O gal tik kai kurie vyrai turi atsiprašyti už tai, ką padarė? Ar maži berniukai, ypač baltieji, gimsta su Kaino žyme? Ar kaltės siejimas su odos spalva arba lytimi nėra rasizmo esmė? Pagaliau, jei jau vyrai turi atsiprašyti, gal moterys taip pat turi atsiprašyti, nes, tarkime, gyvena ilgiau ir yra atsparesnės koronavirusui nei jų partneriai?“

Bruckneras mano, kad ne viena tokia idėja atėjo iš JAV, ir svarsto, kad „panašūs nonsensai greitai plinta, nes tradicinė kairė išgyvena krizę. Marksizmas žlugo 1989 m., socialdemokratija taip pat išgyvena ne geriausius laikus, tad tuštumos ir blaškymosi akivaizdoje lengvai persiimama amerikietiškomis *gender*, rasės ir lytinės tapatybės teorijomis. Visą žmonijos istoriją jos sutraukia iki tų trijų lygmenų. Prieš trisdešimt metų ir kairėje, ir dešinėje pusėje nestigo išminties tokias kvailystes išjuokti. Pastarąjį kartą rasinės propagandos poveikį pajutome fašizmo laikais, 4-ajame dešimtmetyje. Teoriškai esame jai atsparūs. Bet dabar iš užjūrio tai sugrįžta kaip rasistinis antirasizmas ir randa atgarsį aukščiausiuose valdžios sluoksniuose. Ir JAV, ir netrukus Prancūzijoje kiekvienas blyškus veidas jau darželyje turės pripažinti, kad yra privilegijuotas, ir už tai atsiprašyti. Nes vienintelis dabar priimtinas baltųjų požiūris yra atgaila.“

Paklaustas, ar ideologinių tokių teorijų šaknų nereikėtų ieškoti „French Theory“, Bruckneras atsako: „Nei Derrida, nei Deleuze’as, nei Foucault dabar neatpažintų savo minčių toje iš JAV importuotoje ideologinėje košelėje, kuri uždaro žmoniją į etniškumą ir takias tapatybes. Po Trumpo ir griuvėsių, kuriuos studentų miesteliuose paliko *cancel culture*, JAV laikyti pavyzdžiu man atrodo taip pat beprasmiška, kaip ir atsiversti į komunizmą po Berlyno sienos griūties. Net jei linkime Joe Bidenui visa ko geriausio, dabar Amerika nėra sektingas pavyzdys Europai, tai pavyzdys pralaimėjimo, kurio privalome išvengti.“

Bruckneras sako, kad „neapykanta baltajam – tai pirmiausia neapykanta sau, kurią išreiškia turtingi ir privilegijuoti baltieji, tam tikra parodomosios saviplakos atmaina, kai konkuruojama, kas tai padarys geriausiai. Prašom, paskaitykite aktorės Rosannos Arquette tviterio žinutes: „Šlykščiuosi tuo, kad gimiau balta ir esu privilegijuota. Man dėl to labai gėda.“ Tačiau Prancūzijoje nekaraliauja nei apartheidas, nei faktinė amerikietiškoji rasinės segregacijos sistema. Tai konstituciškai antirasistinė šalis, net jei joje yra rasistų, beje, kaip ir visur. Vakarų šalys – vienintelės

viešai pripažinusios savo nusikaltimus, kolonializmą, imperializmą ir vergiją. Taip pat Europa gerokai anksčiau už Afriką ir Ameriką sugalvojo abolicionizmą. Ir būtent tai mums sunku atleisti: esame planetos sąžinė. (...) Baltasis žmogus padarė daug siaubingų dalykų, bet jis taip pat sugalvojo žmogaus teises ir suformulavo nusikaltimo žmoniškumui sąvoką – nei Azijoje, nei Afrikoje, nei Lotynų Amerikoje niekas apie tai nepagalvojo. Jei baltasis žmogus neegzistuo-tų, jį reikėtų sugalvoti. Tad kodėl kaltė yra tik Vakarų pusėje? Nes jis ir tik jis pripažino savo barbariškumą, kai kiti nuolatos savąjį neigia: Kinija neigia Mao žiaurumus, Turkija – armėnų genocidą ir t.t. Jei nori likti nebaudžiamas, neik savo nusikaltimus ir tave paliks ramybėje.“ Pasak Brucknero, „baltojo pavertimas atpirkimo ožiu yra naujosios segregacijos ženklas. Atpirkimo aukos įvardijimas visada yra kvietimas žudyti ir linčiuoti. O už su baltaisiais susijusio rasizmo, panašiai kaip ir už jo ilgo šešėlio, slepiasi neapykanta žydams.“

Istorinių filmų klaidos

Pastaraisiais metais pagausėjo istorinių filmų bei serialų, o su jais ir žmonių, budriai sekančių visas jų klaidas. Kad jos gali būti daromos ir sąmoningai, žurnale „Nož“ (<https://knife.media>) rašo Ilja Ryženka. Straipsnyje „Marie Antoinette sportbačiai: kaip sąmoningos istorinio kino „klaidos“ padeda suprasti tuos, kurie nuo mūsų skiriasi, ir tapti žmogiškesniems“, jis pasakoja apie anachronizmų naudojimą istoriniuose filmuose. Pasak Ryženkos, „įprasta manyti, kad kostiuminių dramų vertė – jų pedantiškas požiūris į praeitį: reklaminė „rimtų“ istorinių filmų medžiaga nuolat pasakoja apie tai, kaip filmų kūrėjai bendravo su daugybe mokslininkų ir ekspertų, kad kruopščiai atkurtų istorinę epochą, o gausūs kinomanai internete taip ir laukia galimybės didelio biudžeto filme pamatyti kvailių klaidų. Tačiau viename filme džinsus vilkintis filmavimo grupės narys gladiatorių mūšio scenoje būtų katastrofa, o labiau eksperimentiniame kine toks epizodas gali būti visai priimtinas. Kyla klausimas: ar režisieriai ir scenaristai apskritai turi jausti pareigą rodyti istoriją taip, „kaip buvo“? Ar gali atsitikti taip, kad filmai, sąmoningai iškreipiantys praeities įvykius, suteikia tikslesnę informaciją apie praeities gyvenimą nei tiksliai detalizuotas kostiuminis kinas?“

Ryženka sako, kad įvairiuose klaidų sąrašuose nuolat atsiduria Ridley Scotto „Gladiatoriaus“ veikėjo Maksimo vilkšunis, nors iš tikrųjų ši veislė išvesta tik XIX a. pabaigoje, bet, užėjus kalbai apie istorines klaidas, atstumas tarp

„Marija Antuanetė“

klaidos ir eksperimento labai menkas – juos skiria tik autoriaus sumanymas ir temos pagrįstumas. Ryženka mano, kad sąmoningi istoriniai anachronizmai dažniausiai naudojami komedijose. Pasak jo, nuo pat pilnametražio kino atsiradimo žiūrovus labiausiai domino istoriniai filmai, kuriuose praeitis rodoma kaip muziejinis eksponatas, suarchyvinto laiko forma, leidžianti žiūrovui pasinerti į vizualią praėjusių laikų iliuziją. Kai istorinių dramų paklausa išaugo, pasirodė ir tokių filmų parodijos. Jose anachronizmai veikia tokiu pat principu kaip ir Shakespeare’o klaidų komedijos: „Mes, tai yra žiūrovai, turime žinių, kurių neturi filmo veikėjai, ir mums juokinga, nes pastebime neatitikimus ir nesutapimus, dėl kurių komedijos įgyja nerūpestingą toną. Tokie anachronizmai dirba kaip autonomiški pokštai, bet jų pagrindinis tikslas – sukurti įspūdį, kad filmas buvo kuriamas atsipalaidavus, kad aktoriams ir scenaristams taip pat buvo linksma, kad jiems nereikėjo rūpintis, ar nepadarys klaidų.“

Ryženka rašo, kad XXI a. filmams, kad ir kokie nerimti būtų, „vis dažniau būtina pažvelgti į socialines praeities realijas. Taip atsiranda tai, ką norėčiau pavadinti politkorektišku anachronizmu.“ Ryženka pateikia pavyzdį – 2018 m. Davido Waino filmą „Kvailas ir beprasmiškas gestas“ („A Futile and Stupid Gesture“), kurio herojumi tapo žurnalas „The National Lampoon“ kūrėjas Douglas Kenney. Filme daug anachroniškų juokelių ir postmodernistinių triukų, o užkadrinis balsas vis prisipažįsta žiūrovams, kad kokį nors garsų 8-ojo dešimtmečio komiką vaidinantis aktorius nepa-našus į savo herojų, bet esą geresnei aktorių atrankai pristigo pinigų. Ryženka svarsto, kad „toks anachroniškas humoras atveria duris praeities kritikai. Jei jau jis taip prikišamai rodo savo metasąmoningumą, tai privalo ir pripažinti personažų padarytas klaidas, ir atitikti dabarties pažiūras.“ Tai ir įvyksta viename epizode: pasakotojas pristato talentingus komikus (išskirtinai baltus vyrus), dirbusius žurnale, bet čia į kadrą staiga įeina tamsiaodė pora, sakydama, kad 8-ajame dešimtmetyje, ko gero, buvo galima rasti nors vieną juokingą tamsiaodį žmogų. Pasakotojas prisipažįsta: „Taip, buvo galima. Bet mes jų nieieškojome.“

Pasak Ryženkos, „filmuose, kuriuose anachronizmai atsiranda ne

dėl pokšto, jie gali atlikti dvi pagrindines funkcijas: arba priartinti šiuolaikiniam žiūrovui praeities įvykius, padedami audiovizualinių alegorijų ir palyginimų, arba destabilizuoti linijinį pasakojimą“. Jis prisimena Sofios Coppolos filmo „Marija Antuanetė“ (2006) sceną, kurioje Prancūzijos karalienė matuojasi įvairias sukneles ir batus, o fone galima pamatyti mėlynų „konversų“ porą. Pasak Ryženkos, režisierė bando pasakyti, kad Marija Antuanetė pirmiausia buvo savo įvaizdžiu susirūpinusi paauglė, o ne dar vienas monarcho simuliakras. Straipsnio autorius mano, kad toks anachronizmo panaudojimas – ne laisva istorijos traktuotė, o pats tikriausias realizmas: tik tai ne reprezentacijos, o žiūrovo įspūdžio realizmas.

Ryženka mano, kad labiau eksperimentiniai yra anachronizmai, sukeliantys istorinius disonansus ir griauinantys mūsų įsivaizdavimą apie tai, kaip kine atrodo praeitis. Tokiu atveju anachronizmas gali tapti alternatyvios istorijos (kaip Quentino Tarantino „Negarbinguose šunsnukiuose“) šalutiniu produktu arba netiesiogine nuoroda į kitas epochas, sukeliančia žiūrovų abejones, kur ir kada vyksta filme rodomi įvykiai, kaip Alice Rohrwacher filme „Laimingasis Lazaras“. Ryženka pastebi, kad istorinio vien-tisumo demaskavimas būdingas filmams apie seksualines mažumas, kurių egzistavimas praeityje ir taip dažnai neminimas arba cenzūruojamas: „Tokiose situacijose priešinamasi ne tik *queer* išbraukimui, bet ir apskritai jų reprezentacijai heteronormatyviniame kine.“ Jis remiasi 9-ojo dešimtmečio psichoanalitikų, tarp jų Julios Kristevos, teiginiais, kad laiko suvokimas savaime turi *gender* aspektą ir populiariojoje kultūroje laikas dažniausiai rodomas maskulinizuotas, t.y. linijinis ir racionalus. Vyrų laikas – tai istorijos ir progreso laikas, kai svarbūs monumentalūs sprendimai ir posūkio momentai, moteriškas laikas ilgai buvo tik laikas, sutampantis su biologiniais ciklais, namų darbų rutina ir rūpinimusi vaikais, o *queer* laiko suvokimą išreiškia nesinchroniškumo su išgyvenamu laiku pojūtis, kurį taikliausiai ir rodo įvairūs anachronizmai. Pastarąjį požiūrį geriausiai iliustruoja Dereko Jarmano „Edvardas II“ (1991) ar Yorgoso Lanthimoso „Favoritė“ (2018).

PARENGĖ Ž. P.

Paprastos istorijos

Krzysztofo Kieślowskio „Dekalogas“

Birželio 9–13 d. „Skalvija“ rodys Krzysztofo Kieślowskio serialą „Dekalogas“ (1988–1989). Seansai vyks kasdien, viename seanse bus parodytos dvi serialo dalys.

Šiomet paminėtos dvidešimt penktosios režisieriaus mirties metinės. Per tą laiką susidomėjimas Kieślowskio kūryba neatslūgo. Krzysztofą Kieślowskis (1941–1996) – lenkų kino, teatro ir televizijos režisierius, scenaristas. Kūrybinio kelio pradžioje jis kūrė dokumentinius filmus, sulaukusius pripažinimo Lenkijos ir tarptautiniuose kino festivaliuose. 1975 m. televizijos filmu „Personalas“ („Personel“) Kieślowskis debiutavo vaidybiniame kine. Ankstyvuosiuose filmuose, iš kurių bene garsiausi „Kino mėgėjas“ („Amator“, 1979) ir „Atsitiktinumas“ („Przypadek“, 1981), režisierius norėjo parodyti tikrovę, kurioje gyvena moralinio pasirinkimo problemas priversti spresti jo filmų herojai. Kieślowskio filmai rodo specifinius, dažnai destruktivius žmonių tarpusavio santykius, jiems būdinga nepakartojama atmosfera. 1985 m. filme „Be pabaigos“ („Bez końca“) prasidėjo jo bendradarbiavimas su garsiu advokatu Krzysztofu Piesiewicziumi.

Pasaulinės šlovės Kieślowskis sulaukė po serialo „Dekalogas“ („Dekalog“, 1988–1989) ir dviejų serialo dalių kino variantų „Trumpo filmo apie žudymą“ („Krótki film o zabijaniu“) ir „Trumpo filmo apie meilę“ („Krótki film o miłości“) pripažinimo Kanų kino festivalyje. Filmas „Dvigubas Veronikos gyvenimas“ („Podwójne życie Veroniki“, 1991) žymėjo režisieriaus posūkį į filosofinį, iracionalius ryšius tarp žmonių apmąstantį kiną. 1993–1994 m. kartu

su prancūzais sukurtoje trilogijoje „Trys spalvos“ („Trzy kolory“) Kieślowskis svarstė, ką šių dienų žmogui reiškia laisvės, brolybės ir lygybės sąvokos. Trilogija pelnė Kanų, Berlyno ir Venecijos kino festivalių apdovanojimus. Sukūręs trilogiją, Kieślowskis pranešė filmų nebekursiąs. Pateikiame kelis fragmentus iš knygos „Krzysztofą Kieślowskis. Apie save“ („Krzysztof Kieślowski. O sobie“), kuriuose režisierius prisimena „Dekalogo“ kūrimą.

Ilgą laiką kartu su Piesiewicziumi jaudinomės dėl „Dekalogo“ mastelio, bet ne todėl, kad filmai reikalavo daug darbo. Bijojome ko kito. Ar mes turime teisę savaip traktuoti tokio masto siužetus, turinius universalią reikšmę ir šventus net tiems, kurie nusižengė Dievo įsakymams? Šią baimę nesunku suprasti tokioje katalikiškoje šalyje kaip Lenkija, kur Bažnyčia yra visuomenės nuomonę formuojanti jėga. Mūsų baimė sumenko supratęs, kad dauguma rašytojų, dailininkų, dramaturgų ir kino kūrėjų netiesiogiai nagrinėja pagrindines Dievo įsakymų temas. Jie tai darė praeityje ir, be abejo, darys ateityje. Ar Shakespeare'o Ričardas III negeidė to, kas jam nepriklauso? Broliai Karamazovai turėjo kelias geras priežastis gerbti savo tėvą, o Raskolnikovas neturėjo jokių priežasčių žudyti senę. Brueghelis tapė plėšikus ir vagis, o Woody Allenas savo filmuose, regis, negali susivaldyti neišokęs į lovą vis su kita moterimi, kai tuo metu kas nors kitas atsiduria lovoje su jo personažo žmona. Tą patį galima pasakyti ir apie antrarūšius detektyvus bei trečiarūšes

melodramas, ir apie Beethoveną, toje pačioje simfonijoje garbinantį Dievą ir juo abejojančią. Tai būdinga visiems, kurie stengiasi išreikšti gyvenimą ir perteikti, ką apie jį mano, taigi mes tiesiog užėmėme savo vietą bendroje eilėje.

Geriausia mano idėja kuriant „Dekalogą“ buvo kiekvienam filmui parinkti vis kitą operatorių. Maniau, kad visos dešimt istorijų turėtų būti pasakojamos skirtingai. Tai buvo fantastiška. Suteikiau kūrybinę laisvę operatoriams, su kuriais buvau dirbęs anksčiau, o tiems, su kuriais susidūriau pirmą kartą, pamėtėdavau idėjų arba filmų, galinčių jiems padėti suprasti mano ketinimus, ir leidau pademonstruoti savo gebėjimus, novatoriškumą, sumanumą. Tai buvo smagi patirtis. Tik vienas operatorius filmavo du filmus. Visų kitų operatoriai skirtingi. Vyriausiam buvo per šešiasdešimt, o jauniausiam, ką tik baigusiam kino mokyklą, – apie dvidešimt aštuonerius metus. Jie atstovavo skirtingoms kartoms, turėjo visiškai kitokią patirtį ir požiūrį į profesiją. Visi šie filmai atrodo labai panašūs, nors kartu skirtingi. Vienuose kamera laikyta rankoje, kituose naudotas stovas. Vienuose kamera juda, kituose yra statiška. Vienuose naudojamas vieno apšvietimas, kituose – kitoks. Vis dėlto filmai panašūs. Manau, tai galėtų būti įrodymas, kad egzistuoja kažkokia bendra scenarijaus dvasia ir kad nepaisant to, kokias priemones operatorius naudoja, jei jam užtenka sumanumo ir talento, jis tai supras. Ir, nepriklausomai nuo operatoriaus ir apšvietėjo

„Dekalogas“

darbo skirtumų, ši dvasia pereis į filmą ir perteiks jo esmę.

Visuose „Dekalogo“ filmuose pasirodo klaidžiojantis vaikinai. Nežinau, kas jis toks; tiesiog vaikinai, kuris ateina ir stebi mus, mūsų gyvenimus. Jis nėra itin patenkintas mumis. Jis nepasirodo septintame filme, nes aš jo tinkamai nenufilmavau, taip pat dešimtame, nes ten juokaujama apie inksto pardavimą, ir pamaniau, kad tokioje situacijoje jo rodyti neverta. Bet, matyt, klydau, jis ir čia galėjo pasirodyti. Šio vaikinai „Dekalogo“ scenarijuje nebuvo. Mes turėjome puikų literatūrinės dalies vedėją Witeką Zalewską, kuriuo visada pasitikėjau. Perskaitęs užbaigtą scenarijų jis man vis kartojė: „Čia kažko trūksta, Krzysztofai. Kažko trūksta.“ – „Kogi, Witekai?“ – „Negaliu pasakyti, bet kažko tikrai trūksta.“ Pagaliau jis man papasakojo anekdotą apie lenkų rašytoją Wilhelmą Machą. Tas Machas kartą buvo kažkokiam filme ir jam pasibaigus filmo režisieriui pasakė: „Man labai patiko

filmas. Ypač scena kapinėse. Labai patiko laidotuvėse dalyvavęs vaikinai juodu kostiumu.“ Režisierius atsakė: „Atsiprašau, bet ten nebuvo jokio vaikinai juodu kostiumu.“ Machas nustebo: „Kaip nebuvo? Jis stovėjo kairėje kadro pusėje ir pasišalino.“ – „Ten nebuvo tokio vaikinai“, – atsakė režisierius. „Buvo. Aš jį mačiau. Ir tai man labiausiai patiko visame filme.“ Po dešimties dienų Machas mirė. Kai Witekas Zalewskis papasakojo man šį anekdotą, supratau, ko jam trūko. Trūko vaikinai juodu kostiumu, kuri ne visi mato ir kurio pasirodymo savo filme nepastebėjo jaunas režisierius. Tačiau kai kas jį matė. Jis neturėjo jokios įtakos tam, kas vyksta, bet buvo kaip savotiškas ženklas ar perspėjimas tiems, į kuriuos jis žiūrėjo, jei šie jį matė. Ir aš sukūriau papildomą personažą „Dekalogo“ filmuose. Kai kurie jį vadino angelu, o taksai vairuotojai, veždavę jį į filmavimo aikštelę, – velniu. Scenarijuje jis vadinamas tiesiog jaunuoliu.

PARENGĖ A. L.

„Blakstiena lūžo per pusę. Ką matė ta akis?“

Paroda „Įkalčių slėpimo agentūra“ Pamėnkalnio galerijoje

MONIKA KRIKŠTOPAITYTĖ

„Eurovizijos“ terminais kalbant, jūs gaunate 12 taškų. Ponai, prisi-statantys kaip Mr. Justchecking ir Mr. Dr. Hermandrowning, galbūt yra žinomi muzikos ar švarinimosi (dar žinoma kaip „Cleaning Service Agency“) pasauliuose, kurių mano burbulas nepasiekia, tačiau dailės srityje – tikra naujiena, jų trileriškais terminais kalbant – bomba. Pirmiausia todėl, kad kiekviename posūkyje neprikiaša garsių vardų ir netaiko PR'inio slėgio, o teikia gryną patirtį čia pat ir iš karto, net apvalytą nuo konkretauro turinio. Tai kritiko, iš kurio visi visko tikisi, bet niekas nemoka pinigų, eks-tazė. Mikroužsienis, kur tu nieko

Ekspozicijos fragmentas

AUTORĖS NUOTR.

nepažįsti ir tavęs nepažįsta. Ateini ir atsiduri dramos viduje: kolona kraujuoja, per visą sieną žyra juodi šipuliai, motorolerio vairuotojo

šalmas sušaudytas transliuoja mylimosios (?) rankų atsiminimą. Tokį trumpą, koks tik įmanomas prieš atsijungiant. Dešinėje savo

apvalumais grasina bomba, kuri galbūt yra raketa, lemiama akimirką prieš skrydį užstrigęs golfo kamuoliukas. Trys abstraktūs kūriniai, kurie primena Liudo Truikio scenografijų eskizus ir Teresės Rožanskaitės asambliažus vienu metu, taip pat dar kažką tapybiško, ryškaus, tampa sudėtingų bei dinamiškų jausmų ekranais. Kvadratas su spygliais simbolizuoja viską: galvos skausmą ir tą beprotišką pasaulį. Keista, kad nėra garso takelio. Mačiau feisbuke, kad tie vyrukai kuria garsus ar bent jau turi draugų, kurie kuria, bet takelis mintyse ima klostytis pats. Jo išeities taškas yra Džeimso Bondo įtampos akimirkų muštras, už posūkio – rožinės panteros suspensas. „Įkalčių slėpimo agentūra“ žino, kad visa muzika

jau sukišta ir tūno viduje. Skriejantis veiksmas ir dar būsimų lemtingų siužetų nuojauta paspaudžia reikiamus klavišus. Languose milžiniški spalvoti bicepsai teikia globos ir gąsdinimo paslaugas, iš tolo žvelgiant – sukuria stiprios galerijos įvaizdį. Įėjus jėga toliau pulsuoja iš storo, beveik kartoninio, paslaptinių užuominų kupino anotacijos lapo (iš kur pinigai iškabai, popieriui, reklamai mieste?). Čia viską apibendrina svarusis argumentas: „Mes neklausime, kam tu tarnauji, nes tu mus samdai.“ Gal jie dirba ir Redui Redingtonui ar kitam nusikalstamo pasaulio šului, negali žinoti... Turiu baigti, kol nepasakiau per daug.

Paroda veikia iki birželio 12 d.

Už tradicines, užtat savas vertybes

Nacionaliniai Lietuvos kino apdovanojimai

Tekstą dedikuojame *nuskriaustiesiems*

Gegužės 29 d. Valdovų rūmuose, mūsų įsivaizduojamos didingos praeities artefakte, įvyko pirmieji Nacionaliniai kino apdovanojimai, kuriuos surengė Lietuvos kino centras ir LRT.

Jau pasižiūrėjus įžanginį ceremonijos videoklipą, turėjusį supažindinti su nominantais, susidarė įspūdis, kad gyvename veiksmo pilname, baisiai dramatiškame, net tragiškame pasaulyje, kuris liepsnoja, veikėjai verkia ar net klykia iš skausmo, raitosi purvuose. Spalvų paletė – baisiai niūri ir vienoda. Visai sutiktume su Izolda Keidošiute, kuri per LRT Klasikos radijo laidą „Refleksijos“ (vedėjas Vaidas Jauniškis) paironizavo, kad mes kaip tauta gana lėta ir nuobodoka... Pačios dar drįstume pridėti, kad ne tik mūsų visuomenė, bet ir kino industrija dar gana konservatyvi, uždara, besiirianti į priekį lėtai, o visa tai iš dalies atspindėjo nominantai.

Ką jau kalbėti apie Aistei Diržiutei skaityti pavestą scenarijų su aliuzijomis į religiją: „2021 m. nuo Jėzaus gimimo (...) štai į areną žengia Lietuvos kino centras ir taria – „tebūnie šviesa“.“ Pristatant vieną iš nominacijų, neapsieita ir be Dovydo ir Galijoto motyvo... Nebūtume nustebusios, jei laureatams einant raudonu kilimu būtų buvę atliekami grigališkieji chorai, o ne teminės žvaigždžių karų, rožinių panterų, liūtų karalių, misijų neįmanomų, titanikų, džeimso bondų melodijos. Na, bet nuo importinių muzikų kartkartėmis atitraukdavo kone nacionaliniais himnais tapusios lietuviškos dainos, kurias dainavo vieni didžiausių mūsų scenos grandų: lyg iš pagonybės laikų nužengę Povilas Meškėla su Jeronimu Miliumi bei dabartinėje viešojoje erdvėje ypač militaristinį patriotizmą propaguojantis Gabrielius Liaudanskas-Svaras.

Aišku, kaipgi be sporto? Tad trumpametražio filmo kategorija buvo sulyginta būtent su juo. Laimė, apsieita be krepšinio, o paminėtos sportininkės moterys. Beje, jų, pristatančių nominacijas, buvo nei daug, nei mažai – dvi. Ir tikrai pavesta pristatyti ne svarbiausias: štai Ingeborga Dapkūnaitė trumpai pakalbėjo apie antraplanio aktoriaus nominaciją, o Žygimantė Eglė Jakštaitė – trumpametražio filmo.

Kiti mūsų garsūs vyrai buvo atakingi už svarbiausių kategorijų pristatymą, o vyšnaite ant torto ir turbūt pasididžiavimu tapo Dexteris Fletcheris, naujai iškeptas Lietuvos pilietis, pristatęs geriausio dokumentinio ir vaidybinio filmo kategorijas. Buvo smalsu – ar bent vieną jų matė?..

Tikrai džiaugiamės nugalėtojais, nepompastišku renginiu, nenorime kvestionuoti atrankos komisijos, tačiau galutiniai kandidatai

(kai kurie), regis, buvo įtraukti dėl to, kad yra „savi“. Atrodo, kad gana kritiškai vertintas Igno Jonyno filmas „Nematoma“ komisijai daug svarbesnis nei Tomo Vengrio „Gimtinė“. Manome, kad Vengris daliai komisijos narių pasirodė svetimas – juk netikras lietuvis, ir tai, kaip jis dar paauglystėje pamatė tik atgimusią šalį, tikriausiai daugeliui neglosto savimeilės. Nors tai neabejotinai įsimenantis debiutas, o Severija Janušauskaitė, kad ir kaip patosiškai nuskambėtų, šiame filme sukūrė apskritai vieną ryškiausių ir daugiaprasmiškiausių moters vaidmenų Lietuvos kine. Neatsirado vietos ir Linos Lužytės filmui „Pilis“, nors, mūsų nuomone, jis ne ką prastesnis už „Nematoma“. Turbūt Lužytė dar neužsitarnavo tokios pagarbos kaip Jonynas ar scenarijaus bendraautoris Kristupas Sabolius.

Galima pakalbėti ir apie Algimanto Puipos filmą „Kita tylos pusė“. Turbūt ne vienam baugu ką nors kritiškai pasakyti apie gyvą klasiką, bet ar verta nominuoti kiekvieną režisieriaus filmą? Manome, kad ne. Puipa tikrai nusipelnė būti nominuotas už režisūrą, kaip kad Algimantas Mikutėnas už operatoriaus darbą, nes labai tiksliai kuria atšiaurią skandinavišką atmosferą, tačiau visumos geru filmu pavadinti tikrai negalėtume, ypač taip dažnai

„Nova Lituania“

matytos amžinos Kaino ir Abelio istorijos, perdėtai literatūrinių monologų ir dialogų, na ir, aišku, mūsų kartai jau visiškai prėskai skambančio Viktorijos Kuodytės herojės klausimo: „Geidi moters? Gal aš galiu padėti?..“ Tebūnie, tai tik kartų neatitikimai. Tačiau jei už režisūrą buvo nominuotas Algimantas Puipa, kur dingio Šarūnas Bartas? Taip, filmas „Sutemose“ gavo aštuonias nominacijas, tačiau tas, kuriose Bartas figūruoja ne vienas. Ar tai neva korektiškas ėjimas ir bandymas įrodyti, kad mes – atskinga visuomenė, ar tiesiog radome vieną atpirkimo ožį? Beje, Tomui Vengriui neatsirado vietos ir čia.

„Išgyventi vasarą“

Nors ir labai vertiname Karolio Kaupinio filmą „Nova Lituania“, matyti jį taip apipiltą apdovanojimais buvo tiesiog nuobodu. Sutinkame su Rasa Paukštyte, kalbėjusia toje pačioje LRT laidoje „Refleksijos“, kad filmo sėkmė – tai ir originalus požiūris į istorinį filmo žanrą, kad tai ne istorijos rekonstrukcija, o variacija, kad galbūt individo fantazijos paleidimas nuo grandinės padėtų mums, kaip visuomenei, ištrūkti iš stereotipų ir pragmatizmų. Tačiau reikia nepamiršti, jog pastaruoju metu istorinis kinas, kad ir jo tradiciškumo dekonstrukcija, visuomenei imponuoja labiausiai. Taip pat sutinkame su Vaidu Jauniškiu, kad jis ne toks ironiškas ir nostalgiškas kaip Mariaus Ivaškevičiaus „Madagaskaras“. Dar kartą

metus likome be nieko. Užtat po to atsirado net du savo koncepcija labai panašūs apdovanojimai, tačiau, deja, kai kurie filmai arba negavo pelnyto dėmesio, arba apskritai kažkur pasimetė. Už LKC apdovanojimų borto liko ir Vytauto Puidoko „El Padre Medico“, pasakojantis apie ištis prieštaringą asmenybę – misionierių, gydytoją Aleksandrą Ferdinandą Bendoraitį. „El Padre Medico“ parodo, kaip keičiasi šalies dokumentinio kino laukas, plečiasi jo geografija, po truputį randasi socialiai angažuoto kino daigai (esame įsitikinusių, kad nelygybė ir abejingumu pažymėtoje mūsų visuomenėje tai itin svarbu). Tad gal nereikėtų bijoti, kad kažkas sumindys mūsų poetinės dokumentikos „rūtų darželį“?..

Per visą ceremoniją laukėme ne tik vienodų laureatų padėkų, bet ir kritiškėsių minčių, juk jie – ganėtinai visuomenės matomi, jų filmai žiūrimi. Deja, to labai trūko, kol į salę žengė režisierė Marija Kavtaradzė, apdovanota Publika simpatijų prizų už savo filmą „Išgyventi vasarą“. Norime pacituoti visą jos kalbą: „Kuriant šį filmą, o po to jį pristatinėjant, su žmonėmis daug kalbėdavome apie psichinę sveikatą, daug kartų girdėjau ir pati sakiau, kad šia tema galime kalbėti drąsiau, kad čia nėra nieko gėdingo. Pastaruoju metu daug galvojau ir apie tai, kad būtų naivu tikėtis, jog tapsime psichiškai bei emociškai sveikesni ir mažiau kelsime prieš save ranką, jeigu nekreipsime dėmesio į elementarias žmogaus teises. Atrodo keista gydyti žmones, jei pirmiau nepasirūpiname tuo, kad jie jaustųsi svarbūs ir saugūs savo namuose. Su dideliu liūdesiu galvoju apie žmones, kuriems trečiądienį (gegužės 26 d. – S. L, I. V.) buvo pasakyta, kad jie nėra pakankamai svarbi visuomenės dalis, jog būtų verta bent svarstyti apie jiems patogesnę gyvenimą su savo mylimais žmonėmis. Vėliau daliai tų žmonių bus siūlomi antidepresantai, nes vis dar per daug žmonių kenčia emociškai, nes yra engiami; ir dėl to, kad jie, kurie turėtų keistis, to nedaro. Viename užsienio festivalyje viena

kino profesorė, kuriai bandžiau įrodyti, kad „Išgyventi vasarą“ yra viltingas filmas, pasakė: „Ne, ten nėra vilties, jis tragiškas“, bet tame aš matau prasmę, nes akivaizdu, kad kažkas turi keistis. Tad be didelės vilties ir pabaigsiu savo kalbą.“

Tai buvo vienas ryškiausių epizodų, privertęs pramerkti akis apdovanojimams tariant vis labiau monotoniškiems. Šiame kontekste prisiminėme ir Romo Zabarausko filmą „Advokatas“. Taip, Zabarauskas Lietuvoje tarytum balta varna: nemėgstamas kino kritikų, turbūt ir nemažos dalies kitos kino bendruomenės. Jis bando kurti angažuotą kiną, dažnai jo teiginiai perdėtai tiesmuki, dialogai ar monologai lozunginiai. Tačiau pastebėjusios, kad vietos jam neatsirado nei „Sidabrinėse gervėse“, nei Nacionaliniuose kino apdovanojimuose, pamanėme, jog „Advokatu“ vietos tikrai būtų radusios, juolab kad nominacijų buvo dvidešimt. Geriausio kostiumų dailininko ir grimto kategorijose filmas „Nematoma“ galėjo būti pakeistas „Advokatu“.

Pabaigoje Aistė Diržiūtė klausė: jei kinas – mūsų visuomenės veidrodis, kokius save jame matome? Nors vedėja bandė ironizuoti, teiginiai – kaip niekad atitinkantys realybę, tad juos pateikiame papildydamos: *lietuviai nesijuokia*, deja, mūsų humoro jausmas gana skurdus, nepadėjo net premjerės šokis ar pajuokavimas apie „kino šeimos maršą“; *dėl meilės tėvynei tikrai galime pamesti galvą*, nes esame už Lietuvą, „skirtingai nei kai kurie“; *mus slegia sunkus istorinis palikimas*, deja, kartu su juo ir nenykstantys sunkūs kompleksai; *mes paskutiniai Europos pagonys*, užtat dabar, prisidengdami katalikybe, bandome atvesti į doros kelią dalį puolusios visuomenės ir aiškinti, kokios yra amžinosios vertybės; *lietuvių atgaivina tik gamta, miškas, jūra* ir... dronų vaizdai, mat šie puošė ne tik ceremoniją – jie dažnai naudojami ir lietuviškame kine, kad užkaišiotų dramaturgines skyles.

PIKTOS KINO KRITIKĖ SANTA LINGEVIČIŪTĖ, ILONA VITKAUSKAITĖ

Be ateities

Krėsle prie televizoriaus

Kad vasara prasidėjo, matyti ir iš televizijų programų: filmai ir serialai kartojami, užtat sporto labai daug. Ir bus tik daugiau, nes dar žadama olimpiada... Sporto negali būti mažai, nes jis, kaip ir sovietmečiu, tebėra svarbi sudėtinė ideologijos dalis. Ir visai nesvarbu, kad jo „diveyriai“ gali būti net prievartautojai. Svarbu, kad jie žadina pasididžiamą tėvyne ir jos pergalėmis. Tokiu pasididžiavimu, deja, grįstas ne vienas tiesus kelias į pragarą.

Christiano Petzoldo „**Tranzitas**“ („**LRT Plius**“, 10 d. 21.30) – 1944 m. Annos Seghers parašyto romano apie vokiečių emigrantus, kurie bando Marselyje gauti vizą ir išvykti į JAV ar Lotynų Ameriką, ekranizacija. Tai nedidelės apimties knyga, bet jos dramatismas primena antikines tragedijas. 1941-aisiais į dar neokupuotą Marselį bėgo žmonės iš visos Europos – legionieriai, šnipai, avantiūristai, žydai... Tačiau režisierius atsisakė istorinės rekonstrukcijos ir perkėlė veiksmą į šių dienų Marselį, kuriame siautėja antiteroristinė policija ir žviegia „greitosios“. Bet šiuolaikiniai interjerai ir miesto vaizdai netrikdo ir padeda pažvelgti į romano siužetą iš tam tikros sukeistinio distancijos, suvokti, kad karo pabėgėlio situacija nesikeičia. Ši radikali koncepcija visiškai nesikerta su pabrėžtiniu „Tranzito“ literatūriškumu, kurio anksčiau Petzoldo filmuose nebūdavo: užkadrinis tekstas tik sustiprina distancijos tarp pasakojamos istorijos ir kadro realybės pojūtį.

Nauji filmai

„Kurjeris“

Šnipų istorijos visada paklausios, ypač dabar, kai istorijos pabaiga, kaip pranašauta, akivaizdžiai neįvyko ir, regis, įžengėme į naujo Šaltojo karo pradžią. Dominico Cooke'o „**Kurjeris**“ („The Courier“, D. Britanija, 2021) prasideda 7-ojo dešimtmečio vaizdais, kai įtampa tarp JAV ir SSRS pasiekė apogėjų ir iškilo trečio pasaulinio karo grėsmė: Nikita Chruščiovas susirinkime kalba, kad imperalistų laikai baigėsi, ir grasina jiems atominiu ginklu. Tarp besiklausančiųjų kalbos – Olegas Penkovskis. Jis yra GRU pulkininkas, bet dirba svarbios įstaigos – Valstybinio mokslinių tyrimų prie SSRS Ministrų tarybos Užsienio ryšių valdybos – viršininko pavaduotoju. Pareigos ne tik svarbios, bet ir, kaip dabar pasakytų, prestižinės: Penkovskis dažnai važinėja į užsienio komandiruotes. Bet būtent po grasinimų kupinos Chruščiovo kalbos Penkovskis pasiūlys savo paslaugas amerikiečių žvalgybai. Ši jo pasiūlymą perduos anglams ir MI6 pradės ieškoti asmens, galinčio Maskvoje užmegzti ryšius su Penkovskiu. Tokia „Kurjerio“ pradžia lyg ir nežada kamerinio pasakojimo apie šnipą ir ryšininko draugystę. Bet filmui

Iš nacių konclagerio, o vėliau ir iš okupuoto Paryžiaus pabėgęs Georgas (Franz Rogowski) atsiduria šiuolaikiniame Marselyje. Jis palaikomas rašytoju, kuris nusižudė, – į Georgo rankas atsitiktinai pateko jo rankraštis ir dokumentai. Rašytojo žmona Mari (Paula Beer) laukia iš Paryžiaus atvažiuosiančio vyro, kad JAV ambasadoje galėtų gauti tranzitinę vizą. Georgas ir Mari nuolat susiduria miesto gatvėse, tarp jų net užsimezga romanas, bet ji taip ir nesužinos, kas atsitiko vyrui. Mari išplauks ir žus kartu su kitais laivo „Monrealis“, kurį pasiskandins vokiečių mina, keleiviais.

Petzoldas mėgsta antrininko temą. Panašiai kaip ankstesniame „Fenikse“, „Tranzite“ meilės istoriją jis taip pat susieja su tapatybės ir likimo tema. Bet „Tranzitas“ – dar ir filmas apie pašaukimą. Amerikiečių konsulo paklaustas, apie ką bus jo kitas romanas, Georgas sako ilgą monologą apie tai, kad mokykloje jam vis tekdavo rašyti rašinius, ką veikė per atostogas, per Kalėdas, kaip praleido kitas šventes. Rašinių temos buvo ne tik nuspėjamos, bet ir privalomos. Georgas sako, kad daugiau neberašys, nes naujas romanas būtų dar vienas privalomas rašinėlis, tik jau apie tai, kaip jis pabėgo iš nacių Vokietijos. Georgas tiesiog nori būti laisvas ir gyventi.

Menininko laisvė – populiaritama. Christopherio Menaulo filmas „**Vasara vasarį**“ (LRT, šįnakt, 5 d. 00.55) pasakoja apie Niulino meno mokyklą, kuri susiformavo

ties XIX ir XX amžių riba Anglijos Kornvalyje, bet lygiavosi į daug garsesnę Barbizono mokyklą. Filmo herojus – dabar labai paklausus dailininkas Alfredas Munningsas (Dominic Cooper) – atsiduria meilės trikampyje su Florence Carter-Wood (Emily Browning) ir Gilbertu Evansu (Dan Stevens). Filmo meilės dramų fone – nepaprasto grožio peizažai ir artėjantis karas.

Jei skaitėte nors vieną Agathos Christie biografiją, manau, suprastote, kad ji buvo laisvas žmogus. Gal todėl ir biografinių filmų ar knygų kūrėjams nepavyksta perteikti rašytojos fenomeno. Bet Terry Loane'o televizijos filme „**Agata ir tiesa apie žmogžudystę**“ (LRT, 6 d. 21.50) vis dėlto svarbesnė yra kriminalinė mįslė. Ją užmena garsiosios Florence Nightingale krikštaduktės mirtis – ją rado negyvą traukinyje. Policija negali sugauti žudiko ir geriausia Florens draugė Meibl (Pippa Haywood) pradeda savo tyrimą. Netrukus ji jau turi kelis įtariamuosius, bet negali rasti įrodymų. Tada Meibl kreipiasi į rašytoją, kurios knyga neseniai tapo tarptautiniu bestseleriu. Agata (Ruth Bradley) negali susidoroti su asmeninio gyvenimo krize, bet kartu su Meibl imasi medžioti žudiką. Loane'o filme daug realių personažų bei įvykių ir nuorodų į Christie romanus, todėl nesistebiu, kad 2018 m. Anglijoje jis tapo populiariausiu Kalėdų savaitės televizijos filmu.

Johno Alexanderio filmas „**7,39**“ („LRT Plius“, šįvakar, 4 d. 21.30),

„Tranzitas“

regis, taip pat pas mus dar nerodėtas. Jo herojus – ramus ir pavyzdingas šeimos tėvas Karlas (David Morrissey) – kasdien 7.39 val. traukiniu važiuoja į darbą. Vieną dieną jis susikerta dėl vietos su žaviąja Sale (Sheridan Smith). Kitą rytą Karlas nusprendžia atsiprašyti dėl savo elgesio. Laikui bėgant jų pažintis virsta romanu, o traukinyje kartu praleistas laikas – pabėgimu nuo niūrios kasdienybės. Beje, Karlo žmoną suvaidino pastaraisiais metais Anglijos karalienių vaidmenimis itin išpopuliarėjusi Olivia Colman.

Nicole Kidman sunku iškart atpažinti Karyn Kusamos filme „**Keršto kelias**“ (TV1, 5 d. 22.55) – ji visai neprimena idealaus kūno Holivudo gražuolės. Kidman vaidina gyvenimo rutinon panirusią policininkę Erin – bjauri šukuosena, šaltas žvilgsnis ir nuovargio žymės veide svarbūs, juolab kad policininkė netrukus bus priversta susidurti su savo praeitimi.

Kusama bando iškart nušauti du zuikius: kurti *neonoir* stiliaus trilerį ir kartu dekonstruoti žanrą. „Keršto kelyje“ nepristigs nei praeities

murzina ruda spalva, erdvės ankštos, blogai apšviestos, žmonės pavargę. Žinoma, kaip ir dažnas panašus filmas, „Kurjeris“ neišvengė kuriozų, kuriuos pastebės ne vienas, prisimenantis anuos laikus. Pėstininkų uniformas vilkintys kareiviai su automatais oro uoste, sovietmečio prabangos ženklas – juodosios alyvuogės – kalėjimo sriuboje ar viešbutis „Vitalij“ sukels šypseną, bet didesnių klaidų filmo kūrėjams lyg ir pavyko išvengti. Priekaištų labiau nusipelnė scenaristas Tomas O'Connoras, nesugebėjęs suteikti daugiau gyvybės net pagrindiniams personažams, juolab kad Penkovskis taip ir liko mįslė. Bet taip lyg ir pabrėžiama, kad abu jie tik eilinės figūros šioje šnipų žaidimų šachmatų lentoje. Kita vertus, Penkovskio ir Grevilo istorija atkurta gana tiksliai, žinoma, kiek tai įmanoma vaidybiniame filme, kur į pusantros valandos reginį reikia sukišti poros metų įvykius. „Kurjeris“ taip pat primygtinai nesiūlo vienos personažų versijos, nors ir pabrėžia, kad Penkovskis buvo sėkmingiausiai veikiantis Šaltojo karo šnipas, perdavęs net penkis tūkstančius dokumentų, iš kurių svarbiausi buvo įrodymai, kad į Kubą sovietai atgabeno savo branduolines raketas. Rusija iki šiol abejoja Penkovskio

vaiduoklių, nei antipatiškų blogojo pasaulio gyventojų, nei tirštos atmosferos ar egzistencinių klausimų, tačiau nebus ir adrenalino pliūpsnių. Greičiau daug autodestrukcijos. Bet prisiminimų scenose supriešindama dabartinę ir anksčiau Erin versijas, rodydama, kaip Erin nori apsaugoti nuo klaidų dukterį, režisierė lyg ir sako, kad motina ir yra toji naikinti jėga.

Laukdamas televizijos programų, gavau užsakytą bilietą į koncertą. Bilietą lydėjo toks laiškas: „Bičiuli, draugai netrukus galės tau pavydėti! Šiame laiške rasi bilietus į pasirinktą renginį.“

Iškart pagalvojau, kad, matyt, laišką siuntė vienas iš tų naujųjų lietuvų, kurie už pandemijos padariniams švelninti skirtus Vyriausybės pinigus pirkė brangius automobilius, vandens motociklus ar jachtas. Tai tie, kurie jaučiasi laimingi tik tada, kai jiems kas nors pavydi. Sakysit, ką norit, bet tokia Lietuva neturi ateities.

Jūsų –
JONAS ŪBIS

įpusėjus svarbūs istoriniai įvykiai taip ir liks fone, tiksliau, televizorių, kuriuos žiūri filmo veikėjai, ekranuose. Cooke'ą labiau domina Penkovskio ryšininku tapęs anglas verslininkas Grevillėas Wynne'as. Benedictas Cumberbatchas vaidina nelabai sėkmės lepinamą žmogų, kuris, regis, jau ir nebesvajoja apie svaigią karjerą, bet nuoširdžiai rūpinasi žmona ir sūnumi. Kadaise Grevilas buvo neištikimas Šeilai (įsimintina Jessie Buckley) ir dabar stengiasi ją apsaugoti nuo bet kokių įtarimų, kurie, deja, vėl įsibraus į jų gyvenimą, kai Grevilas sutiks bendradarbiauti su žvalgybininkais. Kaip ir Penkovskio atveju, nusveria humanitariniai argumentai, nes karo grėsmė atrodo labai reali.

Cooke'as tarsi atiduoda filmą į aktorių rankas – Cumberbatcho ir Penkovskį suvaidinusio Merabo

Ninidžės stambūs planai yra svarbiausi. Viena vertus, tai logiška: negalėdami visko pasakyti žodžiais (Maskvoje jų nuolat kažkas klausosi, net ir tada, kai lieka vieni), abu veikėjai mokosi suprasti vienas kitą iš žvilgsnių, gestų, kūno kalbos. Penkovskis ir Grevilas gana greit pradeda pasitikėti vienas kitu. Jie kalbasi mažai, bet galima suprasti, kad jų pasitikėjimas kuo toliau, tuo labiau didėja. Todėl kai Penkovskiui kils demaskavimo grėsmė, Grevilas palaikys amerikietę žvalgybininkę Helen (Rachel Brosnahan), o ne savuosius, aiškinančius apie neįgalėstingą šnipų žaidimo taisykles. Grevilas rizikuos ir turės už tai sumokėti didelę kainą.

„Kurjeris“ nuo pat pradžios nežada geros pabaigos: filme kuriamas pasaulis tamsus, interjeruose vyrauja

efektyvumu, nors 7-ajame dešimtyje jis tapo tikrai svarbia figūra. Penkovskio teismą rodė televizija (istorikai jame įžvelgia ir spektaklio bruožų), jo pavardė ne vienai rusų kartai asocijuojasi su žodžiu „išdavikas“, o teisme nuskambėjęs desperatiškas Penkovskio prašymas išsaugoti gyvybę daug metų buvo vienos populiarios laidos užsklanda, tačiau kad jis tarnavo GRU, slėpta iki pat SSRS žlugimo.

XX a. šnipų istorijos taip supynusios, kad būtų pernelyg sunku jas atskirti vieną nuo kitos, kaip sunku atskirti jose susipynusią tiesą ir pramanus. Nors šiomis dienomis „Kurjeryje“ rodomas efektingas Grevillėo Wynne'o suėmimas lėktuve Maskvos oro uoste ir skamba aktualiai, iš tikrųjų jis buvo sulaukyltas Budapešte ir tada atvežtas į Maskvą. Po kelerių kalėjime praleistų metų jį iškeitė į rusų šnipą Kononą Molody, kuris tapo Savvos Kulišo filmo „Ne sezono metas“ („Miortvyj sezon“, 1968) personažo Ladeinikovo prototipu. Sako, būtent Molody pareikalavo, kad filme jį vaidintų Donatas Banionis, o ne gražuolis Viačeslavas Tichonovas, netrukus tapęs garsiausiu rusų kino šnipu Štirlicu.

ŽIVILĖ PIPINYTĖ

Parodos

VILNIUS

Nacionalinė dailės galerija

Konstitucijos pr. 22

iki 5 d. – paroda „Formuojant ateitį. Erdvė-nės Aleksandro Kasubos aplinkos“

„Ferdinandas Ruščicas. Auksinis kambarys“

Emilijos Škarnulytės daugiakanalė videoins-taliacija „Daugdara. Dedikuojama Aleksan-drai Kasubai“

Paroda „Laikmenos. Lietuvos medijų meno retrospektyva“

Radvilų rūmų dailės muziejus

Vilniaus g. 24

Paroda „Protesto menas: sovietmečio ne-paklusnieji“ (Vladimiro Tarasovo Lietuvos nacionaliniam dailės muziejui dovanota kolekcija)

Michaelo Rakowitziaus paroda „Nematomo priešo būti neturėtų (G salė)“

Vilniaus paveikslų galerija

Didžioji g. 4

Paroda „Pranciškus Smuglevičius. Nuo an-tikinės Romos iki Vilniaus universiteto“

Taikomosios dailės ir dizaino muziejus

Arsenalo g. 3A

Menininkų grupės „Baltos kandys“ paroda „Rytai Vakaruose“

Paroda „Balsuojanti tauta – tautos balsas. Šveicarų balsavimo plakatai nuo 1918 m. iki šių dienų“

Lietuvos diasporos dailės muziejus

A. Goštauto g. 1

Paroda „Nežinomas Jurkūnas. Sedūnai–Le-ningradas, 1895–1938“

Senasis arsenalas

Arsenalo g. 3

Paroda „Lyngby kirvis: 13 000 metų garantija“

Paroda „Ar galima šnekėtis man su jais?“

Istorijų namai

T. Kosciuškos g. 3

Paroda „Ką slepia sarkofagas: Senovės Egipto mumijų tyrimai“

Arūno Baltėno fotografijų paroda „Darbai ir gyvenimai“

Gedimino pilies bokštas

Arsenalo g. 5

Penktoji respublikinė konkursinė paroda „Primityvioji tapyba“ Monikos Bičiūnienės premijai laimėti

Vilniaus gynybinės sienos bastėja

Bokšto g. 20 / 18

Paroda „Nuo titnago iki parako: ginklai amžiams bėgant“

Kazio Varnelio namai-muziejus

Didžioji g. 26

Kazio Varnelio bažnyčių interjerų piešinių paroda „Bėgalybės link“

Paroda „Knygos menas: gražiausios 2020 metų Lietuvos ir Čekijos knygos“

Signatarų namai

Pilies g. 26

Ekspozicija „XX a. pradžios tautinio atgi-mimo ir nepriklausomos Lietuvos valstybės atkūrimo istorija (1900–1918)“

Valdovų rūmai

Katedros a. 4

Dr. Prano Kiznio paveikslų galerija

Vieno šedevro tarptautinė paroda „Šlovin-gas, didis ir neregėtas įvykis: 1611 m. Maskvos caro priesaika“

Vieno šedevro tarptautinė paroda „Kuni-gaikščio Boguslavo Radvilos portretas“

Paroda „Istorija ir atmintis, Romano Bori-sovo akvarelės“

Paroda „Kariauti pratusi tauta. Lietuvių karinis elitas XIII–XIV a.“

Bažnytinio paveldo muziejus

Šv. Mykolo g. 9

Paroda „Sakralusis Vilnius: piligrimų ke-lias nuo Aušros vartų iki Kalvarijų“

iki 5 d. – Sapiegų šeimos kriptą

MO muziejus

Pylimo g. 17

Paroda „Sunkus amžius. Szapocznikow – Wajda – Wróblewski“

Rūtos Spelskytės grafikos darbų paroda „Tylaus kalbėjimo metodai“

Vilniaus muziejus

Vokiečių g. 6

Paroda „Nuo mėsinės iki muziejaus. Vieno namo istorija“

Šiuolaikinio meno centras

Vokiečių g. 2

nuo 4 d. – 14-oji Baltijos trienalė

VDA ekspozicinė erdvė „Kreatoriumas / Meno krosnys“

Maironio g. 6, VDA senųjų rūmų II kiemas

iki 12 d. – Kamilės Jankauskaitės ir Viktori-jos Tamaliūnaitės paroda „Distopija“

A. ir A. Tamošaičių galerija „Židinys“

Dominikonų g. 15

Dailininkų Tamošaičių kūryba XIX–XX a. pirmos pusės liaudies meno rinkiniai

Galerija „Kairė–dešinė“

Latako g. 3

nuo 8 d. – paroda „Vytautas Jurkūnas (1910–1993). Grafikas su fotokamera“

Prospekto fotografijos galerija

Gedimino pr. 43

iki 12 d. – Marijos Šileikaitės-Čičirkienės personalinė paroda „Kelias. Pradžia“

Vilniaus fotografijos galerija

Stiklių g. 4

Vilniaus dailės akademijos fotografijos ir medijos meno bei animacijos bakalauro ir magistro programų darbų paroda „O ką, jeigu?“

Pamėnkalnio galerija

Pamėnkalnio g. 1

iki 12 d. – paroda „Įkalčių slėpimo agentūra“

Šv. Jono gatvės galerija

Šv. Jono g. 11

iki 11 d. – Tamaros Janovos skulptūrų paroda „Retrospektyva“

Galerija „Meno niša“

J. Basanavičiaus g. 1 / 13

Mariaus Jonučio paroda „Kaimo pasaka“

Pylimo galerija

Pylimo g. 30

iki 6 d. – Vytauto Poškos tapybos paroda „70x100 srovėje“

(AV17) galerija

Totorių g. 5

Vilniaus Kūdrių parke – skulptūrų paroda „Belaukiant“ (Danas Aleksa, Jonas Aničas, Algis Kasparavičius, Tauras Kensminas, Mindaugas Navakas, Rimantas Milkintas, Rafal Piesliak, Mykolas Sauka, Marija Šni-paitė ir Vladas Urbanavičius)

Galerija „Kunstkamera“

Ligoninės g. 4

Dalios Matulaitės paroda „Buvau į Lietuvą išėjus…“

Vilniaus rotušė

Didžioji g. 31

Audriaus Gražio ir Henriko Gulbino paroda „Maži dideli dalykai 1998–2021“

Tatjanos Kazimierėnienės paroda „Ofortai. Gamtos motyvai“

Teatro, muzikos ir kino muziejus

Vilniaus g. 41

Paroda „33 žingsniai. 1957–1990 m. Lietu-vos kino studijos vaidybiniai filmai“

Paroda „Laisvas kinas: 1990–2020“

Paroda „Auksinis Lietuvos teatro, muzikos ir kino 30-metis“, iš Vytauto Petrulio (JAV)

kolekcijos „Mažosios kino kameros“

Algimanto Puipos tapybos paroda „Susa-pnuoti peizažai III“

Vilniaus vaikų ir jaunimo meno galerija

Vilniaus g. 39 / 6

Godos Lukaitės ir jos mokinių, Vilniaus vaikų ir jaunimo dailės mokyklos suaugu-siųjų grupės, tapybos paroda „Gyvybė“ iš ciklo „Šiandien aš“

Seimas

Gedimino pr. 60

Fotografijų paroda, skirta teisininko, Seimo nario Kęstučio Čilinsko atminimui

Vidmanto Martikonio galerija

Pilies g. 12

Violetos Martinkėnaitės-Indriūnienės ta-pybos paroda „Daiktai kitaip. Kaip tortas tapo choru?“

„Gobis / Lauko ekspo“

Gedimino pr. 13

Igno Egidijaus Talmanto keramikos darbų paroda „Keramika“

Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka

Gedimino pr. 51

Malvinos Jelinskaitės fotografijų paroda „Ex nihilo. Atsitiktinai ir paradoksaliai“

Jolitos Vaitkutės instaliacija „Pabudę iš knygų“

A. Mickevičiaus viešoji biblioteka

Trakų g. 10

Paroda „Teatro iškilieji: Jonas Jurašas ir Aušra Marija Sluckaitė-Jurašienė“

„TechArts“ galerija

Vaidilutės g. 79

nuo 5 d. – 14-ąją Baltijos trienalę lydinti tarptautinė grupinė paroda „Bekūnis autoritetas“

„The Room“ galerija

Polocko g. 17

iki 12 d. – Agnės Gintalaitės tapybos paroda „Čiurlionis. Drive“

AP galerija

Polocko g. 10

iki 6 d. – Neringos Žukauskaitės paroda „Impromptu“

Galerija „Aštuonios akys ir ausys“

Algirdo g. 38

iki 13 d. – Vilmanto Marcinkevičiaus pieši-nių paroda „X Dievo įsakymų“

Galerija „Art Compensa“

Kernavės g. 84

„Art Compensa“ kolekcijos paroda „Compensa“

„MMLAB Erdvė“

Vokiečių g. 13A

Paulinos Simutytės ir Andriaus Šiurio dai-lės, šviesos ir garso instaliacija „Alchemija“

GODŌ galerija

Malūnų g. 6A–12

Tarptautinė tarpdisciplininio meno paroda „Dead Social“: Bolim Jeon (P. Korėja), P Mulligan (D. Britanija), Birutė Nomeda-Stankūnienė (Lietuva), Anna Salmane (Latvija), Monika Barbara Srodon (Lenkija), Ruth Waters (D. Britanija)

„Contour Art Gallery“

Subačiaus g. 85

Aktorių Jolantos Dapkūnaitės ir Arūno Sakalausko kuruojama vizualaus meno paroda „Pasikartojimai“

KAUNAS

Nacionalinis M.K. Čiurlionio dailės muziejus

V. Putvinskio g. 55

M.K. Čiurlionio tapybos ir grafikos darbai

Ekspozicija „Lietuvos dailė XIV–XIX a.“

Paroda „3 x 9 = XXVII: Knygos mėgėjų draugijai – 90“

Kauno paveikslų galerija

K. Donelaičio g. 16

Paroda „Tarp dangaus ir jūros II. Kuršių nerija sovietmečio Lietuvos dailininkų kūriniuose“

Romualdo Požerskio fotografijų paroda „Kauno menininkai ir mūzos“

A. Žnuidzinavičiaus kūrinių ir rinkinių muziejus

V. Putvinskio g. 64

Serenos Pečiūnaitytės grafikos darbų paroda „Velnias iš gamtos“

Adelės ir Pauliaus Galaunių namai

Vydūno al. 2

Rymanto Penkausko ir Antano Andziulio paroda „Atminties ženklai“

Istorinė Lietuvos Respublikos Prezidentūra

Vilniaus g. 33

Paroda „Patikėta atmintis: žmonės, daiktai ir jų istorijos“

Paroda „Atiduok, ką privalai: 1920–1940 metų Lietuvos Respublikos valstybiniai apdovanojimai“

Paroda „100 reikšmingiausių Pirmosios Lie-tuvos Respublikos įvykių (1918–1940 m.)“

Maironio lietuvių literatūros muziejus

Rotušės a. 13

Paroda „Leiskit pranešti, man jau 100 metų!“, skirta Jaroslavo Hašeko romano „Šauniojo ka-reivio Šveiko nuotykiai“ išleidimo 100-mečiui

Paroda „Į kelionę su Baliu Sruoga“

„Štai kaip mes čia gyvenome (1947–1993 m. plakatai)“

Kauno fotografijos galerija

Vilniaus g. 2

Ispanų menininko ir meno istoriko Joano Fontcubertos paroda „Istorijos krizė“

Kauno IX forto muziejus

Žemaičių plentas 73

Paroda „Istorijos lūžiai. Vietos atspindžiai“

KLAIPĖDA

Lietuvos dailės muziejaus Prano Domšaičio galerija

Liepų g. 33

Vytauto Valiaus paroda „Jausti savo žemę…“

KKKC parodų rūmai

Didžioji Vandens g. 2

iki 6 d. – Živilės Minkutės instaliacijų paroda „Nertis iš kailio“

iki 6 d. – Jolantos Kyzikaitės tapybos paroda „Maskaradas“

iki 6 d. – Dainiaus Trumpio instaliacijų paroda „Ir visa tai žolė apgaubs“

Klaipėdos galerija

Bažnyčių g. 6

iki 8 d. – VIII tarptautinės emalio bienalės „Vilnius 2020“ paroda

ŠIAULIAI

„Laiptų“ galerija

Žemaitės g. 83

nuo 4 d. – Kosto Dereškevičiaus tapyba

nuo 4 d. – Audronės Petrašiūnaitės siuvi-nėtų kilimų paroda

Dailės galerija

Vilniaus g. 245

Medijų meno festivalis „Enter ’19“: Elek-troninės Rakauskaitės paroda „Vaikščioji-mai sau iš paskos“; Živilės Žvėrūnos,

Jolitos Puleikytės, Luko Vigelio ir Mariaus Žalneravičiaus viešų erdvių projektas

„Graphizmai“; Vytauto Viržbicko skulptūra „Esminės klaidos kartojimas“

Fotografijos muziejus

Vilniaus g. 140

Medijų meno festivalis „Enter ’19“: Malvi-nos Jelinskaitės fotografijų paroda „Pietry-tinis pietryčių vėjas“; Tomo Andrijausko ir Andriaus Grigalaičio paroda „Nefilmuota tikrovė. Miglos žemėlapiai“

Ch. Frenkelio vila

Vilniaus g. 74

Paroda „*Grand Tour*: Didžiosios kelionės liudi-jimai baronų von der Roppų meno kolekcijoje“

Poeto Jovaro namas

Vytauto g. 116

Stilizuota XX a. I pusės erdvė – „Knygynas“ ir poeto Jono Krikščiūno-Jovaro gyvena-moji aplinka (XX a. 6–7 dešimt. interjerai)“

PANEVĖŽYS

Panevėžio miesto dailės galerija

Respublikos g. 3

Aukštaitijos regiono tautodailės paroda

Fotografijos galerija

Vasario 16-osios g. 11

iki 5 d. – Panevėžio fotomenininkų metų paroda „Sugrįžimas“

DRUSKININKAI

M.K. Čiurlionio memorialinis muziejus

M.K. Čiurlionio g. 35

Alfonso Šuliausko metalo plastikos kūrinių par

RUMŠIŠKĖS

Lietuvos liaudies buities muziejus, Aristavėlės dvaras
L. Lekavičiaus g. 2
Paroda „Nepaprasto teatro nepaprasta istorija. Viskas Apie Mataičių teatro spektaklių „Scenos vaizdeliai“

Spektakliai

VILNIUS

Lietuvos nacionalinis dramos teatras
4, 5 d. 19 val. *„Menų spaustuvėje“* – L. Adomaičio „ALISA“. Rež. A. Obcarskas
8–10 d. – 19 val. *„Menų spaustuvėje“* – R. Duncano „ABELARAS IR ELOIZA“. Rež. R. Ramanauskas
12 d. 18.30 *Lietuvos rusų dramos teatre* – PREMJERA! R. Ribčiausko „VAIDINA MARIUS REPŠYS“. Rež. M. Jančiauskas

Valstybinis jaunimo dramos teatras
4, 5 d. 18.30 – PREMJERA! „DON KICHOTAS“ (pagal M. de Cervanteso kūrybą). Rež. A. Juška
8 d. 18.30 – „ŠVEIKAS“ (pagal J. Hašeko romaną). Rež., scenogr. ir inscenizac. aut. A. Juška
9 d. 18.30 – „JOBO KNYGA“ (pagal Senąjį Testamentą). Rež. E. Nekrošius
10 d. 19 val. *Salėje 99* – „FIKCIJOS“ (J.L. Borgeso apsakymų motyvais). Rež. A. Juška
11 d. 12 val. – „BROLIAI LIŪTAŠIRDŽIAI“ (pagal A. Lindgren knygą). Rež. K. Dehlholm
12 d. 12 val. *Salėje 99* – V.V. Landsbergio „ARKLIO DOMINYKO MEILĖ“.

Rež. A. Vidžiūnas
12 d. 14, 16, 18 val. *Salėje 99* – T. Kavtaradzės „SAPNAVAU SAPNAVAU“. Rež. K. Gudmonaitė
13 d. 18.30 – „ŽMOGUS IŠ ŽUVIES“ (pagal A. Vološinos pjesę). Rež. E. Švedkauskaitė

Vilniaus mažasis teatras
4 d. 18.30 – W. Gibsono „DVIESE SŪPUOKLĖSE“. Rež. U. Baialievas
5 d. 14 val. – „DOSTOJEVSKIS VAIKAMS“ (F. Dostojevskio romanų bei dienoraščio motyvais). Rež. P. Ignatavičius
8 d. 18.30 – M. Ivaškevičiaus „MADAGASKARAS“. Rež. statytojas R. Tuminas, rež. A. Dapšys
9 d. 18.30 – Žemaitės „MARTI“. Rež. G. Tuminaitė, dramaturgė P. Pukytė
11 d. 18.30 – W. Gibsono „DVIESE SŪPUOKLĖSE“. Rež. U. Baialievas

Vilniaus teatras „Lėlė“
11, 12, 14, 15, 17, 18 d. 18, 18.30, 20, 20.30 val. – Garso patirtis Vilniaus gete „Glaistas“
Mažoji salė
5 d. 12 val. – N. Indriūnaitės „COLIUKĖ“ (H.Ch. Anderseno pasakos motyvais). Rež. ir dail. R. Driežis
12 d. 12 val. – „ANTIS, MIRTIS IR TULPĖ“ (pagal W. Elbrucho knygą). Rež. J. Trimakaitė
13 d. 12 val. – „PASAKA APIE VĖŽLIUKĄ“ (Ž. Gryvos knygelės motyvais). Inscen. aut., rež. ir dail. A. Mikutis

„Menų spaustuvė“
8 d. 18, 20 val. *Juodojoje salėje* – PREM-JERA! „THIS ORDER GOES WRONG“. Idėjos aut. D. Digimas, K. Dirsė, L. Kmieliauskaitė
9 d. 18, 20 val. *Juodojoje salėje* – „GRAŽI IR TA GALINGA“. Kūrybinė komanda V. Kvedaravičiūtė, R. Latvėnaitė, I. Pakštytė, A. Zacharovaitė, M. Žemaitytė
10 d. 19 val. *Juodojoje salėje* – garso instaliacija-performansas „OLYMPIAN MACHINE“. Idėjos ir garso montažo aut. A. Bumšteinas
11 d. 19 val. *Kišeninėje salėje* – „KISSMAS“. Rež. T. Kavtaradzė

Artūro Areimos teatras
Ateities g. 10
5, 6 d. 19.30 – PREMJERA! „ŪBO TEISMAS“ (pagal S. Stepheno pjesę). Rež. A. Areima

KAUNAS
Nacionalinis Kauno dramos teatras
4, 5 d. 18 val. *Rūtos salėje* – M. Myllyaho „PANIKA“. Rež. K. Gudmonaitė
9 d. 18 val. *Ilgojoje salėje* – „KETURI“ (pagal V. Pelevino romano „Čiapajevas ir Pustota“ ištraukas). Rež. K. Gudmonaitė
11 d. 18 val., 12 d. 15 val. *Rūtos salėje* – PREMJERA! „PASAULIO BAMBA“. Rež. A. Sunklodaitė, scenogr. ir kost. dail. G. Brazytė, komp. D. Gnedinas, vaizdo projekcijų aut. P. Jurjonas. Vaidina S. Sakalauskaitė, M. Ivanauskas, A. Alešiūnas, M.K. Gotbergas

Kauno lėlių teatras
5 d. 12 val. *V. ir S. Ratkevičių lėlių muziejuje* – „PELIUKO PASAKŲ DIRBTUVĖLĖ“. Aut. ir rež. G. Radvilavičiūtė
6 d. 12 val. – „TIKROJI PELENĖS ISTORIJA“ (pagal Ch. Perrault pasaką). Insc. aut. ir rež. O. Žiugžda
13 d. 12val. – „MEŠKIUKO GIMTADIENIS“. Rež. R. Bartninkaitė

KLAIPĖDA
Klaipėdos muzikinis teatras
4 d. 19 val. *Palangos kurhauzo koncertų salėje* – koncertas „Mėtų siuita“. KVMF simfoninio orkestro kamerinė grupė Dir. T. Ambrozaitis. Programoje W.A. Mozarto, A. Coplando kūriniai
4 d. 18 val. *Klaipėdos fakulteto koncertų salėje* – koncertas „Raudonų aguonų gaidos vokalo rečitalis“. R. Petrauskaitė (sopranas), M. Rojus (baritonas), koncertmeisteriai L. Piaseckienė (fortepijonas), Ch.J. Cooley (fortepijonas)
5 d. 18 val. *Klaipėdos fakulteto koncertų salėje* – koncertas „Aš pažinau karalių tavyje“, muzikinė-poetinė programa V. Mačernio 100-mečiui. Atlikėjai KVMF styginių kvartetas: R. Sarkisova, V. Adelhano, M. Longo, G. Bajorūnienė, skaitovas D. Malajavas

Klaipėdos valstybinis dramos teatras
V tarptautinis teatro festivalis „TheATRIUM“
8, 9 d. 18.30 – PREMJERA! „TARP LENOS KOJŲ, ARBA „ŠVENČIAUSIOSIOS MERGELĖS MARIJOS MIRTIS“ PAGAL MIKE-LANDŽELĄ KARAVADŽĄ“. Pjesės aut., rež., scenogr., kostiumų dail. A. Duda-Grac, šviesų dail. K. Łuszczzyk, choreogr. T. Wesołowski, komp. Ł. Wójcikas. Vaidina L. Vyšniauskas, D. Meškauskas, M. Urbonas, A. Lepiochinas, J. Viršilas, J. Vanžodytė, K. Andriuškaitė, E. Jackaitė, A. Mikitavičiūtė, R. Šaltenytė, S. Pinaitytė, S. Gaudušytė, R. Idzelytė, S. Šakinytė, T. Gailiutė, R. Pelakauskas, D. Švirėnas, V. Jočys, K. Maiskis, L. Lukošius
11 d. 18.30 – „FAUSTAS“ (pagal J.W. Goethe). Rež. J. Klata („Pod Palmovkou Theatre“, Čekija)
12 d. 20 val. *HOFAS, Naujoji Uosto g. 3* – „Iš garso efektų bibliotekos“ (A. Brumšteinas, A. Gecevičius, M. Augustaitis)

PANEVĖŽYS
Juozo Miltinio dramos teatras
4, 5, 12 d. 18 val. – PREMJERA! „VOLPONĖ“ (pagal B. Jonson pjesę). Rež. A. Giniotis, scenogr. ir kostiumų dail. R. Skrebūnaitė, šviesų dail. R. Bartulis. Vaidina D. Jankauskas, L. Sėdžius, A. Kėleris, T. Razmislavičiūtė-Juodė, A. Povilauskas, V. Kupšys, E. Pavilionis, G. Arlauskas, G. Žiogas, I. Brikė, V. Šiauciūnaitė

10, 11 d. 18 val. – PREMJERA! I. Vyrypajevo „IRANO KONFERENCIJA“. Rež. A. Špilevojus, scenogr. ir kost. dail. B. Šulniūtė, komp. P. Trijonis, šviesų dail. R. Bartulis. Vaidina L. Sėdžius, G. Žiogas, V. Kupšys, I. Brikė, T. Razmislavičiūtė-Juodė, J. Skukauskaitė, B. Ivanauskas, J. Čepulis, T. Gryn, A. Kėleris, V. Šiauciūnaitė, L. Kondrotaitė

Koncertai

Lietuvos nacionalinė filharmonija
5 d. 19 val. *Lietuvos nacionalinė filharmonija internete* – XII nacionalinis moksleivių muzikos kūrinių konkursas „Mano nata 2021“. Pagrindinis atlikėjas – kamerinės muzikos ansamblis „Musica humana“ (meno vad. ir dir. R. Beinaris). Solistai D. Kazonaitė (sopranas), R. Beinaris (obojus), R. Grakauskaitė (smuikas), A. Talocka (klarnetas), E. Kižytė-Ramonienė (fortepijonas), J. Pūnytė (fortepijonas). Programoje – jaunieji kompozitoriai: L. Beinaris, G.J. Tutkutė, J. Kulevičius, M. Bernotas, J. Kaminskas, R. Raibis, A. Mašonis, B. Čirvinskaitė, J. Korsun, D. Baltrimavičius, A. Tamulevičius, I. Raubytė, P. Stanulionis, L. Lazinka, J. Bakševičiūtė, V. Talockaitė, M. Lozoraitytė, N. Macas, Ū. Gudavičiūtė, I. Vydeika. *Tiesioginė šio koncerto transliacija (be publikos salėje) VŠĮ „Mano nata“ „YouTube“ kanalu*

Vilniaus festivalis 2021 „Ketvirtoji dimensija“
6 d. 19 val. *Lietuvos nacionalinės filharmonijos Didžiojoje salėje* – „Viva Vivaldi!“ Vivica Genaux ir „Les Accents“. Solistė V. Genaux (koloratūrinis mecosopranas, JAV), baroko muzikos orkestras „Les Accents“ (meno vad., dir. ir solistas Th. Noally, smuikas, Prancūzija). Programoje A. Vivaldi operų fragmentai ir instrumentiniai kūriniai
9 d. 19 val. *Lietuvos nacionalinės filharmonijos Didžiojoje salėje* – „Ex Tenebris Lux“. Žibuoklės Martinaitytės muzikos erdvės“. Lietuvos kamerinis orkestras (meno vad. ir dir. S. Krylovas). Solistai P. Geniušas (fortepijonas), P. Giunteris (mušamieji). Dir. K. Varakojis. Programoje Ž. Martinaitytės kūriniai
11 d. 19 val. *Lietuvos nacionalinės filharmonijos Didžiojoje salėje* – „Dramatiškasis XX a. palikimas. M. Rubackytė ir kvartetas „Mettis“ atlieka D. Šostakovičių ir M. Weinbergą“. Kompaktinės plokštelės „Shostakovich–Weinberg. Dramatic Russian Legacy“ pristatymas. M. Rubackytė (fortepijonas; Lietuva, Prancūzija, Šveicarija), styginių kvartetas „Mettis“: K. Tumosa (I smuikas), B. Petrauskas (II smuikas), K. Rudokas (altas), R. Vaitkevičius (violončėlė), Programoje M. Weinbergo, D. Šostakovičiaus kūriniai
13 d. 20 val. *Lietuvos nacionalinės filharmonijos Didžiojoje salėje* – „Pabaiga yra pradžia. G. Gelgotas, NIKO ir R. Marcinkutė-Lesieur“. NIKO (Naujų idėjų kamerinis orkestras) (meno vad. ir dir. G. Gelgotas). Solistai R. Marcinkutė-Lesieur (vargonai), G. Gelgotas (vargonai). Dir. G. Gelgotas. Programoje A. Pärto, P. Vasko, G. Gelgoto, M. Richterio, K. Gundermanno kūriniai

VILNIUS
Vilniaus kongresų rūmai
5 d. 18 val. – koncertas visai šeimai „Simfoniniai keistuoliai“. Dalyvauja Keistulių teatro aktoriai (I. Balsytė, A. Giniotis ir D. Auželis), Lietuvos valstybinis simfoninis orkestras. Dir. R. Šumila
10 d. 20 val. *Vilniaus paveikslų galerijos kieme (Didžioji g. 4)* – koncertas „Roko baladės“. Lietuvos valstybinis simfoninis orkestras. Solistai P. Meškėla, Č. Gabalis ir J. Milius. Dir. G. Rinkevičius

Bibliografinės žinios

GROŽINĖ LITERATŪRA. LITERATŪROS MOKSLAS

Agata : romanas / Anne Cathrine Bomann ; iš danų kalbos vertė Ieva Toleikytė. – Vilnius : BALTO leidybos namai, 2021. – 143, [1] p. : portr.. – Tiražas 1700 egz.. – ISBN 978-609-487-123-8 (ir.)

Avarija : psichologinis trileris / Robin Morgan-Bentley ; iš anglų kalbos vertė Daumantas Gadeikis. – Vilnius : BALTO leidybos namai, 2021. – 319, [1] p. : portr.. – Tiražas 1600 egz.. – ISBN 978-609-487-127-6 (ir.)

Burbulas : apie pasaulį be vaikų : romanas / Rasa Sagė. – [Patašinė, Marijampolės r.] : Lietuvių laisvalaikio literatūros lyga, [2021]. – 223, [1] p.. – ISBN 978-609-96093-5-5 (ir.)

Irklais iki Niagaros krioklių : biografinis romanas / Rima Karalienė. – Vilnius : BALTO leidybos namai, 2021. – 297, [7] p. : iliustr., portr.. – Tiražas 2000 egz.. – ISBN 978-609-487-141-2 (ir.)

Kai Marta šoka : romanas / Tom Saller ; iš vokiečių kalbos vertė Kristina Sprindžiūnaitė. – Vilnius : BALTO leidybos namai, 2021. – 239, [1] p.. – Tiražas 1700 egz.. – ISBN 978-609-487-131-3 (ir.)

Kitų šalis : karas, karas, karas : romanas / Leila Slimani ; iš prancūzų kalbos vertė Violeta Tauragienė. – Vilnius : Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, [2021]. – 319, [1] p.. – Tiražas 2000 egz.. – ISBN 978-609-480-223-2 (ir.)

Kuždesių tinklas : romanas / Chandler Baker ; iš anglų kalbos vertė Jurgita Jagminaitė. – Vilnius : BALTO leidybos namai, 2021. – 350, [2] p.. – Tiražas 1800 egz.. – ISBN 978-609-487-145-0 (ir.)

Liv Marija : [romanas] / Julia Kerninon ; iš prancūzų kalbos vertė Akvilė Melkūnaitė. – Vilnius : Alma littera, 2021. – 188, [2] p.. – Tiražas 2000 egz.. – ISBN 978-609-01-4577-7 (ir.)

Mažė : [pasauliui žinoma kaip madame Tussaud] : [romanas] / Edward Carey ; iš anglų kalbos vertė Jovita Liutkutė. – Vilnius : Alma littera, 2021. – 510, [1] p. : iliustr.. – Tiražas 2000 egz.. – ISBN 978-609-01-4575-3 (ir.)

Miškais ateina ruduo : romanas / Marius Katiliškis. – Vilnius : Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, [2021]. – 478, [2] p.. – Tiražas 1000 egz.. – ISBN 978-609-480-224-9 (ir.)

Motinos tyla : [romanas] / Lauren Westwood ; iš anglų kalbos vertė Kristina Lukoševičė. – Vilnius : Sofoklis, 2021. – 319, [1] p.. – Tiražas 1500 egz.. – ISBN 978-609-444-369-5 (ir.)

Namas prie upės : detektyvinės istorijos / Gražina Minkus. – Kaunas [i.e. Daugėliškiai, Kauno r.] : [G. Minkus], 2021. – 128, [1] p. : portr.. – ISBN 978-609-475-695-5

Naujokė : trileris / Daniel Silva ; iš anglų kalbos vertė Inga Čepulienė. – Vilnius : BALTO leidybos namai, 2021. – 399, [1] p. : portr.. – Tiražas 2000 egz.. – ISBN 978-609-487-153-5 (ir.)

Nekaltieji ir kaltininkai : romanas / Maro Douka ; iš graikų kalbos vertė Kristina Svarevičiūtė. – Vilnius : BALTO leidybos namai, 2021. – 559, [1] p. : žml.. – Tiražas 1600 egz.. – ISBN 978-609-487-151-1 (ir.)

Pavasario kiemas : [romanas] / Tomoka Shibasaki ; iš japonų kalbos vertė Rima Torres. – Vilnius : Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, [2021]. – 137, [1] p.. – Tiražas 1500 egz.. – ISBN 978-609-480-228-7 (ir.)

Pažvelk į mane : romanas / Nicholas Sparks ; iš anglų kalbos vertė Skaistė Repčytė. – Vilnius : BALTO leidybos namai, 2021. – 477, [2] p.. – Tiražas 4000 egz.. – ISBN 978-609-487-133-7 (ir.)

Per vandenį ir ugnį : kriminalinis romanas / Christian Unge ; iš švedų kalbos vertė Mantas Karvelis. – Vilnius : BALTO leidybos namai, 2021. – 415, [1] p.. – (Tekla). – Tiražas 1800 egz.. – ISBN 978-609-487-139-9 (ir.)

Picofalkonės šunsnuikiai : detektyvas / Maurizio de Giovanni ; iš italų kalbos vertė Endas Deinoravičius. – Vilnius : BALTO leidybos namai, 2021. – 319, [1] p.. – Tiražas 1700 egz.. – ISBN 978-609-487-125-2 (ir.)

Prarastųjų vaikų archyvas : romanas / Valeria Luiselli ; iš anglų kalbos vertė Marija Bogušytė. – Vilnius : Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, [2021]. – 463, [1] p. : iliustr., žml.. – Tiražas 2000 egz.. – ISBN 978-609-480-219-5 (ir.)

Rigelio akys : romanas / Roy Jacobsen ; iš norvegų kalbos vertė Nora Strikauskaitė. – Vilnius : Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, [2021]. – 247, [1] p.. – Tiražas 1500 egz.. – ISBN 978-609-480-226-3 (ir.)

Ruduo į laimę panašus : [eilėraščiai] / Aušrelė Jovarauskienė. – Kaunas : [Termorenovacija], 2021. – 149, [1] p.. – Tiražas 50 egz.. – ISBN 978-609-489-079-6

Saugi : [trileris] / S.K. Barnett ; iš anglų kalbos vertė Jurga Brastavičiūtė. – Vilnius : Sofoklis, 2021. – 316, [4] p.. – Tiražas 1500 egz.. – ISBN 978-609-444-371-8 (ir.)

Stebuklai : detektyvinis romanas / Angie Kim ; iš anglų kalbos vertė Ina Rosenaitė. – Vilnius : BALTO leidybos namai, 2021. – 447, [1] p. : portr.. – Tiražas 1800 egz.. – ISBN 978-609-487-147-4 (ir.)

Stiklainis širdžių : trileris / Jennifer Hillier ; iš anglų kalbos vertė Elžbieta Kmitaitė. – Vilnius : BALTO leidybos namai, 2021. – 334, [2] p.. – Tiražas 1800 egz.. – ISBN 978-609-487-129-0 (ir.)

Stiklo akys : [romanas] / Samanta Schweblin ; iš ispanų kalbos vertė Augustė Čebelytė-Matulevičienė. – Vilnius : Sofoklis, 2021. – 255, [1] p.. – Tiražas 1500 egz.. – ISBN 978-609-444-370-1 (ir.)

Sunkus vaikas : psichologinis trileris / Victoria Helen Stone ; iš anglų kalbos vertė Gabrielė Virbickienė. – Vilnius : BALTO leidybos namai, 2021. – 269, [1] p. : portr.. – Tiražas 1800 egz.. – ISBN 978-609-487-143-6 (ir.)

Tai, kas nedega ugnyje : romanas / Katherine Center ; iš anglų kalbos vertė Regina Šeškuvienė. – Vilnius : BALTO leidybos namai, 2021. – 366, [2] p.. – Tiražas 1700 egz.. – ISBN 978-609-487-137-5 (ir.)

PARENGĖ LIETUVOS NACIONALINĖS MARTYNO MAŽVYDO BIBLIOTEKOS INFORMACIJOS MOKSLŲ DEPARTAMENTO NACIONALINĖS BIBLIOGRAFINĖS APSKAITOS SKYRIUS

Savaitės filmai	Kino repertuaras
Blogos pasakos **** Niūrus pasakojimas apie Romos priemiestyje gyvenančias šeimas. Pernai Berlyno kino festivalyje „Sidabriniu lokiū“ už geriausią scenarijų apdovanoti broliai Damiano ir Fabio D’Innocenzo rodo, kaip tėvų sadizmas, motinų pasyvumas ir vaikų pyktis atveda visus prie katastrofos. Vaidina Elio Germano, Barbara Chichiarelli, Gabrielis Montesi, Maxas Malatesta, Justinas Korovkinas. (Italija, Šveicarija, 2020) Enfant terrible **** Oskaro Roehlerio biografinio filmo herojus – Raineris Werneris Fassbinderis. Kai dvidešimt dvejų metų jaunuolis debiutavo teatre, niekas neįsivaizdavo, kad jis taps vienu svarbiausių pokario Vokietijos kino kūrėjų, o jo filmai bus rodomi svarbiausiuose festivaliuose. Radikalios Fassbinderio pažiūros, gyvenimo būdas ir filmai sukėlė ne vieną skandalą. Roehlerio filmo veiksmas rutuliojasi tarp pabrėžtinai sąlygiškų dekoracijų. Jos turi sufleruoti, kad Fassbinderio gyvenimas buvo lyg spektaklis. Tačiau Roehlerio spektakliui stinga gyvybės, personažai redukuoti iki poros bruožų, o istorija į jį įsiveržia tik iš televizoriaus ekrano, nors Fassbinderis buvo politiškai angažuotas menininkas. Fassbinderio gyvenimas rodomas kaip nesibaigianti degradacija: alkoholis, narkotikai, meiluzių ir artimų bendradarbių žeminimas, prievarta, manipuliacijos... Tai vis labiau formą prarandančio vyro margu kostiumu (Oliver Masucci) nuoseklus ritimas – žemyn ir mirtis, sulaukus trisdešimt septynerių, nuo narkotikų perdozavimo ir begalinio nuovargio, – Fassbinderis sukūrė 44 filmus. Taip pat vaidina Hary Prinzas, Eva Mattes, Katja Riemann. (Vokietija, 2020) Išgyventi virš horizonto ** Jauna pora mažu lėktuvu skrenda į egzotišką salą, kurioje vyks draugų vestuvės. Tačiau ore pilotą ištinka širdies priepuolis, o Sara (Allison Williams) su Džeksonu (Alexander Dreymon) nemoka valdyti lėktuvo. Po jais – begalinis vandenynas ir horizonte artėjanti audra... (Rež. Mikael Marcimain, JAV, Švedija, 2020) Kruela *** Filmas pasakoja žiaurios ir bjaurios kailinių gerbėjos Kruelos de Mon, kadaise populiarus filmo apie dalmatinus veikėjos, priešistorę ir nukelia į 8-ojo dešimtmečio Londoną, kur vyksta pankroko revoliucija. Estela – kūrybinga mergina, siekianti išgarsėti savo projektais. Ji susidraugauja su jaunais vagiškiais ir kartu su jais gyvena Londono gatvėse. Vieną dieną Estelos talentu susidomi mados legenda – baronienė fon Helman. Susitikusi su ja, Estela atsidurs blogio pusėje ir taps keršto siekiančia Kruela. Pagrindinius vaidmenis Craigio Gillespie filme sukūrė Emma Stone ir Emma Thompson. (JAV, 2021) Kurjeris **** 7-ojo dešimtmečio pradžioje įtampa tarp JAV ir SSRS pasiekė apogėjų, kilo trečiojo pasaulinio karo grėsmė. Kaip tik tada Londono verslininkas Grevillėas Wynnėas gavo iš CŽV ir britų žvalgybos pasiūlymą užmegzti ryšius su aukšto rango sovietų karininku, žinančiu slapтус Maskvos planus. Pirmoji kelionė į Maskvą kainuoja Grevilui daug nervų, bet baigiasi gerai. Netrukus sovietų žvalgyba sužino, kad kariuomenės viršūnėje veikia šnipas... Dominico Cooke'o filmo pagrindu tapo GRU pulkininko Olego Penkovskio istorija. Pulkininką suvaidino Merabas Ninidzė, jo ryšininką – Benedictas Cumberbatchas. (D. Britanija, JAV, 2021) Nes jai labai rūpi **** Kriminalinė J. Blakesono komedija pasakoja apie Marlą Greison (Rosamund Pike), kuri rūpinasi senais ir turtingais žmonėmis, bet be jokių skrupulų laužo taisykles, kad išspautų sau finansinės naudos, ir vadovaujasi principu „nugali stipriausias“. Marla moka apsimesti, pasinaudoti žmonėmis, yra žavi ir gana ciniška. Bet jos nauja globotinė (Dianne Wiest) ne tokia paprasta, kaip atrodo. Ji turi daug niūrių paslapčių, tad Marla ir jos partnerė (Eiza González) netrukus įsivels į karą su Peterio Dinklage'o suvaidintu žiauriu priešininku. (JAV, D. Britanija, 2021) Tėvas **** Mažas Serbijos miestelis. Atsidūrusi ties skurdo ir bado riba, jauna moteris nusižudo. Du jos vaikus socialinės tarnybos atima iš vyro, nes paprastas juodadarbis nesugebės jų išmaitinti. Atgauti vaikus tėvas galės tik įrodęs savo finansinę nepriklausomybę. Tačiau, nepaisant visų Nikolos (Goran Began) pastangų, korumpuotoje bendruomenėje jis negali vaikų susigrąžinti. Tada Nikola nusprendžia pėsčias eiti į Belgradą ir prašyti ministro pagalbos. Srdano Golubovičiaus filmas sulaukė ne vieno tarptautinio kino festivalio dėmesio. (Kroatija, Prancūzija, Vokietija, Bosnija ir Hercegovina, Serbija, 2020) ***** – šedevras, ***** – pasižiūrėti būtina, **** – geras filmas, *** – būna ir geriau, ** – jei turite daug laiko, * – niekalas	VILNIUS Forum Cinemas Vingis 4–6 d. – Išvarymas 3. Velnias privertė mane tai padaryti (JAV) – 16.10, 18.50, 21.30; 7–10 d. – 15.30, 18.10, 20.55 4–6 d. – Krudžiai 2. Naujasis amžius (JAV) – 11, 13.25, 15.05, 16.50, 17.45; 7–10 d. – 15.10, 16.30 (lietuvių k.); 4–6 d. – 13.45 (originalo k.) 4–6 d. – Boss Level (JAV) – 17.30, 19.10, 21.45; 7–10 d. – 19, 21.40 4–6 d. – Išgyventi virš horizonto (Švedija, JAV) – 14, 19.30, 21.45; 7–10 d. – 18.20, 20.40 9, 10 d. – Triušis Piteris 2. Pabėgimas (Australija, Indija, JAV, D. Britanija, Kanada) – 16.05 10 d. – Ilga istorija trumpai (Australija) – 18.35 5 d. – Piktieji paukščiai. Filmas 2 (Suomija, JAV, Kanada) – 11.15; 7, 9 d. – 15.20 4, 6 d. – Šuns tikslas 2 (Kinija, Indija, Honkongas, JAV) – 11.15; 8, 10 d. – 15.20 <i>Visą repertuarą rasite www.forumcinemas.lt</i> Forum Cinemas Akropolis 4–8 d. – Krudžiai 2. Naujasis amžius (JAV) – 11, 12.15, 13.30, 14.40, 16.05; 9, 10 d. – 11, 13.30, 14.40, 16.05 4–10 d. – Išvarymas 3. Velnias privertė mane tai padaryti (JAV) – 15.40, 18, 20.40, 21.45 Išgyventi virš horizonto (Švedija, JAV) – 16.35, 19.20, 21.30 Boss Level (JAV) – 18.55, 21.20 9, 10 d. – Triušis Piteris 2. Pabėgimas (Australija, Indija, JAV, D. Britanija, Kanada) – 12.50 10 d. – Ilga istorija trumpai (Australija) – 20.35 7, 9 d. – Kosminis Samsamas (Prancūzija) – 10.45 4, 6, 8, 10 d. – Vikingas Vikas (Vokietija, Prancūzija, Belgija) – 10.45 <i>Visą repertuarą rasite www.forumcinemas.lt</i> Skalvija 5 d. – Klajoklių žemė (JAV) – 14.45 4 d. – Žmonės, kuriuos pažįstam (rež. T. Smulkis) – 18 val.; 5 d. – 17 val.; 9 d. – 17.15 4 d. – Enfant terrible (Vokietija) – 20 val. 6 d. – Vasara '85 (Prancūzija) – 20.50 5 d. – Meinstrymas (JAV) – 19 val. 5 d. – Dar po vieną (Danija, Nyderlandai, Švedija) – 21 val. 6 d. – Tėvas (Serbija, Kroatija, Bosnija ir Hercegovina, Prancūzija, Vokietija) – 16 val. 10 d. – Libertė (Ispanija, Prancūzija) – 21 val. 6 d. – <i>Kino klasikos vakarai</i>. Labas rytas (rež. Y. Ozu, Japonija) – 18.30 9 d. – Dekalogas (rež. K. Kiesłowski, Lenkija) I d. – 19.15; II d. – 21 val.; 10 d. – III d. 17.30; IV d. – 19.15 6 d. – <i>Karlsono kinas</i>. Krudžiai 2. Naujasis amžius (animacinis, JAV) – 14 val. Pasaka 4 d. – Blogos pasakos (Italija, Šveicarija) – 18.15; 7 d. – 20.45; 8 d. – 18 val.; 9 d. – 18.15 4 d. – Žmonės, kuriuos pažįstam (rež. T. Smulkis) – 17.30, 20.30; 5 d. – 20.15; 6 d. – 15 val.; 7 d. – 18.30; 8 d. – 20.15; 9 d. – 20.45; 10 d. – 18 val. 4 d. – Išgyventi virš horizonto (Švedija, JAV) – 18.30; 5 d. – 18.45; 9 d. – 18 val. 4 d. – Enfant terrible (Vokietija) – 20.45; 5 d. – 17.30 KAUNAS Forum Cinemas 4–10 d. – Krudžiai 2. Naujasis amžius (JAV) – 10.45, 12, 13.15, 13.50, 15.55
Redaktorė – Monika Krikštopaitytė (dailė) Atsakingoji sekretorė – Rūta Jakimavičienė Kinas – Živilė Pipinytė Teatras, šokis – Ieva Tumanovičiūtė Muzika – Laimutė Ligeikaitė Stilius – Rita Markulienė, Violeta Kundrotienė Dizainas – Jokūbas Jacovskis Maketas – Vanda Čemerkaitė Finansininkė – Brigita Misiuvienė Direktorius – Linas Vildžiūnas	© „7 meno dienos“. Kultūros savaitraštis. Išeina penktadieniais. Leidžiamas nuo 1992 m. sausio 10 d. Leidėjas VšĮ „7 meno dienos“, S. Konarskio g. 49, 03123 Vilnius. Tel. 2613039. El. paštas redakcija@7md.lt. ISSN 1392-6462. 4 sp. l. Tiražas 800 egz. Spausdino UAB „Valdo leidykla“, Gedimino g. 34, Ukmergė Remia Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas Lietuvos kultūros taryba LR kultūros ministerija Lietuvos kino centras 91771392646008